

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra asijských studií

MAGISTERSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Kontakty Japonska se Západem do padesátých let
19. století**

Encounters of Japan with the West until the End
of the 1850s

Autor: Bc. Martina Št páníková

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Sylva Martinásková, Ph.D.

OLMOUC 2017

Podklad pro zadání DIPLOMOVÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
Bc. ŠTĚPÁNÍKOVÁ Martina	Palackého třída 2419, Pardubice	F141029

TÉMA ČESKY:

Kontakty Japonska se Západem do konce padesátých let 19. století

TÉMA ANGLICKY:

Encounters of Japan with the West until the End of the 1850s

VEDOUcí PRÁCE:

Mgr. Sylva Martinásková, Ph.D. - ASJ

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

Ve své diplomové práci se budu věnovat prvním kontaktům Japonska s Evropou. Zaměřím se na období od prvního setkání Japonců s představiteli západních mocností roku 1543 až do příjezdu komodora Matthewa C. Perryho v roce 1853 a následného ukončení období izolace a podepsání smluv o spolupráci s ostatními zeměmi. Chci se zabývat různými vlivy Západu na japonské obyvatelstvo. V tomto ohledu bych se při popisu japonsko-nizozemských a japonsko-anglických kontaktů ráda podrobněji zaměřila na postavu Williama Adamse a jeho roli v diplomatických vztazích mezi Nizozemskem, Velkou Británií a Japonskem. Kromě pronikání Západu na japonské ostrovy bych se chtěla věnovat také popisu prvních návštěv Japonců evropského a amerického kontinentu. Soustředím se budu hlavně na výpravnou misi do Ameriky a Evropy, kterou roku 1613 uspořádal Hasekura Cunenaga. Cílem mé práce je zjistit, které západní mocnosti ovlivnily Japonsko v konečném výsledku nejpříznivěji a které na něj měly vliv spíše negativní, případně které západní vlivy byly pro japonskou společnost největším přínosem a naopak které na ni měly nejméně pozitivní dopad.

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

BEASLEY, W. G. Japan encounters the barbarian: Japanese travellers in America and Europe. 1. vyd. London: Yale University Press, 1995, 252 s. ISBN 0300063245.
CORR, William. Adams the pilot: the life and times of Captain William Adams, 1564-1620. Curzon Press, 1995, 241 s. ISBN 1873410441.
FARRINGTON, Anthony. The English factory in Japan, 1613-1623. 2. vyd. London: British Library, 1991, 1658 s. ISBN 07123064552.
HALL, John W. (ed.). The Cambridge history of Japan: Early modern Japan. 1st pub. Cambridge: Cambridge University Press, 1991, 831 s. ISBN 05-212-2355-5.
MILTON, Giles. Na dvoře japonského vládce: dobrodružství prvních Evropanů v ostrovní říši. Překlad Dušan Zbavitel. 1. vyd. Praha: Knižní klub, 2003, 222 s. ISBN 80-242-0999-3.
MITANI, Hiroshi. Escape from impasse: the decision to open Japan. 1st English ed. Tokyo: International House of Japan, 2006, 332 s. ISBN 49-249-7119-7.

Podpis studenta:

Datum:

Podpis vedoucího práce:

Datum:

*Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala
samostatně s využitím uvedených pramenů a literatury.*

Olomouc, 13. 12. 2016

.....

Podpis autora práce

Anotace

Název práce: Kontakty Japonska se Západem do padesátých let 19. století

Autor práce: Bc. Martina Št páníková

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Sylva Martinásková, Ph.D.

Univerzita: Univerzita Palackého v Olomouci

Fakulta / Katedra: Filozofická fakulta / Katedra asijských studií

Po et stran: 80

Po et znak : 138 524 (v etn mezer)

Po et titul použité literatury: 48

Cílem této práce je p edstavit vývoj kontakt Japonska se Západem do padesátých let 19. století a zjistit, které západní vlivy p sobily na Japonce nejp ízniv ji a které na n m ly nejvíce negativní dopad. První kapitola se zabývá p vodními mýty a legendami o uspo ádání sv ta, jež panovaly na území Evropy a Asie b hem starov ku a st edov ku. Ve druhé a t etí kapitole jsou popsány kontakty Japonska se západními velmocemi a vlivy, kterými p edstavitelé t chto mocností ovlivnili japonské obyvatelstvo.

Klí ová slova:

Japonsko, Západ, kontakty, historie, vlivy, *Sengoku džidai*, šógunát, k es anství, izolace, *rangaku*

Annotation

Title: Encounters of Japan with the West until the End of the 1850s

Author: Bc. Martina Št páníková

Advisor: Mgr. Sylva Martinásková, Ph.D.

University: Palacký University Olomouc

Faculty / Department: Faculty of Arts / Department of Asian Studies

Page count: 80

Character count: 138 524 (spaces included)

Sources cited: 48

This thesis aims to present the development of contacts between Japan and the West until the 1850s and to discover which western influences had the most negative impact on the Japanese and which ones brought positive effects instead. The first chapter describes myths and legends of the world's arrangement that originated in Europe and Asia throughout the Antiquity and the Middle Age. The second and the third chapters are dedicated to the exploration of contacts between Japan and the powers of the West as well as the impact that their representatives had on the Japanese people.

Key words:

Japan, West, encounters, history, influences, *Sengoku jidai*, shogunate, Christianity, isolation, *rangaku*

Tímto bych ráda podkovala Mgr. Sylvii Martináskové, Ph.D., za odborné vedení mé diplomové práce a za cenné rady a připomínky, které mi při jejím zpracování velmi pomohly.

Obsah

Edi ní poznámka.....	9
Úvod.....	10
1 P vodní p edstavy Evropy a Asie o okolním sv t	12
1.1 Rozložení sv ta z evropské perspektivy	12
1.2 Mýty o sv t vypráv ěné v zemích Dálného východu	14
1.2.1 Vnímání okolního sv ta ve starov ké ín	14
1.2.2 Japonské p edstavy	16
1.3 První zámo ské výpravy Evropan ů na východní polokouli	17
2 První kontakty Japonska s Portugalskem.....	19
2.1 Okolnosti prvního kontaktu Portugalska s Japonskem	20
2.1.1 Sv dectví Fernãa Mendese Pinta o japonském souostroví a jeho lidu	21
2.2 První dojmy a vzájemné postoje mezi Japonskem a Portugalskem.....	24
2.3 Vlivy Portugalska na Japonsko	25
2.3.1 Po átky ší ění k es anství v Japonsku	26
2.3.2 První návšt vy Japonc ů v zemích západu.....	32
2.3.3 Obchodní spolupráce Japonska a Portugalska	35
2.3.4 St elné zbran	36
2.3.5 Uvedení p írodních v d do Japonska, inspirace ínou a nástin západních vliv	38
2.3.6 Rostliny, zem d lské plodiny a potraviná ské produkty dovážené v rámci obchodu Japonska s Portugalskem.....	39
2.3.7 Vliv Portugalska na Japonsko v oblasti módy	41
2.3.8 Další portugalské vlivy na japonskou kulturu.....	43
2.4 Pozice Portugalska na území Japonska po jeho sjednocení.....	45
2.4.1 P íjezd Špan l ů a okolnosti vedoucí k ukon ění kontakt Japonska se zem ěmi Iberského poloostrova	45

3 Mezinárodní styky Japonska s Nizozemskem a Anglií	54
3.1 Angličané a jejich první pokus uskutečnit plavbu do Japonska.....	54
3.2 William Adams a první kontakt Japonska s představiteli Anglie a Nizozemska	56
3.3 Vzestup Nizozemska a Anglie do pozice námořních velmocí a sjednání jejich obchodní spolupráce s Japonskem	60
3.4 Posazení anglických zástupců na japonském území.....	63
3.4.1 Písemná smlouva.....	63
3.4.2 Zrušení britské faktorie v Hiradu	64
3.5 Vztahy Japonska s Nizozemskem v průběhu období <i>Sakoku</i>	64
3.6 Vzájemné vlivy Japonska a Nizozemska	66
3.6.1 Rozvoj holandských vlivů v japonském prostředí.....	66
3.6.2 Vlivy Japonska na evropské mocnosti v oblasti umění	68
3.7 Snahy o navázání kontaktů s Japonskem ze strany dalších západních mocností a konec období izolace	70
Závěr	73
Summary.....	76
Bibliografie	77

Edi ní poznámka

Pro p epis japonských slov do latinky je v textu práce využita eské transkripce. Výjimkou jsou bibliografické citace pramen psaných v anglickém jazyce, kde je zachována Hepburnova transkripce. Cizojazy né výrazy jsou spolu s názvy literárních díl, historických etap a jmen lodí psány kurzívou. Japonská jména jsou v práci pepisována v pořadí nejprve p íjmení a poté jméno. U prvního výskytu japonských slov a jmen v textu práce je do závorky doplněna jejich pvodní podoba ve znacích. Netýká se to však reálných místních a zeměpisných názvů. Výjimkou jsou zeměpisné názvy mytologické, u nichž jsou rovněž uvedeny znaky. Při první zmínce jmen významných osobností je v závorce uvedeno datum jejich narození a úmrtí. eské názvy díl japonských autorů jsou vytvořeny na základě vlastního p ekladu autorky diplomové práce.

Úvod

Japonsko je vyspělá ekonomická velmoc, která v současné době udržuje mezinárodní styky a diplomatické vztahy s ostatními světovými mocnostmi. Kdo však nahlédne do dějin této pozoruhodné země, zjistí, že její situace nebyla vždy tak jednoznačná. Japonské souostroví rozléhající se ve východní Asii bylo v minulosti už vzhledem ke své poloze izolováno od zbytku světa. Vše se změnilo poté, co se Japonsko seznámilo s Evropou a Amerikou a navázalo s nimi obchodní spolupráci.

Ve své magisterské diplomové práci se budu nejprve zabývat prvním kontaktem Japonců s Evropany a následnému vývoji jejich mezinárodních vztahů do padesátých let 19. století. Práce je rozdělena do tří kapitol, v nichž se kromě samotného setkávání představitelů japonské a západní kultury zabývám také okolnostmi, které tomu předcházely. V první kapitole předkládám představy Evropy a Asie o okolním světě, jimiž se obyvatelé žijící na území obou kontinentů dílili v průběhu starověku a středověku. V tomto kontextu se budu také zabývat legendami rozšířenými na území japonských ostrovů. Na konci kapitoly zmíním osobnost Marca Pola (1254–1324), který sehrál významnou roli zprostředkovatele informací mezi evropskou a asijskou civilizací, a který na základě zpráv slyšených v číně předložil západnímu světu první zprávy o existenci Japonska.

Druhá kapitola je zaměřena na kontakty Japonska s Portugalskem. Popisují zde první setkání Japonců s představiteli evropské civilizace a v souvislosti s tím také klíčovou úlohu portugalského cestovatele Fernãa Mendese Pinta (1509?–1583). V další části kapitoly se zabývám vlivy Portugalska na Japonsko, z nichž nejvýznamnější bylo rozšíření křesťanství na japonském území a seznámení tamních vojevůdců se stelnými zbraněmi. V rámci šíření křesťanství se budu zabývat osobností iberského misionáře Františka Xaverského (1506–1542) a jeho pohledu na japonskou kulturu. Rovněž předkládám informace o prvních výpravách Japonců do zemí Západu. Dále popisují vlivy Portugalska na japonskou kulturu, módu a v dnešní době i zboží, s nímž Portugalští a japonští kupci obchodovali. Kromě těchto vlivů se budu zabývat i vývojem vztahů Japonska s Portugalskem od jejich prvního kontaktu v roce 1543, až po ukončení vzájemné obchodní spolupráce roku 1639. Kromě kontaktů s Portugalci zde krátce nastíním také styky Japonců s představiteli Španělska, pronásledování japonských křesťanů a vyhlášení období národní izolace Japonska v roce 1635.

Ve této kapitole se vnují kontakty Japonska s Nizozemskem a Anglií a zámořským výpravám poádaným představiteli těchto velmocí za účelem doplnit na Dálný východ a navázat mezinárodní styky s tamními zeměmi, včetně Japonska. Popisují první setkání Japonců s Nizozemci, důležitou roli anglického lodivoda Williama Adamse (1564–1620) a založení nizozemské a následně anglické faktorie v přístavu Hirado. Zaměřují se také na další vývoj vztahů těchto zemí s Japonskem, na odjezd Angličanů z japonských ostrovů roku 1623 a na přesun nizozemské obchodní základny na ostrov Dejima v roce 1640. Dále se zabývám vlivy, jimiž nizozemští vzdělanci přinesli na Dejimu ovlivnili japonské vědecké disciplíny, což vedlo ke vzniku tzv. holandských věd neboli *rangaku* (蘭学). Popisují rovněž vlivy Japonska na evropskou kulturu prostřednictvím umění, jež se do Evropy dostalo díky nizozemským kupcům. Na závěr kapitoly shrnují kontakty Japonska s dalšími zeměmi Západu v průběhu 18. a 19. století, přijezd komodora Matthewa Calbraitha Perryho (1794–1858) v roce 1853 a následné ukončení období izolace a podepsání smluv o spolupráci s ostatními zeměmi.

Cílem této práce je předložit informace o prvních kontaktech Japonska s představiteli evropských mocností a o jejich vývoji do padesátých let 19. století. Na základě těchto informací chci zjistit, do jaké míry bylo Japonsko těmito mocnostmi ovlivněno, které západní vlivy pro něj byly nejvíce přínosem a naopak které na něj měly nejméně pozitivní dopad.

1 P vodní p edstavy Evropy a Asie o okolním sv t

P ed tím, než se dostanu k popisu okolností, za kterých se obyvatelé Japonska poprvé setkali s p edstaviteli zemí Západu, jako byly nap íklad Portugalsko, Špan lsko, Nizozemsko a Anglie, nastíním p vodní ideje a legendy týkající se vnímání okolního sv ta z pohledu Evropy a Asie. Mým cílem je porovnat hlediska t chto dvou od sebe vzdálených kultur, poukázat na jejich odlišnosti a podobnosti a popsat podmínky, za kterých došlo k jejich vzájemnému poznání.

1.1 Rozložení sv ta z evropské perspektivy

Pov domí o okolním sv t se na území evropského kontinentu formovalo již v období antiky. Tehdejší filozofové z ad ek a íman zastávali názor, že zem , jež byly do té doby probádány p edstaviteli jejich civilizací, ani z daleka nep edstavovaly sv t v celém jeho m ítku. Období antiky bylo kolébkou nejen pro vznik legend, ale p edstavovalo také epochu zrodu mnoha r zných teorií a v deckých disciplín, k nimž pat ila mimo jiné i geografie. Podle poznatk , ke kterým došli u enci zabývající se touto disciplínou, existovaly krom jím doposud známého sv ta zvaného *oikúmené* nebo též *oikumena* ještě t i další rozsáhlé územní celky. P edstava sv ta d lícího se na ty i kontinenty, jež byly ze všech stran obklopeny mo em, vedla k dalším bádáním. ešily se nap íklad otázky ohledn p ípadných obyvatel, žijících na území t chto t í neznámých oblastí.¹

B hem posledních dvou set let p ed za átkem našeho letopo tu také vznikaly r zné mapy, jež m ly znázor ovat uspo ádání sv ta podle dobových p edstav, a názvy známých i neznámých krajín a tamních m st. Nutno poznamenat, že v tšina zem pisných údaj stanovených tehdejšími geografy a jimi sestavených map se neshodovala se skute nou podobou sv ta. Faktem však z stává, že veškeré tyto poznatky se na po átku st edov ku staly primárním zdrojem informací, z n jž v rámci svého zkoumání vycházeli p edevším k es ansky orientovaní myslitelé.²

Postupem asu se začalo diskutovat o existenci pouhých t í kontinent , z nichž m l sestávat náš sv t. Byly jimi Evropa, Asie a Afrika a takto pojmenovány z staly

¹ FRIED, Johannes a Ernst-Dieter HEHL. *D jiny sv ta: globální d jiny od po átk do 21. století*. 3. Výklady sv ta a sv tová náboženství. 600 až 1500. 1. vyd. P eklad Jan Hlavi ka, Pavel Kolma ka, Magdalena Kone ná. Praha: Vyšehrad, 2013. s. 66.

² Tamtéž, s. 66.

až do současnosti. Hranice mezi nimi tvořily dvě země.³ Některí skeptici polemizovali s myšlenkou, že existují jen dva světadíly, tedy Evropa a Asie, avšak zastánci teorie tří kontinentů nakonec bylo více. K filozofům, kteří se přiklínili k onomu považujícímu názoru, patří například významný řecký politik a historik Polybios (200–120 př. n. l.), který se rovněž zabýval geografii, filozof Plinius Starší (23 př. n. l. – 79 n. l.), pocházející z římského prostředí, a osobnost pozdní antiky Paulus Orosius (385–418), jehož zásluhou byla teorie o rozdělení světa na tři světadíly pevně zakotvena ve vnímání tehdejší evropské společnosti.⁴ Kultura středověké Evropy pak v mnohém vycházela ze znalostí řeckých a římských myslitelů, jejichž teze, mytologické představy a zkrácené mapy se tak dostaly do různých vědeckých svazků a encyklopedií, z nichž poté po celá staletí čerpali evropští vzdělanci.

V období pozdního středověku, ještě než se evropští mořeplavci vydali prozkoumávat dálné kraje, panovaly v různých kulturách mnohé zkrácené představy o do té doby neznámých částech planety Země. Tyto představy vznikaly především z důvodu strachu a nejistoty, které v lidech vyvolávalo vše, co ještě nebylo obecně známo v jejich povodí. Podle tehdejšího mínění mohlo být cokoli, co bylo cizí, zároveň i nebezpečné.⁵

V evropském prostředí se vílo, že daleko za oceánem žijí monstrózní jednooháňšníci s jediným okem nacházejícím se tam, kde normální lidé mají žaludek. Dále se vílo v existenci hrůzných příšer, jež se mohou vyskytovat v horských oblastech a v okolí skal. Obzvlášť velký strach vyvolávaly doširoka se rozprostírající moře a oceány. Lidé se obávali obrovských velryb žijících v jejich hlubinách. Vyprávějí si o mořských hadech a dalších zrných bytostech, které údajně řhají na nic netušící posádky rybářských lodí. Z těchto vod byly plavby do neznáma napří širým mořem považovány za velice riskantní záležitost a otázky, jež se zabývaly tím, co se nachází ve vodách obklopujících evropský kontinent, tak zůstávaly nevyřešeny.⁶

³ Na území Evropy a Asie to byl ruský tok Don a hranici evropského a afrického kontinentu tvořila řeka Nil, protékající Egyptem.

⁴ FRIED a HEHL, s. 67.

⁵ KLÍMA, Jan. *Zámořské objevy: Vasco da Gama a jeho svět*. 1. vyd. Praha: Libri, 2006. s. 7.

⁶ Tamtéž, s. 7.

1.2 Mýty o světě vyprávěné v zemích Dálného východu

1.2.1 Vnímání okolního světa ve starověkém Číně

V oblasti východní Asie se podobně, jako tomu bylo v evropských zemích, rodily různé představy o neznámých krajích a jejich obyvatelích. Kolébkou těchto mýtů byla starověká Čína. V průběhu 3. století př. n. l. byla sepsána tzv. *Kniha o horách a mořích*⁷ (山海經, *Šan-chaj-ing*).⁸ Jde o nejstarší a nejvýznamnější zeměpisně orientovaný zdroj legend v čínské historii a obsahuje fantastické příběhy o rozličných kulturách žijících v zemích, jež se měly nacházet daleko za hranicemi tehdejší císařské velmoci.⁹

Jednou z kultur, o nichž vypráví čínské legendy, je tzv. *Meng Si*, pozoruhodná rasa, jež se zrodila míšením ptáka a lidí. Její představitelé údajně disponovali ptáčími těly s lidskou hlavou. Dále lze zmínit lid označovaný jako „Splihlé uši“, jenž dostal svůj název na základě stejnojmenného boha, kterého vzýval. Čínské mýty také popisují národ „Divnorukých“, jehož zástupci, a kteří měli jen jednu ruku a tři oči, byli velice zdatní v technických dovednostech, díky čemuž dokázali vyrábět například létající stroje. Mezi další domnělé obyvatelstvo planety země patří „Lidé s probodnutým hrudníkem“, kteří se dobrovolně rozhodli ukončit svůj život probodnutím sebe sama poté, co málem spáchali zločin proti polovnímu bohu Jüovi (大禹, *Dà Jü*). Jü se však nad těmito lidmi smíloval a svými schopnostmi je opět přivedl k životu. Nicméně díra v hrudi, již si v rámci pokání způsobili, jim už zůstala napořád.¹⁰

Existence výše zmíněných ras i národů je založena na legendárních příbězích vycházejících z klasické čínské literatury. Kromě mýtů, které mají převod v představitelích dávných autorů, lze v historických pramenech dohledat rovněž zmínky o kulturách, s nimiž se čínští cestovatelé údajně setkali osobně. Okolo roku 100 př. n. l., během vlády dynastie Chan (漢朝, 206 př. n. l. – 220 n. l.) vyslala Čína první výpravy do zahraničí, aby si vytvořila obraz o okolním světě. A když se vzdalanci vyslaní císařským dvorem snažili při popisu cizích zemí držet fakt, mnozí dobrodruzi, kteří

⁷ Rovněž se překládá jako „Písně o horách a mořích“.

⁸ HRDLÍKOVÁ, Věra a Aleš TRNKA. *Rostlina jako symbol v čínské a japonské kultuře*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. s. 98.

⁹ BIRRELL, Anne. *Čínské mýty*. 1. vyd. Překlad Tomáš Pekárek. Praha: Levné knihy, 2006. s. 62.

¹⁰ Tamtéž, s. 62–61.

cestovali spolu s nimi, dali ve svých zápiscích p ednost fantazii, ímž se rovn ž posunuli na mytologickou úrove .¹¹

Obyvatelé zemí, s nimiž se ílenové ínského poselstva st etli, jsou v historických pramenech dynastie Chan popisováni spíše negativn . Dokonce i znaky, jimiž jsou zapsána jejich jména, mají hanlivou konotaci a oni cizinci pak p sobí, jako znetvo ená monstra i nebezpe né bestie, které mají jen pramálo společného s lidskou rasou. Podle ínských cestovatel žily za hranicemi jejich zemí bizarní bytosti, z nichž n které byly podivn zbarveny a jiné zas trp ly r znými fyzickými postiženími i jinými nedostatky. Na základ vzhledu jim pak byla p idlena jména jako například „Trojhlaví“, „Dvojhlaví“, „Jednoocí“, „Jednonozí“ a „Bílí“.¹²

Anomálie, jež v o ích ínských u enc vzbuzovaly p edevším hr zu a znechucení, lze snadno vysv tít z fyziologického i sociologického hlediska. „Trojhlaví“ i „Dvojhlaví“ mohli být lidé, kte í se narodili jako siamská dvoj ata. Jména jako „Jednoocí“, „Jednonozí“ odkazují k t lesným vadám, jež byly daným jedinc m zp sobeny bu z d vodu trestu anebo za ú elem je n jakým zp sobem fyzicky vyd lit od zbytku společ nosti. Z názvu „Bílí“ je z ejmé, že odkazuje na europoidní rasu. Avšak vzhledem k tomu, že í ané nerozum li odlišnostem a myšlení jiných národ , za alí jimi opovrhovat. D vodem, pro se stav li k p edstavitel m cizích kultur takto negativn , byla stejn jako v p ípad Evropan obava z neznámého.¹³

Ze zápisk autor , již takto cestovali za hranice ínského císa ství, je rovn ž patrný jistý pocit nad azenosti, který zaujímali v í odlišným kulturám, jež zkoumali. Tendence vyjad ovat takové pocity nabývaly na síle, ím více se tito dobrodruzi vzdalovali od íny, jež stála na vrcholu hierarchického žeb í ku v rámci tehdejší situace na Dálném východ . Národy, které žily v zemích sousedících s touto velmocí, byly do jisté míry uznávány, avšak obyvatelé vzdálen jších oblastí byli císa skou velmocí prohlášeni za barbary.¹⁴

B hem st edov ku v ín rovn ž panovaly jisté p edstavy o existenci dalekých krajin rozléhajících se na západ od Arábie, kam tehdejší cestovatelské výpravy ješt nesta ily proniknout. Tamní u enci polemizovali s teoriemi o r zných královstvích, jichž se za Indickým oceánem m lo nacházet více než tisíc. Západním sm rem od t chto zemí se podle ínských myslitel rozprostíralo bájně mo e, k jehož hladin

¹¹ BIRRELL, s. 60.

¹² Tamtéž.

¹³ Tamtéž, s. 61.

¹⁴ Tamtéž, s. 63.

každý ve své sestupovalo slunce, aby v ní následně celé zmizelo.¹⁵ Postupem času však žena upustila od polemizování s mýty a v rámci zeměpisného zkoumání se více soustředila na vědecká fakta.¹⁶

Později, ve 13. století, když do Asie začali pronikat první evropští dobrodruzi, kteří se osmělili porušit tabu a vycestovali do neznáma, se na Dálný východ dostalo více informací o zemích Západu.¹⁷ Stalo se tak například prostřednictvím italského kupce Marca Pola, jehož osobnosti se budu podrobněji věnovat v podkapitole 1.3 a v kapitole 2.

1.2.2 Japonské představy

Co se Japonska týče, na počátku středověku nepřijímali tamní obyvatelé v tšinu teoretických znalostí i náboženských představ od vzdáleně pocházejících ze sousedních zemí, s nimiž navázali kontakty již během období *Jajoi* (弥生時代, *Jajoi džidai*, asi 300 př. n. l. – 300 n. l.).¹⁸ Jejich vzájemná obchodní spolupráce se ovšem nejvíce rozvinula někdy na konci 6. století, v pozdním období *Kofun* (古墳時代, *Kofun džidai*, 3. – 9. století).¹⁹ Informace z té doby jsou však doposud nejasné, neboť připomínají spíše legendy a otázka jejich pravdivosti je pouze spekulativní. Nicméně obdobně jako tomu bylo u jiných zemí, i Japonsko mělo své vlastní představy náboženského charakteru, jež se tradovaly mezi lidmi žijícími na jeho půdě. Na základě těchto povodních legend se Japonci například domnívali, že žijí na území bohy stvořeného státu *Jamato* (大和), a že daleko na západ, kdesi za oceánem, se nachází krajina *Tokojo* (常世), neboli „věčný svět“.²⁰ Takto vypadaly některé japonské mytologické představy o neznámých zemích. V tšinu dalších myšlenek si obyvatelé Japonska osvojili od učenců, kteří k nim přijížděli z číny.

Jako zajímavost lze zmínit, že čínské císařství o číši rozléhajících se na japonských ostrovech údajně vědělo již mnohem dříve, než došlo k oficiálnímu setkání těchto dvou zemí. Podle záznamu v dávné čínské kronice *Wei* (魏志) z roku 280 se na území dnešního Japonska nacházelo království zvané *Jamatai* (邪馬台国), kterému měla

¹⁵ SCHREIBER, Hermann. *Mo eplavci, cestovatelé, objevitelé: 4000 let objevných cest*. 1. vyd. Příklad Antonín Rykl. Praha: Olympia, 1974. s. 220.

¹⁶ BIRRELL, s. 63.

¹⁷ SCHREIBER, s. 220.

¹⁸ OKAZAKI, Takashi. *Japan and the continent*. In.: BROWN, Delmer M. (ed.). *The Cambridge history of Japan: Ancient Japan*. 1st pub. Cambridge: Cambridge University Press, 1993. s. 275.

¹⁹ FRIED a HEHL, s. 330.

²⁰ MORROW, Avery. *The sacred science of ancient Japan: lost chronicles of the age of the gods*. 1st pub. Rochester: Bear & Company, 2014. s. 25.

vládnout ženská panovnice, jejíž jméno bylo bu Himiko i Pimiko (卑弥呼, 175?–248?). Po navázání vzájemných kontaktů se poněkud zaostalé Japonsko začalo v mnohém inspirovat o dost vyspělejší Čínou a to i v oblasti vnímání okolního světa.²¹

1.3 První zámořské výpravy Evropanů na východní polokouli

První představitelé evropských mocností měli velký zájem o poklady, které se podle legend vyprávěných dobrodruhy ukrývaly na území dalekých krajů nacházejících se uprostřed oceánu. Touha po zlatě postupem času přebila strach z moře a z jejich domnělých obyvatel. Pochyby, jež skýtal pověstí středověků, nahradilo racionální uvažování novověku. Obyvatelé Evropy si začali uvědomovat, že na Zemi mohou existovat i jiné národy s vlastní kulturou, společenským řádem a s vlastním vnímáním světa a lidské existence jako takové.²²

Jedním z prvních cestovatelů, jejichž prostřednictvím se na konci středověku podařilo překonat strach z neznáma, byl syn bohatého italského obchodníka, Marco Polo. Tento muž se díky svým zážitkům, které prožil a sepsal v rámci putování z rodného města Benátek až do daleké Číny, zapsal nejen do evropských dějin, ale i do pověstí Dálného východu. Bylo to především jeho zásluhou, že se východoasijská společnost dozvěděla o existenci států evropského kontinentu a vymanila se tak ze svých dosavadních představ o okolním světě.²³

Marco Polo svým svědectvím o dobrodružné cestě, na niž se vypravil v roce 1271, inspiroval evropské cestovatele, námořníky a obchodníky k podnikání prozkoumání akcí do oblastí východní Asie. Podobným způsobem údajně ovlivnil i čínské vzdělance a dobrodruhy, avšak o jejich snahách poznat západní kraje nejsou dochovány žádné konkrétní informace. V každém případě lze osobnost Marca Pola považovat za důležité pojítko mezi evropským a asijským kontinentem.²⁴

Zprávy, jež Marco Polo podal o dalekých zemích východní polokoule, pak evropští mořeplavci využívali jako indicie při výpravách za jejich objevením. Všechny potřebné informace byly zaznamenány do předělných map, které se poté přesklovaly na základě skutečné polohy hledaných míst. Ukázalo se, že mnohé údaje v obchodnickových spisech nebyly zcela přesné, nebo se opíraly o pověsti a mýty, jež Polo slyšel od dalších cestovatelů. Z tohoto důvodu bylo hledání daných území velice

²¹ MORROW, s. 14–15.

²² KLÍMA. *Zámořské objevy*, s. 7.

²³ SCHREIBER, s. 220.

²⁴ Tamtéž.

obtížné. Podobně tomu bylo i s bájnou zemí *Cipangu*, která na základě Polova cestopisu *Milion* s nejvyšší pravděpodobností označovala dnešní Japonsko a kterou se navzdory veškerému úsilí dlouhý čas nedalo vůbec najít.²⁵ Záležitosti týkající se objevování japonských ostrovů budu detailněji rozebírat v následující kapitole.

Dávno předtím, než došlo k prvnímu kontaktu obyvatel evropského a asijského kontinentu, se v jejich zemích tradovaly různé mýty a legendy o okolním světě. Společným rysem představitelů evropské a asijské kultury byl strach z neznáma, který vedl k nedvě v í příslušníků odlišného etnika a do jisté míry také k pocitu nadřazenosti vlastní rasy. Ve 12. a 13. století začalo docházet ke stykům Evropanů s Asiaty a prvotní strach postupně slábl. To však neplatilo pro Japonsko, které se v té době již drželo stranou od dění v ěíně a nadále zde převažovaly předsudky a obavy z cizinců. Na pevnině o japonských ostrovech proto kolovaly různé zvěsti, které se dostaly k uším evropských dobrodruhů a vyvolaly v nich touhu Japonsko najít.

²⁵ DEMEL, Walter. *Dějiny světa: globální dějiny od počátku do 21. století*. 4, Objevy a nové struktury 1200 až 1800. 1. vyd. Předkládá Jan Hlavinka ... et al. Praha: Vyšehrad, 2013. s. 91.

2 První kontakty Japonska s Portugalskem

Portugalsko a Španělsko se v průběhu 15. století staly prokopnickými státy v oblasti podnikání zámožných cest. Tato dvě království spolu ovšem soupeřila v kolonizování nových krajů a navzájem si kazila plány. Často tak docházelo k mnohým neshodám. V roce 1493 byla proto vydána bula papeže Alexandra VI., známá jako „Inter Caetera“. Prostednictvím tohoto výnosu se započalo přerozdělení světa mezi země nacházející se na Pyrenejském poloostrově. Dne 7. června 1494 pak oficiálně vešla v platnost tzv. „Smlouva z Tordesillas“, na jejímž základě byla Země pomyslně rozdělena na Západ a Východ, přičemž západní část polokoule připadla Španělsku a ta východní Portugalci.²⁶ Španělské mořeplavci tak mohli povoleno objevovat pobřeží amerického kontinentu a k nim i přilehlých ostrovů, zatímco námořníci pracující ve službách Portugalského království se vydali na průzkum Afriky, Přední Indie, Indonésie²⁷ a dalších východních zemí, jako byly Čína a Japonsko.²⁸ V roce 1529 byla podepsána ještě dohoda zvaná „Smlouva ze Zaragoza“, podle které byla stanovena demarkační čára rozdělující oblast jihovýchodní Asie mezi Španělsko a Portugalsko.²⁹

Díky výše zmíněným ujednáním se vyřešily spory mezi španělskými a portugalskými mořeplavci. Z toho samého důvodu se také Portugalsko stalo první západní mocností, jejímž představitelům se během čtyřicátých let 16. století podařilo vstoupit na území Japonska, seznámit se s tamní kulturou a obyvateli, a následně o této Evropě nepoznané oblasti předat plnohodnotné informace ostatním kolonizujícím zemím.³⁰

Setkání s Portugalci bylo pro Japonce prvním setkáním s evropskými obyvateli v zemi. V Evropě se však o Japonsku vědělo již v období kolem 14. století, a to díky zmínce o jeho existenci v díle *Milion* od výše zmíněného italského obchodníka Marca Pola. Japonsko je zde popisováno jako říše oplývající nesmírným bohatstvím, jelikož se na jeho území nacházejí kromě zlatých a stříbrných dolů také různé druhy drahých kamenů a ve vodách, jež tyto ostrovy obklopují, lze nalézt velké množství bílých a červených perel, které jsou považovány za obzvláště vzácné. Podle Polových zápisů

²⁶ KLÍMA, *Zámožské objevy*, s. 260.

²⁷ Dnešní Kambodža, Laos, Vietnam, část Malajsie, Myanmar a Thajsko.

²⁸ František Xaverský: (1506-1552): *výběr z korespondence jezuitského misionáře v Dálném Východu*. 1. vyd. Příklad Danuše Šavíkové. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2005. s. 6.

²⁹ KLÍMA, *Zámožské objevy*, s. 262.

³⁰ MILTON, Giles. *Na dvoře japonského vládce: dobrodružství prvních Evropanů v ostrovní říši*. Příklad Dušan Zbavítel. 1. vyd. Praha: Knižní klub, 2003. s. 10.

se v japonských městech také tyčí paláce, jejichž stěchy jsou zhotovené z ryzího zlata.³¹

Marco Polo se však k výše uvedeným informacím o Japonsku dostal prostřednictvím zvěstí, jež se šířily pouze v Číně, tudíž je nelze považovat za příliš v rozhodné. Spisy italského kupce a v nich obsažené zmínky o bohaté ostrovní zemi vzbudily zájem mezi mnohými mořeplavci a předními představiteli evropských velmocí. Situaci však komplikoval fakt, že nikdo nevěděl, kde se Japonsko ve skutečnosti nachází, neboť o jeho poloze měli evropští mořeplavci k dispozici jen spekulativní teorie a nepřesné mapy. Přesto byly započaty plány na uskutečnění námořních výprav, jež měly za cíl objevit doposud neprobádané oblasti v etn Japonska, kolonizovat je a získat bohatství místních obyvatel.³²

Poté, co se představitelé západních mocností v první polovině 16. století seznámili s japonským císařem a zjistili, že ne všechny údaje o mýtické říši plné pokladů, jež byly obsaženy v díle Marca Pola, se shodují s realitou, byli velmi zklamáni. Avšak aťkoli se jejich vyhlídky na zbohatnutí otásky v základech, rozhodli se vynaložit další úsilí na hledání legendami opáčené země *Cipangu*. Touhu po nalezení kraje oplývajícího pozlacenými domy a získání jeho cenností spolu s Portugalci a Španěly sdíleli také Nizozemci, kteří se ještě v průběhu 17. století pokoušeli toto Polem popisované místo objevit. V blízkosti příbližné polohy říše *Cipangu* se však žádný jiný ostrovní stát kromě Japonska nenacházel. Bylo tedy nutné přijmout možnost, že země, již benátský obchodník ve svých spisech zmiňoval, skutečně nejspíše představovala Japonsko, a že jeho údajné poklady byly pouhým výmyslem dávných mýtů a legend.³³

2.1 Okolnosti prvního kontaktu Portugalska s Japonskem

Jak již bylo zmíněno, jako první se na průzkum Dálného východu vydali Portugalci. Stalo se tak na přelomu 15. a 16. století. Přes Indii se portugalské lodě dostaly do Číny, kde jejich posádky započaly obchod s hedvábím a porcelánem. V průběhu těchto plaveb Portugalci obsadili mnohá území,³⁴ čímž sice rozšířili svou moc na asijském kontinentu, avšak též museli vynaložit značné úsilí, aby si nově nabyté pozice udrželi. Postupem času tak téměř vyčerpali své zdroje. Z tohoto důvodu

³¹ POLO, Marco, Quido Hodura a Bohuslav Horák. *Milion*. Praha: Orbis, 1950. s. 135.

³² MILTON, s. 9.

³³ DEMEL, s. 91.

³⁴ Například: Brazílie, Západní Indie, Cejlon, Maledivy, Malaka (stát nacházející se na Malajském poloostrově), Moluky, Macao, Persie (dnes Írán), Angola, Portugalská Guinea (dnes Guinea Bissau), Mosambik, Portugalský Timor (dnes Východní Timor), Pobřeží slonoviny.

se po p řezdu do íny rozhodli pozastavit svou expanzi a držet se na místech, která již objevili. Výpravy do legendární íše Japonska neboli *Cipangu* tím pádem nemohly být uskute n ny.³⁵

Portugalci poprvé zavítali k japonským b eh m údajn v roce 1544.³⁶ Podle jiných zdroj vřak k této události dořlo o rok d íve.³⁷ N které evropské záznamy dokonce datují první setkání t chto dvou civilizací již na rok 1542.³⁸ Nejasnosti spojené s dobou prvního setkání japonského národa s p edstaviteli Portugalska lze vysv tlit nedostatkem historických pramen z té doby. Oficiální, i když pon kud nejasná verze je taková, že první návště va Japonska prob hla n kdy mezi lety 1542–1544, kdy Portugalci zavítali k jihozápadní ásti tohoto souostroví.³⁹ Informace o celé události jsou doposud velmi nep esné a ani mnozí historikové si v této záležitosti nejsou stoprocentn jisti.⁴⁰

Co se prvních Portugalc na japonském území tý e, jednalo se o t i kupce, kte í se s ínskou lodí plavili po Východo ínském mo í za obchodem. Mí ili z tehdejšího Siamu⁴¹ do íny.⁴² B hem plavby se ovřem dostali do mo ské bou e, což odchýlilo jejich lo z kurzu a jen ř astnou náhodou je vítr odvál ke b eh m japonského ostrova Tanegařima, nacházejícího se nedaleko od jižního pob eží Kjúřú.⁴³

2.1.1 Sv dectví Fernãa Mendese Pinta o japonském souostroví a jeho lidu

První ú ední osobou, s níž se portugalřtí obchodníci v Japonsku setkali, byl Tanegařima Tokitaka (種子島時堯, 1528–1579), pán ostrova Tanegařima, který v t ch dobách spadal pod správu provincie Bungo.⁴⁴ Portugalci se tomuto muži p edstavili a vylí ili mu, jak se dostali do japonských vod. Komunikaci jim zprost edkovali ínřtí tlumo níci.⁴⁵ Tanegařima Tokitaka poté poslal zprávu samotnému vládci provincie Bungo, v níž jej uv domil o p ítomnosti nezvykle vypadajících cizinc na japonských

³⁵ MILTON, s. 10.

³⁶ Tamtéž, s. 10.

³⁷ ELISONAS, Jurgis. *Christianity and the daimyo*. In: HALL, John W. (ed.). *The Cambridge history of Japan: Early modern Japan*. 1st pub. Cambridge: Cambridge University Press, 1991. s. 302.

³⁸ VASILJEVOVÁ, Zde ka. *D jiny Japonska*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1986. s. 239.

³⁹ KLÍMA. *Zámo ské objevy*, s. 262.

⁴⁰ VASILJEVOVÁ, s. 239.

⁴¹ Dneřní Thajsko.

⁴² VASILJEVOVÁ, s. 239.

⁴³ ELISONAS, s. 302.

⁴⁴ Dneřní prefektura Óita.

⁴⁵ LIDIN, Olof G. *Tanegashima: the Arrival of Europe in Japan*. 1st pub. Copenhagen: Nordic Institute of Asian Studies, 2002. s. 1–5.

ostrovech.⁴⁶ Z moci knížecího správce provincie Bungo Ótoma Jošiakiho (大友義鑑, 1502–1550) měla být nařízena okamžitá poprava těchto mužů. Důvodem jeho rozhodnutí mohl být buď strach z neznámého anebo touha po získání majetku portugalských kupců. K popravě nakonec nedošlo, neboť se do celé věci vložil nejstarší syn onoho knížete Ótomo Jošišige (大友義鎮, 1530–1587), který se obával o dobrou pověst své vlasti. Samotný Ótomo Jošiaki těž usoudil, že zabitím nevinných obchodníků by Bungo přinesl spíše jen problémy, a když se zamyslel nad skutečností, že tito cizinci pocházejí z království, jež se rozléhá daleko na západ, uvědomil si, že by mu vzájemná spolupráce mohla být užitečná. Rozhodl se, že bude s portugalskými kupci jednat osobně, a proto nařídil, aby před ním jeden z nich předstoupil. K tomuto úkonu byl vybrán Fernão Mendes Pinto, neboť byl shledán jako nejrepresentativnější z prvních portugalských návštěvníků Japonska.⁴⁷

Pintovi se ve vladařovské paláci dostalo velkého přivítání, jelikož příchod podivuhodných cizinců vyvolal mezi Japonci kromě bázně také velký zájem a od jejich zástupce se tudíž mnohé očekávalo. Sám Fernão Mendes Pinto si zpočátku myslel, že byl do paláce pozván na audienci k faktickému vládci Japonska zaujímajícímu pozici srovnatelnou s portugalským králem. Ótomo Jošiaki byl ovšem pouze jedním z mnoha vazalů šóguna⁴⁸ a jeho moc byla omezena jen na provincii Bungo.⁴⁹ Ve skutečnosti však Japonsku nevládl nikdo, neboť v polovině 16. století byla země zmítána válečnými nepokoji,⁵⁰ jež byly způsobeny neshodami mezi předními představiteli jednotlivých provincií a jejich touhou po moci. V době příchodu prvních Evropanů přetrvával válečný stav na japonských ostrovech již několik desítek let.⁵¹

Zástupce portugalských kupců ovšem nic netušil o situaci, v jaké se Japonsko v době jejich příchodu nacházelo. Neměl též ani ponětí o komplikovaných hierarchických vztazích, podle nichž se japonská společnost té doby řídila, a proto jednal s Ótomem Jošiakim jako s panovníkem celé země. Vládcem provincie Bungo byl

⁴⁶ MILTON, s. 11.

⁴⁷ Tamtéž, s. 11–12.

⁴⁸ Šógun zaujímal pozici vojenského velitele, jenž byl do své funkce formálně jmenován císařem. Oficiálně byl považován za faktického vládce japonské ostrovní říše, jelikož císařova moc byla ve všech směrech pouze symbolická.

⁴⁹ MILTON, s. 13–14.

⁵⁰ Tyto boje byly započaty roku 1467 tzv. válkou Ónin (応仁の乱, *Ónin no ran*) a postupem času přišly ve válku mnohem větší rozměry. Chaotická éra bitev a nepokojů byla ukončena v roce 1590, tedy po více než sto letech svého trvání. Celá tato část japonských dějin nese název *Sengoku džidai* (戦国時代) neboli období válčících knížectví.

⁵¹ FARRIS, William Wayne. *Japan to 1600: a social and economic history*. 1st pub. Honolulu: University of Hawai'i Press, 2009. s. 166.

polichocen touto nev domostí Fernãa Mendese Pinta a jelikož se net šil p íliš dobrému zdraví, využil vst ícnosti svého hosta a otázal se jej, zda neví o n jakém efektivním léku na nemoci, jimiž byl již dlouhou dobu sužován. Portugalský kupec sice nebyl p íliš znalý medicíny, p esto domn lému králi Japonska doporu il odvar ze speciálního d eva, které m l na lodi. Ótomo Jošiaki se po t iceti dnech užívání tohoto léku skute n uzdravil, za což se Portugalci v japonské spole nosti dostalo uznání.⁵²

Portugalští kupci s sebou p i plavbách Východo ínským mo em vozili krom potravin a rozlí ného ko ení také st elné zbran , jako byly muškety a arkebuzy, s nimiž pak obchodovali na Dálném východ .⁵³ Když Portugalci p edvedli své zboží v Japonsku, získali si respekt tamních knížat, která o tyto neznámé zbran projevila velký zájem, nebo byla fascinována jejich ni ivými ú inky.⁵⁴

Palné zbran byly zpo átku také d vodem prvních nedorozum ní a náznak ned v ry mezi japonskou šlechtou a portugalskými obchodníky. Syn pána z provincie Bungo, Ótomo Jošišige, si cht l jednu ze zbraní vyzkoušet, ale protože m l strach, že by mu to z bezpe nostních d vod nebylo umožn no, vyp j il si mušketu uloženou v Pintov pokoji bez jeho v domí. Nev d l však, jak se má zbra správn používat a p i snaze z ní vyst elit sám sebe poranil. Vzhledem k tomu, že zdravotní stav japonského šlechtice p sobil na první pohled velice kriticky, byl Fernão Mendes Pinto jakožto vlastník této nebezpe né zbran a tím pádem i p vodce nehody obvin n z t žkého ublížení na zdraví. Podle japonských zákon té doby m l být za svou nezodpov dnost potrestán, avšak Ótomo Jošiaki navrhl, aby se kupec pokusil jeho syna vylé it, což se nakonec poda ilo, nebo šlechticova zran ní ve skute nosti nebyla p íliš vážná.⁵⁵

Obchod se st elnými zbran mi se asem stal klí ovým faktorem pro úsp šnou mezinárodní spolupráci Portugalska s Japonskem. Vládcí provincií nacházejících se na ostrov Kjúšú m li díky mušketám, d l m a arkebuzám p evahu v bojích proti svým nep átel m. Tyto zbran byly v období vál ících stát obzvláš užite né, jelikož p edstavovaly výrazný pokrok japonské vojenské techniky.⁵⁶ Tématu dovozu st elných zbraní se budu ješt v novat v kapitole 2.3.

Fernão Mendes Pinto vydal po návratu z Japonska knihu, již nazval *Peregrinação* neboli *Putování*. Ve svém díle popsal všechny zážitky, které se mu na japonských

⁵² MILTON, s. 12–14.

⁵³ Tamtéž, s. 14.

⁵⁴ LIDIN, s. 3.

⁵⁵ MILTON, s. 16.

⁵⁶ REISCHAUER, Edwin O. a Albert M. CRAIG. *D jiny Japonska*. 1. vyd. P eklad David Labus, Jan Sýkora. Praha: Lidové noviny, 2000. s. 77.

ostrovech p ihodily. Pintovy spisy pozd ji posloužily jako zdroj informací pro další portugalské obchodníky a mo eplavce, nebo to byly první faktické zprávy o Japonsku.⁵⁷

2.2 První dojmy a vzájemné postoje mezi Japonskem a Portugalskem

Po Pintovi p ijížd li do Japonska další Portugalci, kte í se do své vlasti vraceli s novými zážitky. P ibývala tak další a další sv dectví o zemi, jejíž existence kdysi bývala otázkou pouhých spekulací. N kte í z mo eplavc , kte í zde strávili n jaký as, dokonce prohlašovali Japonce za velmi vysp lý národ v mnohém p evyšující i Evropany.⁵⁸

Co se japonských obyvatel tý e, z jejich strany byli Portugalci vnímáni docela odlišným zp sobem. Japonc m se nelíbily dlouhé kníry, jimiž se zámo ští obchodníci pyšnili, a ba até pantalóny, do nichž se cizinci odívali, zpo átku považovali za pon kud sm šné.⁵⁹ Zajímavé ovšem je, že japonský lid si pozd ji tento západní styl oblékání oblíbil a portugalské kalhoty tak na ur ítou dobu vstoupily do módy.⁶⁰

Portugalci však postrádali správné zp soby chování, jimiž se tehdejší japonská spole nost ídila. Nem li pon tí o zásadách etikety tamních obyvatel a nerespektovali ani japonské zvyky a tradice. Pobu ující byla též skute nost, že se návštěv níci z portugalského království p íliš nezabývali svou osobní hygienou, respektive na ni v bec nedbali, d sledkem ehož byl nevábný zápach.⁶¹ Námo níci ze Západu byli mimo jiné velice hlu ní, ímž v o ích místních lidí budili nesympatie.⁶²

Portugalc m se p ezdívalo „barba i z jihu“ neboli *nanbandžin* (南蛮人). Tímto názvem Japonci p vodn ozna ovali obyvatele ostrovních oblastí, jež se nacházely sm rem na jih od japonského souostroví.⁶³ Portugalci si zde b hem svých objevitelských plaveb založili osady, které jim sloužily jako základny, odkud pak podnikali další výpravy do zemí jihovýchodní a východní Asie v etn Japonska. Z tohoto dvodu Japonci za ali nazývat portugalské mo eplavce obdobným zp sobem jako tamní domorodce.⁶⁴

⁵⁷ MILTON, s. 12.

⁵⁸ Tamtéž, s. 17.

⁵⁹ Tamtéž, s. 11.

⁶⁰ WINKELHÖFEROVÁ, Vlasta. *Japonsko*. Praha: Lidové noviny, 1999. s. 121.

⁶¹ MILTON, s. 13.

⁶² Tamtéž, s. 14.

⁶³ Pat íly k nim nap íklad Jáva, Filipíny nebo Kokosové ostrovy.

⁶⁴ WINKELHÖFEROVÁ, s. 121.

Pestože nkte í Japonci nesouhlasili s p ítomností Portugalc na území japonských ostrov , byli i tací, které tito netypi tí cizinci velice zaujali. Zájem vyvolával nejen jejich vzhled, ale také zboží, jež p íváželi na svých lodích, a cenné v domosti, jimiž disponovali. Japonskou spole nost té doby též ovlivnilo k es anství, které v zemi ší ili misioná i, již sem p íplouvali spolu s kupci. Pozitivními i negativními vlivy portugalských obchodník a misioná na japonské obyvatelstvo se budu podrobn ji zabývat v následující podkapitole.

2.3 Vlivy Portugalska na Japonsko

P íjezd Portugalc p edstavoval pro Japonce nejen p íležitost navázat kontakty s dalšími obchodními partnery, díky nimž se do zem dostalo doposud nevídané zboží, ale také p ínos nových zkušeností a v domostí, tykajících se v dy a techniky. Jedním z nejvýznamn jších vliv Portugalska na Japonsko však bylo seznámení tamního obyvatelstva s k es anskou vírou a její následné ší ení po celé zemi. Nutno podotknout, že jezuitští misioná i, p sobící ve službách Portugalského království, byli prvními hlasateli k es anství v Asii v bec. Jejich p íin ním tato víra expandovala až na Dálný východ.⁶⁵ Jako hlavní centrálu si v roce 1510 zvolili m sto Goa, nacházející se na západním pob eží Indie. Odtud pak podnikali své misie do dalších zemí.⁶⁶

Co se Japonska tý e, mezi první ši itele k es anské nauky na jeho území lze jmenovat nap íklad špan lského kn ze Cosmeho de Torrese (1510–1570), mnicha Juana Fernándeze (1526–1579), který též pocházel ze Špan lska, a Františka Xaverského, jenž je vnímán jako nejvýznamn jší z nich, nebo zde v rámci své misijní innosti sehrál d ležitou roli.⁶⁷ Tento misioná p vodem z Navarry⁶⁸ byl mimo jiné také jeden ze zakladatel jezuitského ádu.⁶⁹ Zajímavostí je, že k ádu jezuit kdysi pat il i jeden z prvních Portugalc , kte í navštívili území japonského souostroví, výše zmín ný Fernão Mendez Pinto. Pinto však z tohoto ádu pozd ji vystoupil a mezi jezuity byl proto vnímán jako renegát.⁷⁰

Dalším významným vlivem Portugalska na Japonsko byl dovoz st elných zbraní. Této oblasti se budu více v novat v podkapitole 2.3.3. D ležité je však zmínit fakt,

⁶⁵ KLÍMA. *Zámo ské objevy*, s. 8.

⁶⁶ SCHREIBER, s. 436.

⁶⁷ TAKAHASHI, Minoru. A Portuguese Clavichord in Sixteenth-Century Japan? In: *The Galpin Society Journal*, Vol. 54 [Online]. Galpin Society Stable, 2001, s. 116 [cit. 10. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/842450>

⁶⁸ Tato oblast v sou asné dob spadá pod správu Špan lského království.

⁶⁹ *František Xaverský*, s. 8.

⁷⁰ KLÍMA. *Zámo ské objevy*, s. 234.

že šíření víry v Ježíše Krista prostřednictvím misionářů z řad jezuitů a obchod s palnými zbraněmi přispěl k zásadním změnám, jež proběhly v rámci období *Sengoku* i po jeho skončení a výrazně tak ovlivnily japonské dějiny.⁷¹

2.3.1 Počátky šíření křesťanství v Japonsku

O rozšíření křesťanské víry na japonských ostrovech se zasloužil především jezuitský misionář František Xaverský, který byl později, 12. března 1622, jménem papeže Řehoře XV. (1554–1623) prohlášen za svatého.⁷² František Xaverský se o Japonsku, jeho kulturu a lidu dozvěděl prostřednictvím portugalského kapitána jménem Jorge Álvarez (?–1552). Kapitánovo svědectví o japonské zemi jezuitu velice zaujalo. Podle Álvarezových spisů, v nichž autor mimo jiné rozebírá povahu japonské společnosti, vyjadřuje obdiv k jejím zvykům a zároveň se pozastavuje nad těmi, z tamních zvyků, představuje Japonsko výbornou příležitostí vykonávat zde misijní činnost. František Xaverský se rozhodl této příležitosti využít, a za doprovodu Japonce jménem Andžiró, na nějž byl odkázán prostřednictvím kapitána Álvareze, se vydal na japonské ostrovy, kam dorazil dne 15. srpna roku 1549.⁷³ Jiný zdroj uvádí jméno svatcovy pomocníka jako „Jadžiró“, nikoli „Andžiró“.⁷⁴ Vzhledem k tomu, že jde o japonský zdroj a že během tohoto období mohlo v rámci evropských pokusů o transkripci japonských slov docházet k mnoha chybným interpretacím, budu se držet pojmenování Jadžiró (弥次郎).

Místo, kde přistála loď, na níž František Xaverský se svým průvodem cestoval, byla Kagošima, jež v té době fungovala jako správní středisko provincie Sacuma. Celá oblast leží na jihozápadě ostrova Kjúšú, a co se týče místních obyvatel, stejně jako Jorge Álvarez, i František Xaverský musel konstatovat, že jsou to lidé líní a aktivní, avšak nechybí jim ani smysl pro humor. Pozoroval japonské mnichy modlící se v tamních buddhistických kláštorech a obdivoval jejich zbožnost. Vyjádřil však také pohoršení nad poněkud zarážejícím chováním buddhistických mnichů vůči svým žákům, jež připomínalo snahy o milostný poměr. Nic takového bylo mezi evropskými křesťany neakceptovatelné. Nicméně pro Františka Xaverského to představovalo další impulz pro šíření křesťanství na území japonského souostroví. Snahu obrátit na víru

⁷¹ TAKAHASHI, s. 116 [cit. 10. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/842450>

⁷² *František Xaverský*, s. 209.

⁷³ MILTON, s. 20.

⁷⁴ TAKAHASHI, s. 116 [cit. 10. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/842450>

co nejvíce osob však komplikovala jazyková bariéra. Z tohoto důvodu se významný jezuitský misionář začal učit japonsky.⁷⁵

František Xaverský se v rámci studia japonštiny snažil o sepsání souhrnného výkladu křesťanské nauky, z čehož by mohl při kázání japonskému obyvatelstvu vycházet nejen on, ale i jeho nástupci z řad jezuitů. Úroveň misionářských japonštin však nebyla příliš dobrá, a když získal příležitost kázat v místním chrámu Fukušódži, nikdo jeho myšlenky nepochopil. Bylo také velice těžké aplikovat náboženské výrazy zaužívané v japonském jazyce na křesťanské pojmy, neboť ty byly silně spjaty s buddhistickou symbolikou. Z těchto důvodů se František Xaverský musel vzdát veškerých snah o vytvoření japonského katechismu a nadále se spoléhat na práci svého tlumočníka Jadžiróa. Jadžiró později spolu se svou rodinou konvertoval ke křesťanství a stal se tak jedním z mála Japonců, které navarrský svatec ovlivnil.⁷⁶

Nutno podotknout, že František Xaverský se během svých kázání občas musel uchýlit k buddhistickým pojmům, aby tak svým japonským posluchačům umožnil lépe pochopit křesťanské učení. Vzhledem k jeho nedostatečným znalostem tamního jazyka bylo nevyhnutelné využít této metody vysvětlování. Avšak z důvodu podobnosti pojmů využívaných křesťanskou doktrínou k buddhistickým termínům docházelo k rozdílným nedorozuměním. Mnozí Japonci, jež tato víra zaujala, v ní viděli spíše další formu buddhismu, než aby ji vnímali jako pro ně zcela nové náboženství.⁷⁷

Za nedorozumění vzniklé následkem chybného překladu lze považovat například situaci, kdy si japonští vědci spojili portugalské slovo „Deus“ označující křesťanského boha s japonským názvem „Daini i“, který odkazuje na buddhu Daini iho Njoraie (大日如来)⁷⁸. Na vzniku této nesprávné interpretace měl jistý podíl i svatec v osobní tlumočnické službě Jadžiró, jenž v rámci usnadnění komunikace, kterou zprostředkovával mezi Františkem Xaverským a jeho publikem, sám navrhl užívat buddhistických termínů stanovených uznávanou školou Šingon (真言). Jadžiró byl studentem školy Šingon obeznámen již dříve a co se jejího hlavního božstva Daini iho Njoraie týče, vnímal zde paralely s křesťanstvím a s jeho ústřední postavou.⁷⁹ Daini i Njorai je jakožto buddha slunce zobrazován v podobě slunečního kotouče a od 8. století začal

⁷⁵ MILTON, s. 20–21.

⁷⁶ Tamtéž, s. 22.

⁷⁷ TAKAHASHI, s. 116 [cit. 10. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/842450>

⁷⁸ Jeho jméno lze překládat jako „Velký sluneční buddha“.

⁷⁹ ELISONAS, s. 307–308.

být spojován s šintoistickou bohyní Amaterasu (天照), která též představuje slunce.⁸⁰ Práv spojitost se sluncem a potenciál slouvat se s dalšími bohy pravděpodobně vedla k podobnosti k Ježíši Kristu, jenž bývá vyobrazován se svatozářím, zářící obdoba jako sluneční svit. František Xaverský pak pro urychlení a zefektivnění své výuky přijal Jadžiróovy návrhy a ve svých kázáních nazýval Krista „Daini i“.⁸¹

Dalším důvodem, proč se František Xaverský na počátku svých misijních činností v Japonsku nesešel s úspěchem, byl jeho vzhled. Se skromným oděvem jezuitského mnicha, který se mu posléze roztrhal, přišel jako nevzdělanec a mezi japonským obyvatelstvem vzbuzoval spíše posměch než respekt. Kvůli takovému vzezření jej většina Japonců vůbec nebrala vážně. Jezuita v té době navíc přišel pouze na pobřeží dnešní Kagošimy, tudíž svými kázáními mohl přesáhnout jen úzký okruh místních obyvatel. Jeho cílem však bylo provádět misijní aktivity po celé zemi. Bylo tedy nutně změnit svůj vzhled i oblast působení.⁸²

Ve dnešním roce 1550 se František Xaverský vypravil na cestu za poznáním dalších oblastí japonského souostroví. Jako primární destinaci si zvolil západní část ostrova Honšú.⁸³ Jeho původním plánem bylo navštívit sídlo japonského císaře a hlavní město této ostrovní země zvané Heiankjó⁸⁴, seznámit se s kešanským učením mnichů z hory Hiei a získat povolení k šíření víry dále do Japonska. Cíle obohatit císařské město o kešanské vzdělání si vytvořil na základě pozitivních vyprávění, jež o tomto místě slyšel. Když však dorazil na území dnešního Kjóta, byl nepřijemně překvapen. Místo pozlacených sídel a majestátních chrámů se před ním rozprostíraly ruiny. Scénérii město tvořily domy, které byly zchátralé a opuštěné kvůli válkám, nemocem a přírodním katastrofám.⁸⁵

Hlavní město bylo z důvodu svého úpadku poněkud nevhodné pro misionářskou činnost portugalských jezuitů.⁸⁶ Sám japonský císař navíc vystupoval pouze jako symbol nebeského vládce, jehož úkolem bylo stmelovat národ prostřednictvím představ, že je potomkem bohyně slunce Amaterasu a že Japonsko je zemí božstev.⁸⁷ Faktickou moc měl v rukou šógunát a vládu nad jednotlivými provinciemi měl

⁸⁰ FRIED a HEHL, s. 104.

⁸¹ ELISONAS, s. 307–308.

⁸² MILTON, s. 22.

⁸³ TAKAHASHI, s. 116 [cit. 10. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/842450>

⁸⁴ Dnešní Kjóta.

⁸⁵ MILTON, s. 22.

⁸⁶ Tamtéž.

⁸⁷ VASILJEVOVÁ, s. 48.

na starost jeho vazalové.⁸⁸ A koli se František Xaverský i p esto pokusil navázat kontakt s tehdejší m císa em Gonarou (後奈良, 1495–1557), jeho žádost o audienci byla ze strany císa ského dvora striktn odmítnuta, a proto se rozhodl zm nit své plány a zam ít se práv na tyto feudální vládce.⁸⁹

Óu i Jošitaka (大内義隆, 1507–1551), kníže z provincie Suó⁹⁰, byl první, na koho se František Xaverský po své návšt v císa ského m sta obrátil. Jezuitský misioná p ed tohoto šlechtice p edstoupil od n v hedvábném šatu, nebo jeho staré roztrhané roucho japonská spole nost vnímala spíš negativn než jako symbol skromnosti a pokory. V rámci audience seznámil Óu iho Jošitaku nejen s k es anskou naukou, ale také se svými poznatky z oblasti astronomie a zem pisu a též jej obdaroval cennostmi, jako byly sudy s portugalským vínem, dalekohledy,⁹¹ mechanické hodiny, p enosný knihtisk,⁹² sklen né brýle, zvony i hudební nástroje, které m l z po átku v úmyslu v novat japonskému císa i. Krom tohoto vzácného zboží p edal knížeti také dopisy od významných evropských hodnostá , jako byli generální guvernér p sobící v Indii Garcia de Sá (1486–1549) a biskup z Goy⁹³ Dom João Alfonso de Albuquerque (1479–1553).⁹⁴

Díky svým dar m a v domostem si František Xaverský získal respekt mezi tamní šlechtou. Japonci doposud neznalí disciplín, o nichž misioná p ednášel v prostorách paláce knížete z provincie Suó, se brzy za ali obracet k ví e v Ježíše Krista. Po et lidí, které se zde jezuitskému kn zi poda ilo p ívést ke k es anství, ítal p ibližn p t set.⁹⁵

Na území dnešní prefektury Jamagu i si František Xaverský také uv domil chyby, kterých se dopustil, když p ipustil aplikaci buddhistických termín na k es anské u ení. Krom zjišt ní, že tamní obyvatelé chápou Ježíše Krista jako jedno z mnoha buddhistických božstev, jej zarazil i zp sob, jakým vnímají svatou Trojici, tedy jako jakousi trojhlavou bytost p ipomínající výjevy z buddhistických obraz . Tomu se jezuita rozhodl zamezit a za pomoci svého misioná ského kolegy Juana Fernandéze, jenž jej doprovázel na cestách, nechal rozhlásit, že Daini i nemá s k es anským bohem, o n mž celou dobu kázal, nic spole ného a že u ení, jež je s touto mylnou p edstavou

⁸⁸ LABUS, David. *Japonsko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2009. s. 31.

⁸⁹ TAKAHASHI, s. 116 [cit. 10. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/842450>

⁹⁰ Provincie Suó se nacházela na území dnešní prefektury Jamagu i.

⁹¹ MILTON, s. 23–24.

⁹² FARRIS, s. 188.

⁹³ Biskupství v Goy bylo založeno roku 1534.

⁹⁴ TAKAHASHI, s. 117–118 [cit. 10. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/842450>

⁹⁵ MILTON, s. 24.

božího syna spojené, není nic jiného než dílo ábla, ímž si zneplácelil mnohé buddhistické mnichy, kte í jej doposud relativn tolerovali.⁹⁶

Aby misioná uvedl v ci týkající se víry na správnou míru, rozhodl se tentokrát upustit od buddhistických pojm a díky již osvojené znalosti japonštiny dokázal lépe vysv tlit portugalské názvy obsažené v k es anském u ení. Lze poznamenat, že tímto zp sobem se do japonského jazyka dostala spousta nových slov p ejatých z portugalštiny. Nicmén p vodní špatné pochopení k es anství ze strany japonských v ících se projevovalo ješt v následujících letech, kdy na území tohoto souostroví za ali v rámci misíí p ijížd t další kazatelé.⁹⁷

V roce 1551 František Xaverský opustil japonské souostroví a své poznatky o zdejší kultu e následn sepsal v dopisech, jež byly ur eny len m jezuitského bratrstva. Jeho dopisy pak sloužily jako odkaz pro další misioná e, kte í zavítali do této zem . Slavný jezuita v nich popisuje lid žijící na japonské p d jako mírumilovný a zp sobný národ, jenž vyznává hodnoty, jako jsou láska, úcta a oddanost k bližním, ímž se podobá k es anské obci. Na základ tohoto post eh u soudil, že je zde velká šance na úsp ch misijních aktivit a doporu il Japonsko jakožto zemi ideální pro ší ení k es anství.⁹⁸

Osobnost Františka Xaverského je dodnes vnímána jako oblíbený sv tec a významný ši itel k es anství v zemích Dálného východu. Oblibu získal p edevším pro své nenásilné postupy p i vykonávání misijní innosti, ímž se výrazn lišil od svých spolubratr . Vždy kladl d raz na p esv d ování k ví e prost ednictvím mírumilovných rozhovor a výkladu katechismu. Známý je též pro svou snahu se co nejvíce p izp sobit jazyku, návyk m a životnímu stylu kultury, jejíž p edstavitele cht l p evést na k es anství. V Japonsku a v dalších zemích, kde provád l misie, dokonce zau oval katechety z ad místních konvertit , aby pokrač ovali v jeho odkazu.⁹⁹

Portugalští p edstavitelé ádu jezuit m li v po áte ní fázi svého p sobení na území japonských ostrov pon kud složit jší podmínky. Nap íklad pro n bylo nezvyklé, že obyvatelé Japonska nepoužívají na spaní postele, nýbrž speciální rohože. N které domácnosti si vysta ily s prostou podestýlkou zhotovenou z rýžových klas . Pro jezuity bylo též t žké p izp sobit se nep íznivému po así, jež panovalo v japonském p írodním prost edí. Obzvláš velké utrpení jim zp sobovaly extrémn

⁹⁶ ELISONAS, s. 307 a 309.

⁹⁷ Tamtéž, s. 307.

⁹⁸ MILTON, s. 24.

⁹⁹ *František Xaverský*, s. 17.

chladné zimy. Problémem byla také již zmiňovaná jazyková bariéra, kvůli níž často docházelo ke zmatkům ve výkladu katechismu a k chybným interpretacím křesťanských pojmů.¹⁰⁰ Mnohé nepřijemnosti zapírali misionáři též portugalská kolonizátoři, kteří se před místními obyvateli občas chovali poněkud nepřístojně, což mezi těmito lidmi vyvolávalo nedůvěru vůči cizincům.¹⁰¹

Postupem času, když byl překonán problém s komunikací a jezuitští kazatelé si osvojili japonský jazyk, se situace zlepšila. A když si dobře uvědomovali fakt, že Japonci v říci si stále pletou křesťanské svatce s buddhistickými modlami, považovali jejich zájem o tuto víru za velký úspěch. Věřili, že vzhledem k efektivitě misijní činnosti v jiných zemích Dálného východu i zde se jim podaří splnit svůj cíl získat co nejvíce konvertitů. Sdíleli tak podobný optimismus, jaký ve svých dopisech popisoval František Xaverský. Bylo však nutné porozumět nejen jazyku, kterým se Japonci dorozumívali, ale také jejich kultuře a proniknout tak do zpusobů japonského myšlení a chování a přizpůsobit podle toho své metody.¹⁰²

Misionáři ve službách Portugalského království se od roku 1571 začali vyloženě upínat k přístavnímu městu Nagasaki, neboť bylo pro jejich cíle vhodnější než bývalá provincie Sacuma. Tehdy nastal rozkvět šíření křesťanství na japonském území. Feudální páni začali usilovat o náklonnost římskokatolických kněží, neboť spolu s nimi přicházel do jejich knížectví obchod. Velký zájem byl kromě cenného zboží také o západní vědomosti.¹⁰³

Ómura Sumitada (大村純忠, 1533–1587), jenž vládl městu Nagasaki, přišel na víru v Ježíše Krista již v roce 1562. Nechal se pokřtít jako Dom Bartolomeu. Prostřednictvím tohoto muže získali misionáři velkou moc. Jeho jménem směly uskutečnit svůj plán přeměnit Nagasaki na ryze křesťanský přístav a vymýt odtud jakákoli jiná náboženství¹⁰⁴. Jezuitským kněžím se podařilo přesvědčit přes dvacet tisíc tamních obyvatel, aby konvertovali ke křesťanství. Mezi konvertity se nacházeli i bývalí buddhističtí mniši.¹⁰⁵ Ómura Sumitada pak 9. května 1580 předal misionářům správu nad Nagasaki. Japonský kníže se k této akci rozhodl pouze v rámci promyšleného

¹⁰⁰ TAKAHASHI, s. 117 [cit. 10. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/842450>

¹⁰¹ *František Xaverský*, s. 7.

¹⁰² TAKAHASHI, s. 117 [cit. 10. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/842450>

¹⁰³ MILTON, s. 25.

¹⁰⁴ Především buddhismus.

¹⁰⁵ MILTON, s. 25.

obchodního tahu, nebo jeho panství prospívalo především díky Portugalci. Ve skutečnosti však v této oblasti nadále vybíral daně a cla.¹⁰⁶

A mohli si být jezuité dobové v domněním faktu, že jim vládci provincií vycházejí více spíše z prospěchářských důvodů než ze skutečného zájmu o jejich uvolnění, přičemž se tím nezabývali, jelikož jejich primárním cílem bylo získat co nejvíce následovníků mezi prostým lidem. Knížata posloužila misionářům jako nástroj, jehož pomocí se jim otevřela cesta k obyčejným obyvatelům Japonska. Během 80. let 16. století bylo v zemi postaveno přes dvacet kostelů a počet japonských křesťanů přesáhl sto padesát tisíc.¹⁰⁷

2.3.2 První návštěvy Japonců v zemích západu

Vzhledem k tomu, že se jezuitským knížetem v rámci šíření křesťanské víry na japonském území zpočátku velice dařilo, zvážili za přínosné seznámit Evropu a především římskokatolickou církev s přímým děkazem tohoto zdaru.¹⁰⁸ Se souhlasem knížat spravujících provincie na ostrov Kjúšú byla roku 1582 z japonských břehů vyslána loď s poselstvem, v jehož čele stál jezuitský pater italského původu Alessandro Valignano (1539–1606) a jehož členy byli kromě dalších jezuitů a japonských sloužících také čtyři mladí chlapci z urozených rodů obývajících panství na Kjúšú.¹⁰⁹ Byli jimi Itó Mancio (伊東マンシヨ, *Itó Manšo*, 1570–1612), který v rámci Valignanem iniciované mise reprezentoval knížete z provincie Bungo Ótoma Jošišigeho, Idžiwa Miguel (千々石ミゲル, *idžiwa Migeru*, 1569–1629), zástupce pánů z knížetství Arima a Ómura, tedy Arimy Harunobua (有馬晴信, 1567–1612) a Ómury Sumitady, dále pak Nakaura Julião (中浦ジュリアン, *Nakaura Džurian*, 1568–1633) a Hara Martinho (原マルチノ, *Hara Maruino*, 1569–1629). Nejstarším z chlapců v té době nebylo ani patnáct let a všichni, včetně knížat, jež zastupovali, byli křesťanští konvertité.¹¹⁰

Na základě úřady Tenšó (天正, 1573–1592), během níž byla vyslána, získala delegace název „mise Tenšó“ (天正使節, *Tenšó šiseku*). Poselstvo mělo za cíl setkat

¹⁰⁶ MILTON, s. 26.

¹⁰⁷ DEMEL, s. 91.

¹⁰⁸ VASILJEVOVÁ, s. 240.

¹⁰⁹ OIJEN, David Van. *European Music in Japan in the 16th and 17th centuries* [Online]. 2013, s. 4 [cit. 11. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.fomrhi.org/vanilla/fomrhi/uploads/bulletins/Fomrhi-120/Comm%201955%20web%20version.pdf>

¹¹⁰ MASSARELLA, Derek. *Envoys and Illusions: The Japanese Embassy to Europe, 1582-90, "De Missione Legatorum Japonensium", and the Portuguese Viceregal Embassy to Toyotomi Hideyoshi, 1591.* In: *Journal of the Royal Asiatic Society, Third Series, Vol. 15, No. 3* [Online]. Cambridge University Press on behalf of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland, 2005, s. 300 [cit. 18. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/25188561>

se s portugalským králem, předstoupit před papežskou stolicí ve Vatikánu a okouzlit evropskou společnost natolik, aby se všeobecně zvýšil zájem o misijní činnost jezuitů na Dálném Východě. Záměrem misionářů bylo rovněž ukázat japonským šlechticům velkolepost křesťanského náboženství v evropských zemích a motivovat je tak k šíření víry v Japonsku.¹¹¹ V tomto ohledu delegace svůj cíl splnila, nebo díky velké pozornosti ze strany Evropanů byli neobvykle vypadající mladíci srdečně uvítáni jak na dvoře krále Filipa II. Habsburského (1527–1598)¹¹², tak i ve Vatikánském paláci v rámci audience u tehdejšího papeže Řehoře XIII (1572–1585). Šlo o první oficiální návštěvu japonských delegátů na evropském kontinentu.¹¹³

Od poselstva mladých japonských šlechticů se očekávalo především posílení misionářské činnosti v Japonsku, avšak v roce 1590, kdy se členové delegace vrátili do své vlasti, již platil první zákaz šíření křesťanství¹¹⁴ a vyhlídky na další spolupráci s evropskými duchovními tak byly mizivé.¹¹⁵ Po návratu do Japonska vstoupili všichni ti i hlavní představitelé mise Tenšó do jezuitského řádu. Itó Mancio a Iidžiwa Miguel však postupem času z řádu vystoupili. Poté, co byli všichni misionáři a japonští křesťané vypovězeni ze země, se Hara Martinho uchýlil do Makaa, kde roku 1629 zemřel. Nakaura Julião ovšem navzdory příkazům odmítl opustit japonskou půdu a nadále zde šířil křesťanství. V roce 1632 byl dopaden šógunátními úřady a o rok později popraven. Roku 2008 probíhal kanonizační proces, v jehož rámci byl tento japonský kněz oficiálně blahoslaven.¹¹⁶

Další mise spojená s křesťanstvím byla uskutečněna v letech 1613–1620 a v japonské historii je známá jako „mise Kei ó“ (慶長遣欧使節, *Kei ó ken ó šiseku*). Svůj název získala podle éry Kei ó (慶長, 1596–1615) během níž byla zahájena.¹¹⁷ Iniciátorem mise byl Date Masamune (伊達正宗, 1567–1636), vládce panství Sendai¹¹⁸, jež se v té době rozléhalo na severovýchodě ostrova Honšú. Tento mocný kníže pověřil

¹¹¹ OOIJEN, s. 4 [cit. 11. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.fomrhi.org/vanilla/fomrhi/uploads/bulletins/Fomrhi-120/Comm%201955%20web%20version.pdf>

¹¹² Krom Portugalska toho času vládl rovněž Španělsku, Neapoli, Sicílii a Chile.

¹¹³ VASILJEVOVÁ, s. 240.

¹¹⁴ Zákaz křesťanství se buduje více v novat na konci této kapitoly.

¹¹⁵ JANSEN, Marius B. *The making of modern Japan*. 3. vyd. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 2002. s. 76.

¹¹⁶ OOIJEN, s. 7 [cit. 11. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.fomrhi.org/vanilla/fomrhi/uploads/bulletins/Fomrhi-120/Comm%201955%20web%20version.pdf>

¹¹⁷ *What is the Keicho Mission* [online]. Miyagi Sant Juan Bautista Museum: Keicho Diplomatic Mission Ship Association, © 2007. [Cit. 17. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.santjuan.or.jp/bautista/mission-english.html>

¹¹⁸ Dnešní prefektura Mijagi.

svého vazala Hasekuru Cunenagu (支倉常長, 1571–1622), aby v Evropě jeho jménem sjednal obchodní spolupráci a křesťanské misie.¹¹⁹

Date Masamune měl v podstatě stejný zájem jako knížata spravující oblast Kjúšú, tedy povolit na svém území šíření západního náboženství výměnou za výhodný obchod. Zájem byl především o spolupráci s Mexikem, toho času významnou a velice bohatou španělskou državou.¹²⁰ Zde je nutno podotknout, že Španělsko a Portugalsko v letech 1580–1640 tvořily tzv. personální unii,¹²¹ v rámci níž byly obě země spojeny jedním monarchou. Zejméno proto pak směl Španělsko vyjet do Japonska, které podle Smlouvy z Tordesillas původně spadalo pod portugalskou sféru působení.

28. prosince 1613 vyplula loď *San Juan Bautista*, na jejíž palubě byl Hasekura Cunenaga se svým poselstvem, od japonských břehů. Její posádka tvořilo sto osmdesát lidí, mezi nimiž byl i španělský františkán Luis Sotelo (1574–1624). Cestou do Evropy se loď zastavila rovněž v Mexiku. Na evropském kontinentu se delegáti vydali nejprve do Španělska, kde v Madridu předstoupili před krále Filipa III. (1578–1621) a předložili mu svou obchodní nabídku.¹²² Král byl však kvůli zákazům křesťanství, vydaných v předchozích letech šógunátní vládou, v této záležitosti poněkud rezervovaný. Zajímavostí je, že Hasekura Cunenaga ve španělské metropoli předstoupil na víru v Ježíše Krista a přijal též křesťanské jméno „Don Philip Francisco“.¹²³

Po návštěvě Španělska zaměřilo poselstvo do Vatikánu, kde se jeho představitelé setkali s papežem Pavlem V. (1552–1621), který schválil návrh knížete Dateho Masamuneho ohledně misijní činnosti v Sendai. Hasekura zde rovněž získal římské občanství a šlechtický titul. Brzy mu však začaly docházet finance, jež mu jeho pán poskytl na cestu, a navíc těžce onemocněl. Z těchto důvodů musel opustit Evropu, aniž by poskytl na jasnou odpověď španělského krále.¹²⁴

Roku 1520 se poselstvo vedené s Hasekurou Cunenagou vrátilo na japonské ostrovy. Nicméně v té době zde již platily mnohem přísnější restriktce vůči křesťanské víře. S čím dál větší nelibostí bylo ze strany japonských úřadů pohlíženo rovněž

¹¹⁹ JANSEN, s. 76.

¹²⁰ *What is the Keicho Mission* [Cit. 17. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.santjuan.or.jp/bautista/mission-english.html>

¹²¹ KLÍMA, Jan. *Dějiny Portugalska v datech*. 1. vyd. Praha: Libri, 2007. s. 208.

¹²² *What is the Keicho Mission* [Cit. 17. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.santjuan.or.jp/bautista/mission-english.html>

¹²³ JANSEN, s. 76.

¹²⁴ *What is the Keicho Mission* [Cit. 17. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.santjuan.or.jp/bautista/mission-english.html>

na evropské kupce. Zprostředkování projezdu misionářů na území Sendai i navázání obchodní spolupráce se Španělskem tudíž nepřišlo v úvahu.¹²⁵ Veškeré Hasekurovy snahy nakonec byly zbytečné, stejně jako celá jeho mise.

2.3.3 Obchodní spolupráce Japonska a Portugalska

Portugalští misionáři projezdili ke břehům Japonska spolu s kupci na obchodních lodích z poloostrova Macao, jenž se nachází jižně od čínské pevniny. Ostrov, který v té době¹²⁶ spadal pod čínskou správu, byl od roku 1557 oficiálně pronajímán Portugalci.¹²⁷ Macao však představovalo základnu určenou pro potřeby portugalských kupců již během roku 1555. Portugalci zde šli klesání a obchodovali s rozličným zbožím. Toto zboží pak převáželi do Japonska, kde o něj byl velký zájem.¹²⁸

Obchodníci z Portugalska si na japonských ostrovech zajistili úspěch především díky prodeji hedvábí převezeneho z Číny. Japonští kupci měli v té době zakázáno aby se jen přibližili k území čínského císaře, natož s nimi obchodovat. Tato omezení byla vydána ze strany vlády dynastie Ming (明)¹²⁹ a to kvůli aktivitám japonských pirátů zvaných *wakó* (倭寇).¹³⁰ Byly to skupiny rebelů provozující nelegální obchod v japonských a čínských vodách, které rovněž podnikaly organizované vpády na pevninu. Útoky *wakó* v období na přelomu 15. a 16. století silně poznamenaly námořnictví na Dálném východě. Mezi těmito piráty byli kromě Japonců, pocházejících převážně z venkovské šlechty, též Číňané, Korejci a později dokonce i Portugalci. Jejich kořisti se po vlně násu stávaly čínské lodě, což bylo důvodem vydání zákazu obchodu s Japonskem. Proto bylo čínské hedvábí a z něj vyráběné zboží na japonských ostrovech tak vzácné.¹³¹

První, kdo přišel s nápadem využít nepokoje mezi Čínou a Japonskem pro výhodné obchodování ve prospěch Portugalců, byl kapitán Duarte da Gama. Jeho loď s hedvábím přistála u japonských břehů v roce 1555 a zaznamenala velký úspěch. Portugalci prodávali Japoncům kromě hedvábí také speciální lící idla, porcelánové vázy a rebarboru. Zboží bylo vymaneno za stříbro, kterým japonské ostrovy hojně oplývaly. Stříbrné pruty vyrobené Japonci měly údajně vyšší cenu než zlato.¹³²

¹²⁵ JANSEN, s. 76.

¹²⁶ Později se ostrov stal jednou z portugalských kolonií.

¹²⁷ KLÍMA. *Zámořské objevy*, s. 234.

¹²⁸ MILTON, s. 24.

¹²⁹ Dynastie císaře, kteří vládli Číně v letech 1368–1644.

¹³⁰ VASILJEVOVÁ, s. 241.

¹³¹ FARRIS, s. 180.

¹³² MILTON, s. 24–25.

O japonské stříbro měli velký zájem také obchodníci z Číny. Díky portugalským aktivitám na Dálném východě měli japonští a čínští kupci možnost obejít císařský zákaz a pokračovat ve vzájemné obchodní spolupráci. Portugalsko tak plnilo úlohu prostředníka mezi těmito dvěma zeměmi až do roku 1634. Samotní Portugalci pak exportem stříbra a importem hedvábí do Japonska získávali sedmdesát až osmdesát procentní profit z celého obchodu.¹³³

Nevýhodou mezinárodního obchodu Japonska s Portugalskem však byla obliba kolonizátorů nabírat a následně prodávat otroky v zemích, kde působili. Unášení a zotročení ze strany Portugalců neminulo ani prostý lid žijící na japonských ostrovech. Knížata spravující domény na ostrov Kjúšú, kde byli otrokáři nejaktivnější, celé věci nevěnovali pozornost, neboť se shledávala za důležité udržet si konexe se Západem. Údajně dokonce i obcházela vlastní zákoníky, aby tak kryla činnost svých obchodních partnerů. S počináním portugalských kupců výrazně nesouhlasili jezuitští misionáři, kteří do Japonska přijížděli spolu s nimi, a kteří rovněž kritizovali lhostejnost tamních knížat.¹³⁴

2.3.4 Stříelné zbraně

Jak již bylo uvedeno výše, portugalská kupci na japonském souostroví zaznamenali velký úspěch hlavně díky dovozu a prodeji stříelných zbraní. Paradoxem je, že tímto způsobem v podstatě na východ asijského kontinentu postupně prodávali produkt, který se do Evropy dostal prostřednictvím obchodu se zeměmi Blízkého východu, jež udržovaly kontakty s dalekou Čínou. Právě na území Číny byl v období kolem 9. století poprvé vyroben stříelný prach. Později, ve 13. století, začaly být zhotovovány stříelné zbraně, jež číňané využívali v bojích proti mongolským nájezdníkům. Během první poloviny 14. století se tyto prvotní typy palných zbraní dostaly do evropských zemí, kde byly v mnohém zdokonaleny. V této vylepšené podobě pak byly opětovně prodávány do Asie. Kromě ručních zbraní se vyráběla také děla, která vystřelovala vrhací stroje zvané trebuchety, jež fungovaly na principu vahadla a byly užívány při obléhání nepřítelů.¹³⁵

Poté, co byly palné zbraně v polovině 16. století přivezeny do Japonska, ihned si získaly oblibu u vládců knížat, kteří je využívali při vzájemných bojích. Feudální páni následně započali vlastní výrobu tohoto produktu. To se týkalo například mušket

¹³³ FARRIS, s. 180.

¹³⁴ Tamtéž, s. 188.

¹³⁵ DEMEL, s. 53.

a později také dle Portugalci dovezli na japonské ostrovy muškety okolo roku 1543, v rámci prvního setkání představitelů Japonska a Portugalského království. Důležitá byla i pro japonské vojenské síly v rámci bitev používat až na počátku 80. let 16. století.¹³⁶

Co se mušket týče, nejprve sice nejakou dobu trvalo, než si Japonci osvojili techniku jak s nimi správně zacházet. Jistě čas si vyžádala i potřeba velitelů vojsk obeznámit se s efektivním užitím nových stelných zbraní na bitevním poli. Brzy se je však naučili ovládat a stejně tak si vypořídali, jak jejich pomocí zabít co nejvíce nepřátel. Jelikož šlo o opravdovější zbraně poskytující svým držitelům značné výhody v bojích, obchod s nimi bohatě kvetl. Kolem roku 1556 se na území Japonska nacházelo více než tisíce exemplářů evropských mušket. V roce 1575 byly využity během bitvy u Nagašima (長篠の戦い, *Nagašino no tatakai*) a poprvé tak k vítězství významného knížete Ody Nobunagy (織田信長, 1534–1582) nad šlechtou z rodu Takeda (武田).¹³⁷

Japonské zbrojíci později začali s vlastní výrobou mušket. První duplikáty byly zhotoveny městem Jaitou Kinbeiem (八板金兵, 1502–1570) na ostrov Tanegašima. Stalo se tak na rozkaz Tanegašimy Tokitaky,¹³⁸ prvního knížete, jemuž Portugalci prezentovali své zboží. Byl to také první Japonec, který si vyzkoušel střílet z muškety. Tímto zbraním se na základě jména ostrova, kde byly poprvé představeny japonské šlechtě, a kde byly zhotoveny jejich kopie, začalo říkat *Tanegašima teppó* (種子島鉄砲). Jejich název byl postupem času zkrácen na *teppó*.¹³⁹

Seznámení Japonska se stelnými zbraněmi výrazně přispělo k vývoji tamního železářství. Nadále však bylo výhodnější odkupovat tento typ zboží od portugalských kupců, nebo jejich lodě dovážely muškety ve velkém množství a Japonci je ihned mohli využít na bojišti. Zajímavostí je, že přísady potřebné k výrobě stelného prachu do mušket byly v rámci rituálu, po předáního začaly zajistit danému vojsku vítězství, mícháno speciálním způsobem, jenž se podobal metodám užívaných při ajevém obřadu.¹⁴⁰

Za zmínku stojí rovněž fakt, že japonské vojenské síly užily to, co ze Západu přivezených válečných nástrojů i mimo vnitrostátní bitvy, a to v rámci invazí

¹³⁶ FARRIS, s. 166.

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ PERRIN, Noel. *Giving up the gun: Japan's reversion to the sword, 1543-1879*. 2. vyd. Boston: D. R. Gordine, 1994. s. 6.

¹³⁹ LIDIN, s. 3.

¹⁴⁰ FARRIS, s. 177–178.

na Korejský poloostrov,¹⁴¹ jež byly uskutečnily v letech 1592 a 1598 pod vedením významného vojvůdce Tojotomiho Hidejošiho (豊臣秀吉, 1536–1598). Hidejošiho plán na dobytí Koreje se však nesetkal s úspěchem.¹⁴²

2.3.5 Uvedení p írodních v d do Japonska, inspirace ínou a nástín západních vliv

První kontakty Japonska se západními mocnostmi, které probíhaly na p elomu 16. a 17. století, výrazn ovlivnily obyvatelstvo japonských ostrov v mnoha odvtích. Patily k nim například lékařské a p írodní nauky. Informace o evropských znalostech vycházejících z těchto disciplín se do pov domí japonského lidu zpoátku dostávaly prostřednictvím kázání křesťanských misionářů přijíždících z Portugalska.¹⁴³

Západní lékařství představovalo pro Japonce zcela nový v dní obor, nebo japonsští lékaři do té doby přijímali veškeré poznatky z oblasti medicíny od ínských vzdělanec. ínská medicína se však diametráln rozcházela s evropským pojetím lékařství a jeho postupy. Zastavují japonské vzdělance se proto zaali zajímat právě o tyto metody západní učen. Co se však p írodních v d týče, Japonci se zpoátku nedokázali získat ucelenější informace ohledně p írodopisných poznatk, k nimž došli západní učen.¹⁴⁴ Bylo to zejména z důvodu nedostatku kontaktů se zeměmi Západu.

Vzhledem k tomu, že první představitelé evropských mocností, kteří započali mezinárodní styky s Japonskem, byli portugalské obchodníci a misionáři a jejich cílem bylo spíše vytyžit z této země co nejvíce bohatství a rozšířit zde křesťanství, než obohatit tamní obyvatele o své v domost, byl přísun vdeckých poznatk do pov domí místních vzdělanec poněkud omezený.¹⁴⁵ Domnívám se, že důvodem mohla být též přetrávající orientace japonských myslitelů na ínské v d ní a tím pádem i nepřímá velká snaha o získání informací týkajících se západní p írodovědy.

Samotnému studiu p írodních v d se Japonci začali novat v roce 1613, kdy jim bylo představeno dílo zabývající se touto disciplínou zvané *Honzó Kómoku* (本草綱目, *Kompendium materie mediky*¹⁴⁶), jehož sestavitelem byl ínský lékař Li Š'en (李時珍, 1518–1593). Dílo sice vzniklo již roku 1596, avšak ze sousední íny se na území

¹⁴¹ DEMEL, s. 54.

¹⁴² VASILJEVOVÁ, s. 231.

¹⁴³ UENO, Masuzo. The Western Influence on Natural History in Japan. In: *Monumenta Nipponica*, Vol. 19, No. 3/4 [online]. Sophia University, 1964, s. 315 [cit. 7. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2383175>

¹⁴⁴ Tamtéž.

¹⁴⁵ Tamtéž, s. 316.

¹⁴⁶ V anglickém originálu: *Compendium of Materia Medica*.

japonských ostrov dostalo až o 17 let později. Obsah díla sice zahrnuje systematické zkoumání problémů medicíny, nicméně jeho větší část je věnována popisu přírodopisných témat. Li Š' en se zde zaměřuje především na klasifikaci a zářazení rostlin. Vzdělanci v oblasti přírodopisných disciplín pak v rámci svého studia vycházeli především z *Honzó Kómoku*, neboť, jak již bylo zmíněno, neměli příliš možností osobně se setkat s evropskými vědci a získat od nich znalosti západní teorie a praxe týkající se klasifikace organismů.¹⁴⁷

V domovině z oblastí přírodopisu byly na území japonských ostrovů omezeny pouze na identifikaci, pojmenování a nářt rostlinných a živočišných druhů, s nimiž se tamní učenenci seznámili prostřednictvím Li Š' enova díla. Tito vzdělanci však měli bohaté znalosti ohledně rostlin typických pro japonské prostředí, což jim později, v rámci styků Japonska se Západem, umožnilo, aby se obdobným způsobem se sebou zdokonalili v botanických a zoologických disciplínách, které zavedli evropští vědci.¹⁴⁸

2.3.6 Rostliny, zemědělské plodiny a potravinářské produkty dovážené v rámci obchodu Japonska s Portugalskem

Ueno Masuzó ve svém článku¹⁴⁹ uvádí, že v období kolem poloviny 16. století údajně nechal Oda Nobunaga, toho času nepřímý vládce japonských ostrovů, zřídít na hoře Ibukijama, nacházející se v provincii Ómi¹⁵⁰, speciální zahradu, jež měla být určená výhradně ke kultivaci cizokrajných rostlin s léčivými účinky. Podle Uena byla zahrada vybudována na žádost portugalských misionářů a přestavovalo se zde mnoho rozličných druhů léčivých bylin. V současné době se v oblasti hory žádná z rostlin, které tam údajně dříve byly, již nevyskytuje. Z rostlin původně pocházejících z evropského kontinentu se zde nacházejí pouze dva druhy. Jsou jimi *Lathyrus pratensis* (Hrachor luční) a *Vicia sepium* (Vikev plotní). Jde však o bobovité rostliny, jež nikterak nedisponují léčivými účinky.¹⁵¹

Mezi svatov nejvýznamnější rostliny, které se do Japonska dostaly prostřednictvím obchodu s portugalskými mořeplovci, patří tabák.¹⁵² První exempláře se v zemi rozšířily v průběhu 16. století v rámci počátečních kontaktů japonské společnosti s kulturou Západu. Přestože se tato plodina mezi japonským obyvatelstvem

¹⁴⁷ UENO, s. 315 [cit. 7. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2383175>

¹⁴⁸ Tamtéž.

¹⁴⁹ „The Western Influence on Natural History in Japan“.

¹⁵⁰ Dnešní prefektura Šiga.

¹⁵¹ UENO, s. 315 [cit. 7. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2383175>

¹⁵² REISCHAUER a CRAIG, s. 77.

již od samého začátku těšila značné obliby, s nástupem šógunátu¹⁵³ byla vydána nová ustanovení, jež měla za cíl omezit její produkci. Důvodem těchto restrikcí byla jednak požární prevence a jednak potřeba zmírnit dopad nadměrného pěstování tabáku na úkor rýže. Vznikala též nařízení, podle nichž měly být zlikvidovány veškeré tabákové rostliny nacházející se na území japonského souostroví. Roku 1616 vydala šógunátní vláda edikt (田畑勝手作禁止令, *Tahata kattesaku kinši-rei*)¹⁵⁴, kterým byly všichni pěstitelé a prodejci tabákových výrobků postaveni mimo zákon a vesnicím, kde provozovali svou činnost, i tamním knížatům byly pro prevenci těchto pestupků udělovány pokuty. V roce 1619 došlo k oficiálnímu zabavení všech tabákových dýmek na japonské půdě. Veškeré zásahy a restrikce ze strany vlády však nakonec nesplnily svůj účel a tabákový průmysl nadále vzkvétal i v následujících stoletích.¹⁵⁵

Námořní objevitelé z Portugalského království v rámci své kolonizační expanze obsadili mnoho přímořských zemí i ostrovů, nacházejících se převážně ve vodách jihovýchodní Asie, a následně obchodovali se surovinami a plodinami, které zde rostly. Mezi oblasti oplývající hojností rostlinných produktů patřil například Malabar¹⁵⁶, odkud se vyvážel pepř a zázvor, Cejlon prosperující díky obchodu se skořicí a v neposlední řadě také Moluky, k jejichž břehům si mořeplavci jezdili pro hečbí ek a muškátový ořech.¹⁵⁷ Zboží exportované z těchto ostrovů se tak dostalo nejen do Evropy, ale i na území dalších krajín, s nimiž byli Portugalci v kontaktu. To se týkalo i japonského císařství.

Kromě toho se do Japonska prostřednictvím styků s portugalskými mořeplavci dostalo také velké množství potravinářských výrobků, jejichž názvy se po asimilaci s japonskou výslovností uchytily ve slovní zásobě tamních obyvatel jakožto novotvary. Byly to například sladkosti *konpeitó* (金平糖), jež své pojmenování získaly z portugalského slova *confeito*. Z Iberského poloostrova se na území japonských ostrovů dostal rovněž chléb, který je v japonštině vlivem portugalského slova *pão* označován jako *pan*. V oblasti západního kulinářství se do povědomí Japonců dostala především smažená jídla zvaná *tempura* (天麩羅), jež se v tamní kultuře udržela dodnes a jsou považována za jedny z nejoblíbenějších pokrmů. Název *tempura* údajně pochází

¹⁵³ Tomuto tématu se budu více věnovat v kapitole 2.4.

¹⁵⁴ Zákaz o obdělávání vlastní půdy.

¹⁵⁵ FELDMAN, Eric A. The Landscape of Japanese Tobacco Policy: Law, Smoking and Social Change. In: *The American Journal of Comparative Law*, Vol. 49, No. 4 [Online]. ASCL, 2001, s. 681 [cit. 7. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/841054>

¹⁵⁶ Oblast rozléhající se na jihu Indie.

¹⁵⁷ BINKOVÁ, Simona. *Portugalsko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2004. s. 43.

z latinského výrazu *tempora*,¹⁵⁸ nicméně jeho přesný původ nelze s jistotou určit. Je totiž pravděpodobné, že vznik tohoto slova formovaly i jiné jazyky jako byly španělština, italština i holandština.¹⁵⁹

2.3.7 Vliv Portugalska na Japonsko v oblasti módy

Další oblastí, v níž Portugalci ovlivnili jistou část japonského obyvatelstva, byla móda. Konkrétně šlo o módu pánskou, nebo mezi evropskými dobrodruhy, cestovateli, obchodníky a misionáři, kteří v období 16. a 17. století navštívili japonské ostrovy, nebyla ani jedna žena. Ženy žijící v této době v tšinou neměly tendence opustit prostředí své domoviny a ani nikterak neholdovaly cestování i zámožným objevům jako jejich mužské protějšky. Z tohoto důvodu se tehdejší japonská móda neměla možnost inspirovat západním způsobem oblékání evropských dam.¹⁶⁰

Co se týče od portugalských obchodníků, Japonci se jim nejprve posmívali, avšak postupem času v nich našli zálibu. Patřily k nim například speciální kalhoty zvané *karusan* (輕衫). Nezvyklý byl především způsob, jakým byly ušité. V pase a kolem kotníků svého nositele obepínaly, na bocích a po celé délce nohou však volně splývaly s jeho tělem, což na první pohled působilo poněkud zvláštním dojmem. Přestože byly tyto kalhoty mezi Japonci po jistou dobu velice oblíbené, celkem brzy přestaly být moderní.¹⁶¹

V rámci módy se prostřednictvím transkripce portugalských názvů dostala do japonského jazyka spousta cizích slov. Dalo se tak především vlivem portugalských misionářů, kteří byli s prostým lidem žijícím na japonských ostrovech nejvíce v kontaktu.¹⁶² Jako zajímavost lze uvést fakt, že název výše zmínovaných kalhot *karusan* vznikl z portugalského slova *calção*, jež označovalo tento typ oblečení. Mnohdy se také stávalo, že nově přijatá slova získala ve své japonské podobě poněkud odlišný význam, než jaký měla v portugalštině. Podobná změna nastala například u do japonštiny přejatého slova *džubban* (襦袢), které zde odkazuje na spodní vrstvu kimona, avšak jeho původní portugalská verze *gibão* přímě označuje spodní prádlo. K takovému posunutí významu mohlo dojít buď z důvodu nedorozumění způsobeného

¹⁵⁸ EYLENBOSH, J. M. Foreign Survivals in the Japanese Language. In: *Monumenta Nipponica*, Vol. 3, No. 2 [Online]. Sophia University, 1940, s. 579–580 [cit. 11. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2382599> s. 579–580.

¹⁵⁹ RATH, Eric C. *Food and fantasy in early modern Japan*. Berkeley: University of California Press, 2010. s. 103.

¹⁶⁰ WINKELHÖFEROVÁ, s. 121.

¹⁶¹ Tamtéž.

¹⁶² OKIMORI, Takuja. et al. *Zukai Nihongo*. Tókyó: Sanseidó, 2006, s. 75.

nedostatek znalostí cizího jazyka anebo potěby aplikovat přejaté slovo na položku, jež se nejvíce shodovala s významem přívodního slova.¹⁶³

Přes všechny prvotní neúspěchy Františka Xaverského v rámci šíření křesťanství, jež mu způsobil mimo jiné i jeho prostý styl oblékání, se portugalské misionáře později stali módními ikonami. Paradoxem je, že tento status získali právě díky tomu, kterým exemplářům svých oděvů. Obzvláště oblíbené byly pláště zvané *kappa* (合羽), portugalsky *capa*, jež měly rovnou dvojí využití. Přívodní byly vyráběny z barvených vlnitých látek a sloužily jako tepelná ochrana organismu v zimním období. Poté se začaly vyrábět z olejového papíru. Pláště zhotovené z tohoto nepromokavého materiálu pak byly hojně využívány během jarních a podzimních měsíců, kdy fungovaly podobně jako dnešní pláštěnky, nebo jejich účelem bylo chránit svého nositele před deštěm.¹⁶⁴ Pravděpodobně z důvodu spojitosti s vodou jsou tyto pláštěnky v japonštině nazývány *kappa* nikoli *kapa*, což by se více shodovalo s portugalským originálem.¹⁶⁵

V kapitole 2.2 jsem již zmínila skutečnost, že obyvatelé japonského souostroví označovali Evropany výrazem *nanban* i *nanbandžin*, tedy „jižní barbari“. Název odkazoval též na lidi žijící na pobřeží jihovýchodní Asie a okolních ostrovech, s nimiž si Japonci pletli západní obchodníky a mořeplavce. Z tohoto důvodu pak výroba dovážená z evropského kontinentu získala v rámci procesu pojmenování předponu *nanban*. Mezi takové produkty patřily například pokrývky hlavy zvané *nanbangasa* (南蛮笠), neboli „klobouky jižních barbarů“. Proslavil je především fakt, že se staly módním doplňkem představitelů vojenské vrstvy *buke* (武家).¹⁶⁶

Co se inspirace západními oděvy v dách japonských válečníků týče, údajně se projevila i ve speciálních pláštích zvaných *džinbaori* (陣羽織), které si tyto bojovníci oblékali na své brnění, když se chystali na bitevní pole. *Džinbaori* často neměly žádné rukávy a byly zhotovovány z rozličných materiálů od konopných látek po textilie vyrobené z vlny. Také jejich tvary a způsob zdobení se kus od kusu lišily, nebo vše záleželo na vkusu samuraje, kteří se do nich halili. Mnohé z plášťů tak byly například pošity emblémy rodů svých nositelů.¹⁶⁷ Válečníci si však v těsinou oblékali tento typ oděvu spíše kvůli zvláštním příležitostem, jako byly například obřady po úmrtí před

¹⁶³ WINKELHÖFEROVÁ, s. 121.

¹⁶⁴ Tamtéž.

¹⁶⁵ Název *kappa* vychází z pojmenování japonského mýtického stvoření podobného evropskému vodníkovi a dodnes je v Japonsku využíván k označení pláštěnek.

¹⁶⁶ WINKELHÖFEROVÁ, s. 121.

¹⁶⁷ Tamtéž, s. 97 a 121.

za útokem a po skončení boje, než do bitevní vavy samotné. Pláště *džinbaori* tak sloužily především k rituálním účelům.¹⁶⁸

2.3.8 Další portugalské vlivy na japonskou kulturu

Příjezd portugalských námořníků na japonské souostroví měl velký vliv mimo jiné i na tamní umění. Dodnes jsou obzvláště cenné skládací zástny, na nichž jsou zobrazeni evropští mořeplavci v pozadí s velkými lodmi, na kterých se plavili ve vodách východní a jihovýchodní Asie. V Japonsku jsou tyto zástny známy pod názvem *nanban bjóbu* (南蛮屏風, Zástny s jižními barbary).¹⁶⁹

V oblasti umění ovlivnila rovněž Evropa Japonsko. Na japonských ostrovech se například začaly zhotovovat výrobky s křesťanskou symbolikou, jež napodobovaly zboží a doplňky jezuitských misionářů šířících tuto víru. Japonští vřící se pak pyšnilo oblečením zdobeným motivy Ježíše Krista a Panny Marie. Symboly svatce se však kromě ošacení tamního lidu objevovaly také na mnohých keramických pracích japonských mistrů v tomto oboru.¹⁷⁰

Co se evropské hudby týká, do povědomí japonských obyvatel, zejména těch, kteří konvertovali ke křesťanství, se dostala již v rané fázi kontaktů Japonska s Portugalskem. Stalo se tak především zásluhou Františka Xaverského, který v rámci předpokládané návštěvy císařského dvora s sebou darem přinesl mimo jiné také jistý hudební nástroj.¹⁷¹ Otázkám, zkoumajícím o jaký typ hudebního nástroje vlastně šlo a zda podobných předem to bylo více, se vnuje japonský autor Takahaši Minoru ve svém článku „A Portuguese Clavichord in Sixteenth-Century Japan?“. Takahaši na základě dobových záznamů konstatuje, že se jednalo o hudební nástroj vzhledem podobný tradičnímu japonskému nástroji zvanému *koto*¹⁷² a polemizuje se těmi možnostmi ohledně jeho typu. Přestože tento nástroj na první pohled připomínal, *koto*, údajně ke strunným nástrojům nepatřil. Překvapivě šlo o nástroj klávesový. Podle Takahašiho to mohl být buď klavichord, misionářem označovaný jako *manicordio*

¹⁶⁸ TURNBULL, Stephen R. *Samuraj: příběh vznešených japonských válečníků*. 1. vyd. Překlad Blahoslav Mikolášek. Praha: Metafora, 2006. s. 144.

¹⁶⁹ REISCHAUER a CRAIG, s. 77.

¹⁷⁰ WINKELHÖFEROVÁ, s. 120.

¹⁷¹ TAKAHASHI, s. 117 [cit. 10. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/842450>

¹⁷² Tradiční japonský hudební nástroj obvykle o třinácti strunách. Takahaši uvádí, že *koto* je podobné evropskému žaltáři. Slovo žaltář kromě biblické knihy žalmů odkazuje též na strunný hudební nástroj, který byl používán během středověku.

i *monochordum*, spinet, anebo klávesový instrument zvaný *cravo*. Sám Takahaši se přiklání k teorii, že šlo o klavichord.¹⁷³

Jak jsem již uvedla výše, poté, co byl Františkovi Xaverskému zamítnut přístup k císařskému dvoru, obrátil se tento misionář na knížete Óuho Jošitaku, jemuž rovněž daroval cenné zboží, které přivezl z Evropy. Óuho Jošitaka byl ovšem roku 1551 zabit a všechno jeho majetek v etn. dar od jezuitského misionáře, mezi nimiž byl i onen tajemný hudební nástroj, se ztratil neznámo kam. Pravá identita tohoto instrumentu tudíž zůstává záhadou.¹⁷⁴

Jako zajímavost lze též zmínit, že v počátcích misionářských aktivit na území ostrova Kjúšú, v dobách, kdy Portugalští kazatelé ještě neovládali místní jazyk natolik, aby jím dokázali plynule promlouvat k japonskému lidu, byla konvertitům v rámci kázání na místo výkladu předehrávána právě klasická hudba z evropského kontinentu. Hudba se tak stala jednou z dalších efektivních metod využívaných k šíření víry v Ježíše Krista. Pro novopříchozí misionáře to byla též první forma komunikace s tamním obyvatelstvem.¹⁷⁵

Samotné Japonce klasická hudba velice zaujala. Některé představitelé vyšších společenských vrstev dokonce projeví zájem naučit se její libozvučné tóny hrát na západní nástroje a tuto možnost zprostředkovat svým potomkům. Mezi ony evropské hudební nástroje patří kromě výše zmíněného záhadného instrumentu také viola, harfa, loutna, flétna, atd.¹⁷⁶ Jezuité již od začátku svého působení na japonských ostrovech zakládali kostely, kde pořádali mše doprovázené sakrální hudbou, a církevní školy, kde vzdělávali syny japonských šlechticů včetně psaní latinských klasických textů. Nedílnou součástí výuky byly též výklad doktríny a duchovní hudba. V rámci studia hudby si chlapci postupně osvojovali chorální i polyfonní zpěv a hru na evropské hudební nástroje.¹⁷⁷

Podle svědectví obsaženého v dopise, jež 28. října 1562 napsal doktor Luís de Almeida (1525–1597), se na počátku šedesátých let 16. století skutečně několik japonských mladíků naučilo zahrát různé evropské melodie.¹⁷⁸ Jednou z nich byl například latinský hymnus k oslavě Panny Marie *O gloriosa Domina*, který složil

¹⁷³ TAKAHASHI, s. 118–119 [cit. 10. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/842450>

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 121–122.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 117–118.

¹⁷⁶ Další hudební nástroje, které Portugalci dováželi do Japonska, byly *charmula* (předchůdce hoboje), *saguabuxa* (předchůdce trombónu), *tecla* (klávesový nástroj) a *rebeca* (typ houslí).

¹⁷⁷ OOIJEN, s. 2–3 [cit. 11. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.fomrhi.org/vanilla/fomrhi/uploads/bulletins/Fomrhi-120/Comm%201955%20web%20version.pdf>

¹⁷⁸ TAKAHASHI, s. 117–118 [cit. 10. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/842450>

poitierský¹⁷⁹ biskup Venantius Fortunatus (530–609).¹⁸⁰ Mladí Japonci byli údajně natolik hudebně nadaní, že by svá představení mohli bez ostychu prezentovat i na dvorech evropských panovníků.¹⁸¹

2.4 Pozice Portugalska na území Japonska po jeho sjednocení

Po celý čas, kdy mezi vládci jednotlivých provincií panovala rivalita a další nesváry, portugalský obchod hojně prosperoval a misijní činnost jezuitů byla rovněž velmi úspěšná. Jakmile však došlo ke sjednocení Japonska, situace se rázem změnila. O nastolení nového řádu v chaotickém státě, se zasloužili tři sjednotitelé – již zmínění Oda Nobunaga a Tojotomi Hidejoši, a jejich nástupce Tokugawa Iejasu (徳川家康, 1543–1616). Tito muži měli též vliv na postavení Portugalců v Japonsku.¹⁸²

Zatímco Oda Nobunaga přítomnost zahraničních kupců a misionářů schvaloval, Tojotomi Hidejoši se kvůli obavám z pokusu o kolonizaci japonského souostroví prostřednictvím křesťanství rozhodl tuto víru zakázat a zabránit tak jejímu šíření. Za vlády Tokugawy Iejasua pak došlo k vyhnání Portugalců a Španělů z Japonska a k následným postihům všech vyznavačů křesťanské víry žijících v této zemi.¹⁸³ Osobnosti sjednotitelů Japonska z období *Sengoku* i okolnosti, za jakých byly zpřetrhány kontakty s Portugalskem, rovněž více přiblížím v následujících částech této kapitoly.

2.4.1 Přijezd Španělů a okolnosti vedoucí k ukončení kontaktů Japonska se zemí Iberského poloostrova

Kontakty Japonska s Portugalskem představovaly výhodné podnikání pro obě země. Zprávy o úspěších portugalských obchodníků a jezuitských misionářů na japonském území inspirovaly další státy k obdobným krokům. Druhou evropskou mocností, která započala obchodní styky s japonským císařstvím, bylo Španělsko. První španělsí kupci údajně zavítali na japonské ostrovy v roce 1584.¹⁸⁴ Ovšem stejně jako tomu bylo v případě prvního přijezdu Portugalců ke břehům ostrova Tanegašima, i zde se zdroje v rámci určení přesného data zahájení styků Japonska se Španělskem poněkud

¹⁷⁹ Poitiers – město ve střední Francii.

¹⁸⁰ OOIJEN, s. 4 [cit. 11. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.fomrhi.org/vanilla/fomrhi/uploads/bulletins/Fomrhi-120/Comm%201955%20web%20version.pdf>

¹⁸¹ TAKAHASHI, s. 117–118 [cit. 10. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/842450>

¹⁸² DEMEL, s. 158.

¹⁸³ Tamtéž.

¹⁸⁴ VASILJEVOVÁ, s. 239.

liší. Podle Jana Klímy¹⁸⁵ se Japonci s představiteli španělského království setkali již v roce 1583. V té době na japonské půdě stanuli rovněž misionáři z řad španělských františkánů a začali zde šířit své evangelické učení.

Jak již bylo mnohokrát zmíněno, úspěch zaznamenali Portugalci především díky obchodu se stělnými zbraněmi a postupem času také rozšířením křesťanské víry mezi japonské obyvatelstvo. Přesněji řečeno se víra v Ježíše Krista šířila především na území ostrova Kjúšú, nebo právě v tamním přístavu Nagasaki kotvily obchodní lodě evropských mořeplavců.¹⁸⁶

Stělné zbraně pomohly Japoncům vyhrát mnohé bitvy, jež mezi sebou vedli v období *Sengoku*, a za účelem prosperujícího obchodu s tímto artiklem bylo ze strany knížat tolerováno také křesťanství. Velkého uznání se jezuitům dostalo především za zřízení léčebných institucí určených k ošetření zraněných vojáků a k hospitalizaci osob trpících nemocemi, jež se v důsledku války šířily po celé zemi. Situace se však začala měnit s blížícím se koncem této nebezpečné éry plné bojů zneptelených knížectví. V období osmdesátých let 16. století byly započaty akce ke sjednocení země a nastolení míru. Jejich cílem bylo mimo jiné i potlačení všech podvrtných živlů, za něž byly dříve považovány buddhistické školy založené na učení Lotosové sútry a později právě Evropany hlášené křesťanství.¹⁸⁷

První ze sjednotitelů Japonska, Oda Nobunaga, udržoval kontakty s portugalskými obchodníky a cenil si jejich spolupráce. Podporoval také misionářskou činnost v okolí dnešního Kjóta, jelikož mu křesťanství bylo mnohem sympatičtější než buddhismus. Přesobním jezuitských knížatů navíc slábl vliv buddhistických chrámových škol, kterými opovrhoval.¹⁸⁸ Totéž se ovšem nedalo říci o dalších dvou následovnicích Nobunagova odkazu. Je pravda, že Tojotomi Hidejoši zpočátku svého tažení, po předáního účelem sjednotit znesválená knížectví, projevoval jistou míru tolerance vůči aktivitám jezuitských misionářů na japonském území, nebo doufal, že mu jimi přislíbené modlitby přinesou vítězství. Nicméně poté, co vojevůdce dosáhl svých cílů, radikálně změnil svůj postoj.¹⁸⁹

Tojotomi Hidejoši, by rovněž shledával za důležité udržovat obchodní kontakty s představiteli západních mocností, zaujal ke křesťanské víře a jejímu šíření negativní

¹⁸⁵ KLÍMA, *Dějiny Portugalska v datech*, s. 212.

¹⁸⁶ REISCHAUER a CRAIG, s. 77–78.

¹⁸⁷ FARRIS, s. 186.

¹⁸⁸ VASILJEVOVÁ, s. 240.

¹⁸⁹ ELISONAS, s. 359.

stanovisko. Velice jej totiž znepokojovala obliba tohoto náboženství i stále vzrůstající počet vězňů v oblasti Kjúšú, které ještě neměl plně pod svou kontrolou.¹⁹⁰ Nelibě nesl informace o potu zemí podmaněných Portugalským královstvím a projevil otevřený nesouhlas s obchodováním s otroky. Neuznával tuto promyšlenou taktiku kolonizátorů, již využívali práci misionářů ke svým vlastním cílům ovládnout dané území. Hidejošio mimo jiné rozrušila i zpráva o tom, že pátav Nagasaki řídí jezuitské bratrstvo. Vojevůdce proto neprodleně odebral jezuitům privilegium spravovat toto místo, jež jim kdysi poskytl kníže Ómura Sumitada.¹⁹¹

Hlavním správcem města Nagasaki byl do doby Hidejošioho intervence portugalský kněz Gaspar Coelho (1530–1590), který se poté, co přišel o svou pozici, rozhodl s hegemonek promluvit. Vydal se proto na sever ostrova Kjúšú do města Hakozaki, kde vojevůdce zrovna přebýval. Audience u Hidejošioho proběhla 19. července 1587 ve velice přátelském duchu a Coelho doufal, že se celá záležitost urovná a misionáři opět získají privilegia, jež jim byla udělena v předšlém roce. Brzy ovšem pochopil, jak moc se ve svých optimistických úvahách, týkajících se téhle záležitosti, mýlil.¹⁹²

Na základě obav spojených s rozmachem víry v Ježíše Krista a nedvěrou, již začal zaujímat vůči Portugalcům, se Tojotomi Hidejoši rozhodl zavést nutné restrikce v podobě prvního protikesanského ediktu (伴天連追放令, *Bateren cuihórei*). Tento výnos vešel v platnost 24. července 1587 a jeho cílem bylo vypovězení kresaných misionářů z japonského souostroví. Japonská společnost, která měla tu možnost setkat se s kresanstvím, sice již dříve projevila jisté pochyby ohledně víry a pohrdání vůči jejím šířitelům a konvertitům, avšak nyní to bylo poprvé, co úřady uzákonili jejich perzekuci.¹⁹³

Vojevůdce ve svém ediktu prohlásil, že katolická víra je škodlivým elementem, jenž vede ke zkáze japonského lidu. Rovněž vyjádřil nesouhlas s poínáním jezuitů v době, kdy měli nad pátavem Nagasaki plnou moc a v rámci jejího prosazování ničili šintoistické svatyně, jež jsou podle Hidejošioho názoru nedílnou součástí japonské národní tradice. Vojevůdce dále obvinil iberské kněze a japonská knížata, která se jejich příchodem obrátila na víru, z podněcování chudiny proti vládnoucí třídě, čímž zavedl, pro chci, aby opustili Japonsko. Portugalští a španělští duchovní měli

¹⁹⁰ REISCHAUER a CRAIG, s. 80.

¹⁹¹ VASILJEVOVÁ, s. 240.

¹⁹² ELISONAS, s. 359–360.

¹⁹³ Tamtéž, s. 360.

na sv j odchod stanovené dvaceti denní ultimátum.¹⁹⁴ V p ípad prvního protik es anského ediktu však ještě vyložen nešlo o striktní zákaz víry na japonské p d .¹⁹⁵ Hidejoši dokonce povoloval svým vazal m stát se k es any, pokud jej p edem náležit požádali o svolení.¹⁹⁶

Výše uvedené restriktce ovšem nikterak neplatily pro evropské kupce, nebo se m lo za to, že tito lidé na japonské ostrovy p ijížd li ist za ú elem obchodní spolupráce, o niž m l Tojotomi Hidejoši nadále zájem. V nemilost upadli pouze misioná i. Dalším d vodem náhlé zm ny Hidejošiho postoje ke k es anství byl fakt, že jezuité a jejich p íznivci z ad japonských knížat vnucovali prostým ob an m víru násilím a mnozí Japonci se tak stali k es any nedobrovoln . Tato zpráva se k hegemonovi údajn dostala až n kolik dní poté, co jej navštívil Gaspar Coelho. Pravd podobn nejspíš proto s kn zem b hem audience jednal tak p ív tiv .¹⁹⁷

Situace týkající se náboženství se ještě více zhoršila, když si do Japonska navykli p ijížd t špan lští misioná i z františkánského ádu. Jejich náhlý zájem o ší ení své doktríny v této zemi a vzr stající po et nov p íchozích kn ží nesli duchovní z portugalské odnože Tovaryšstva Ježíšova pon kud t žce. Postupem asu tak za alo docházet k rozkol m mezi františkány a jezuity, což se pochopiteln nelíbilo vládnoucím vrstvám a p edevším Hidejošimu.¹⁹⁸ Misioná i navíc nerespektovali p íkazy obsažené v protik es anském ediktu, který tento vládce vydal, a proto bylo roku 1596 n kolik z nich ve ejn popraveno.¹⁹⁹ Šlo o šest misioná pocházejících z evropského kontinentu a spolu s nimi p išlo o život ještě dvacet ty i v ících z ad Japonc .²⁰⁰ Všichni byli údajn uk ižováni.²⁰¹ Po této události Hidejoši p estal stoupence víry v Ježíše Krista nadále stíhat.²⁰²

¹⁹⁴ ELISONAS, s. 360.

¹⁹⁵ VASILJEVOVÁ, s. 241.

¹⁹⁶ REISCHAUER a CRAIG, s. 81.

¹⁹⁷ ELISONAS, s. 360–361.

¹⁹⁸ REISCHAUER a CRAIG, s. 81.

¹⁹⁹ Co se p esného po tu popravených tý e, zdroje se op t rozchází. Oproti Zde ce Vasiljevové (VASILJEVOVÁ, s. 241.) Edwin O. Reischauer a Albert M. Craig (REISCHAUER a CRAIG, s. 81.) uvádí, že popravených kazatel bylo dev t a japonských obyvatel hlásících se ke k es anské ví e sedmnáct. Co se odsouzení devíti evropských duchovních tý e, obdobné íslo p edkládá i Jan Klíma (KLÍMA. *D jiny Portugalska v datech*, s. 213–214.), avšak ohledn japonských k es an udává, že jich bylo usmrceno dvacet.

²⁰⁰ VASILJEVOVÁ, s. 241.

²⁰¹ REISCHAUER a CRAIG, s. 81.

²⁰² KLÍMA. *D jiny Portugalska v datech*, s. 213–214.

Posledním sjednotitelem Japonska byl Tokugawa Iejasu, významný vojevůdce a pozdější šógun²⁰³, který si stejně jako jeho předchůdci kladl za cíl dostat obchod se zahraničními mocnostmi plně pod svou kontrolu. Obdobně jako Tojotomi Hidejoši, ani Iejasu nepociťoval důvod v rukou knížat, jež přebývaly na jihozápadě japonského souostroví, a proto se snažil přemístit sídlo pro zahraniční obchod z Kjúšú na hlavní ostrov Honšú, konkrétně do oblasti Kantó. Avšak obchodníci z Portugalska a následně i ze Španělska, Nizozemska a Anglie přijížděli na území Japonska ze svých základů nacházejících se na pobřeží ostrova v jihovýchodní Asii, a proto bylo pro ně výhodnější přetrvat v oblasti Kjúšú. Budoucí šógun se tudíž musel smířit s tím, že přesun sídla obchodu se Západem na Honšú nebude možno uskutečnit.²⁰⁴

Portugalští a španělské obchodníky navzdory zákazu nadále vozili na japonské ostrovy misionáře. Vše se sice dělalo ve větší tajnosti, ale vždy byli nakonec odhaleni. Šifrování korespondence představovali pro nově nastolený systém nebezpečné živly, nebo hrozilo, že budou podněcovat prostý lid ke vzpouce proti majestátu. Tokugawa Iejasu byl rozhořčen chováním představitelů Iberského poloostrova a skuteností, že nedodržují podmínky, jež byly stanoveny jeho předchůdcem. Z tohoto důvodu byl více nakloněn spolupráci s Nizozemci a Angličany, kteří do země zašli přijíždět na počátku 17. století a stali se tak novými obchodními partnery japonských kupců.²⁰⁵

Skutečnost, že se zahraniční obchod a šíření korespondence nejvíce rozmohl na Kjúšú, a to za plné podpory tamních knížat, o jejichž loajalitě k nově nastoleným pořádkům Tojotomi Hidejoši a Tokugawa Iejasu do jisté míry pochybovali, vedla k dalším obavám z případného povstání a k nedvěře v představitelů Španělska a Portugalska. Atributy jako byly vynikající diplomatické schopnosti, efektivní využití korespondence ke kolonizačním účelům a vojenská i ekonomická vyspělost obou zemí též vyvolávaly mezi již sjednocenými knížaty neklid. Vládcům provincií na Kjúšú byly proto odebrány veškeré pravomoci, jež jim umožňovaly kontakty se západními kupci a duchovenstvem. Avšak šíření korespondence náboženství, jež hlásalo rovnost všech lidských bytostí, nadále představovalo hrozbu. Myšlenka, že všichni lidé jsou si rovni, a důraz na individualitu každého tvora se zcela vymykaly idejím konfucianismu, který byl

²⁰³ Tokugawa Iejasu se stal šógunem v roce 1603 a zároveň tak ustanovil šógunát Tokugawa (徳川幕府, *Tokugawa bakufu*, 1603–1867).

²⁰⁴ VASILJEVOVÁ, s. 241–242.

²⁰⁵ Tamtéž, s. 242.

založen na p ísné hierarchii, na pod ízenosti a respektu v í starším a společensky výše postaveným osobám.²⁰⁶

Pestože Hidejošiho edikt zna n omezil možnosti misioná , již kv li tomu museli do Japonska cestovat inkognito, k es anství na Kjúšú expandovalo dále do vnitrozemí a v ících stále p íbývalo. Již d íve byli také vyškoleni duchovní z ad japonských obyvatel, kte í ší ili víru mezi své spoluob any a následovali tak odkaz misioná , již museli zemi opustit. Expanze k es anství se za ala vymykat kontrole ú ad m šógunátní vlády a Tokugawa Iejasu se proto rozhodl k razantním opat ením za ú elem jejího potla ení.²⁰⁷

V roce 1614 bylo na základ rozkazu Tokugawy Iejasua zapo ato tvrdé pronásledování misioná a japonských k es an . Oproti p edchozím ustanovením byly tyto postihy prosazovány vskutku tvrd .²⁰⁸ Celý proces se ídil ediktem o vyhošt ní k es an z Japonska, který pro ú ely tokugawského šógunátu sepsali Iejasuovi rádcí Hajaši Razan (林羅山, 1583–1657) a Kon iin Súden (金地院崇伝, 1569–1633).²⁰⁹ S doživotním zákazem vstupu na japonskou p du bylo ze zem vyhnáno více než t i sta len evropského duchovenstva. Krom misioná byli povinni odejít též všichni k es ansky orientovaní šlechtici se svými rodinami. Neurození ob ané japonských ostrov z ad konvertit se setkali s mnohem nep ízniv jším osudem. Za svou víru byli stíhání šógunátními ú ady, na ež je ekaly kruté výsledky, nelidské zacházení, mu ení a nakonec ve ejné popravě,²¹⁰ jež byly mnohdy provád ny vskutku ned stojným zp sobem. Japonští v ící bývali nej ast ji uk ižování, upalování,²¹¹ anebo zav šování hlavou dol do jam, které byly vykopené pro tyto ú ely. Tento trest postihl roku 1633 nap íklad jezuitského misioná e Cristóvãoa Ferreiru (1518–1650), jenž se po prožitých útrapách nadobro z ekl k es anství a následn p ijal buddhismus i nové jméno Sawano úan (澤野忠庵). Poté spolupracoval s japonskými ú ady ve v ci vymýcení víry tím,

²⁰⁶ VASILJEVOVÁ, s. 254.

²⁰⁷ Tamtéž.

²⁰⁸ KLÍMA. *D jiny Portugalska v datech*, s. 221.

²⁰⁹ NAWATA, Haruko. Jesuit Encounters with Confucianism in Early Modern Japan. In: *The Sixteenth Century Journal*, Vol. 40, No. 4 [Online]. Sixteenth Century Journal Stable, 2009, s. 1064 [cit. 10. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/40541185>

²¹⁰ VASILJEVOVÁ, s. 254.

²¹¹ ANESAKI, Masaharu. Psychological Observations on The Persecution of the Catholics in Japan in The Seventeenth Century. In: *Harvard Jopurnal of Asiatic Studies Vol. 1, No. 1* [Online]. Harvard-Yenching Institute, 1936, s. 23[cit. 6. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2718033>

že v roce 1636 napsal dílo *Odhalené podvody* (顯疑録, *Kengiroku*), jež bylo orientováno právě proti šógunátem zakazovanému náboženství.²¹²

Represálie měla za cíl vyvolat mezi japonskými obyvateli strach z následků projevu neposlušnosti vůči stávajícímu systému a zároveň vzbudit respekt ke státní svrchovanosti, případně odradit lid od jakýchkoli pokusů ji podkopat. V průběhu těchto postihů zemřelo přibližně 280 tisíc stoupenců víry v Ježíše Krista a stali se tak prvními mrtvými na japonské půdě.²¹³ Veškeré obyvatelstvo Japonska se pak v rámci dalších nařízení, stanovených šógunátní vládou, registrovalo v buddhistických institucích.²¹⁴

Již během pronásledování japonských věřících docházelo k postupnému omezování kontaktů se západními mocnostmi v podobě různých výnosů. Například od roku 1616 nesměly zahraniční plavidla kotvit v japonských přístavních místech. Výjimkou byly pouze přístavy Nagasaki a Hirado, kde obchodní styky se Západem ještě hojně prosperovaly. V roce 1634 pak vešel v platnost zákaz (海外往来・通商制限, *Kaigai órai – cuihó seigen*, Zákaz výjezdů do zahraničí a zahraničního obchodu), na jehož základě byli z Japonska vypovězeni všichni zástupci Španělského království. Jakýmkoli pokusem o návrat do země a o obnovení kontaktů se svými obchodními partnery, jimiž byli především knížata mající svá panství na jihozápad japonských ostrovech, by riskovali nejen svůj život, ale i ten jejich.²¹⁵ Téhož roku byla šógunátem vyhlášena obchodní restrikce vůči Macau, což pro Portugalce znamenalo ztrátu veškerých zisků, které jim do té doby zaručovala role prostředníka v rámci spolupráce mezi japonskými a čínskými kupci.²¹⁶ Obchodování se stříbrem a hedvábím pak po Portugalcích přebrali Nizozemci.²¹⁷

V roce 1635 byl vydán speciální výnos o izolaci (鎖国令, *Sakokurei*), jenž platil pro všechny obyvatele žijící na japonském souostroví. Tímto výnosem bylo tamním lidem přísně nařízeno neopouštět Japonsko a v případě jeho porušení se již nikdy nesměly vrátit zpět do své vlasti. Započala tak další významná éra japonských dějin zvaná *Sakoku* (鎖国, 1635–1853), neboli období izolace. Co se portugalských kupců týče, bylo usneseno, aby své pole působení přesunuli na ostrov Dejima, který byl umístěn v zálivu u města Nagasaki a sloužil především pro obchodní účely. Šógunátní vláda,

²¹² KLÍMA. *Dějiny Portugalska v datech*, s. 228.

²¹³ VASILJEVOVÁ, s. 254–255.

²¹⁴ FARRIS, s. 197.

²¹⁵ VASILJEVOVÁ, s. 256.

²¹⁶ KLÍMA. *Dějiny Portugalska v datech*, s. 228–229.

²¹⁷ FARRIS, s. 196.

respektive jejími leny vybraní úředníci, tak měla zahraniční obchod mezi Japonskem a portugalskou koloniální velmocí mnohem lépe pod kontrolou.²¹⁸

V roce 1637 nastal zlomový okamžik, nebo došlo k povstání rolníků ve městě Šimabara nacházejícím se na stejnojmenném poloostrově v blízkosti přístavu Nagasaki. Ačkoli je toto povstání někdy vnímáno jakožto projev vzdoru japonských vládců, ve skutečnosti nešlo pouze o záležitost křesťanství.²¹⁹ Byla to akce zosnovaná rolníky, kteří již nedokázali nadále přehlížet útlak, jehož se na nich dopouštěli představitelé tamní šlechty v čele s knížetem Macukurou Šigemasaou (松倉重政, 1574–1630).

Členové rodu Macukura byli proslulí drastickými zprávy, jimiž vybírali daně od svých poddaných. Obzvláště brutální byla vymáhací taktika spojená se zapalováním slaměných stohů, do nichž byli vsazeni neplátcí občané Šimabary. Je sice pravda, že se v centru Macukurova knížectví soustředilo velké množství vládců, avšak v rámci tohoto povstání spojili síly nejen japonští křesťané, ale i prostí lidé, kteří nebyli spokojeni s dosavadním systémem. Na stranu rozbouřeného lidu se připojila i těžká etnická skupina rónin²²⁰, čímž tato rebelie značně nabyla na síle. Rovněž se tím naplnily veškeré dosavadní obavy šógunátní vlády, nebo nově nastolený císař byl opět v ohrožení.²²¹ Nicméně po více než dvou týdnech obléhání hradu Hara, kam se povstalci v rámci bojů odebrali hledat útočiště, byla jejich vzpoura potlačena. Hlavní aktéři šimabarského povstání byli spolu s dalšími úředníky bez milosti zabiti. Jako zajímavost lze podotknout, že kvůli zstvení šógunátu nad tímto rebely výrazně přispěla nizozemská lodní flotila, což mnozí japonští vládcové mohli vnímat jako zradu ze strany evropských mocností.²²²

Prostý japonský lid si však na rozdíl od vládnoucí moci zřejmě neuvědomoval rivalitu, jež panovala mezi Portugalským královstvím, Nizozemskem a Anglií. Tím, že si mořeplavci z protestantských zemí Evropy získali důvěru představitelů tokugawské šógunátní vlády, jim bylo zároveň umožněno s tímto feudálním obratem manipulovat. Jejich cílem bylo především vystrnadit své portugalské konkurenty z japonských ostrovů, což se jim nakonec podařilo.²²³

Po událostech, jež se odehrály v Šimabare, se nedůvěra ze strany vládců Japonska vůči zahraničním obchodníkům ještě více prohloubila. Šógunátní

²¹⁸ VASILJEVOVÁ, s. 256.

²¹⁹ Tamtéž, s. 255.

²²⁰ Tímto termínem byli označováni samurajové, kteří přišli o svého pána.

²²¹ TURNBULL, s. 91.

²²² VASILJEVOVÁ, s. 255.

²²³ TAKAHASHI, s. 118 [cit. 10. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/842450>

vláda se proto rozhodla pro zvýšení kontroly v zemi a zpevnění podmínek pro mezinárodní styky. V roce 1639 byli z japonských ostrovů oficiálně vykázní všichni námořníci, kupci, diplomaté a další osoby, kteří pocházeli z Portugalského království nebo pracovali v jeho službách. Šlo o obdobný proces, jenž probíhal o pět let dříve se Španělskem.²²⁴

Roku 1640 vyslali Portugalci k japonským ostrovům mírovou misi, jejímž cílem bylo pokusit se přesvědčit úřady spravující město Nagasaki, aby přehodnotili své negativní stanovisko ohledně japonsko-portugalské spolupráce a zmírnili doposud vydané zákazy. Mise se však nesetkala s úspěchem a její účastníci byli navíc zajati a nuceni zít se víry v Ježíše Krista. Portugalci tento požadavek okamžitě odmítli, načež bylo padesát sedm z nich odsouzeno k smrti a z delegace, jež při odjezdu z Macaa itala osmdesát členů, tak zbyla necelá třtina. Přechvíš delegáti byli posláni zpátky na území sousedních čín a portugalských obchodníků i misionářů se tak museli smířit s tím, že Japonci s nimi už spolupracovat nebudou.²²⁵

Celá tato situace znamenala konec kontaktů Japonska s Portugalskem pro období do druhé poloviny 19. století. V roce 1650 bylo na japonském souostroví křesťanství již téměř kompletně vymýceno. Výjimku tvořili pouze skrytí křesťané, neboli *kakure kirišitan* (隠れ切支丹), kteří svou identitu po dlouhá staletí úspěšně tajili.²²⁶

K prvnímu kontaktu představitelů Portugalska a Japonska došlo roku 1543, na ostrov Tanegašima. Do té doby o těchto zemi kolovaly jen mýty a legendy. Přespořátní nedvěru ze strany japonských knížat a jazykovou bariéru se Portugalci podařilo navázat s nimi obchodní spolupráci. Později zahájili mezinárodní styky s Japonskem také Španělé. Přijezd kupců a misionářů z Iberského poloostrova ovlivnil nejen japonská knížata, ale i prostý lid. Za nejvýraznější z těchto vlivů lze považovat šíření křesťanství mezi tamní obyvatelstvo. Díky konverzi k víře se Japonci mohli účastnit výprav na evropský kontinent a rovněž získali částečný přístup k západním vědám a k obchodu s palnými zbraněmi. Zároveň měl tento vliv na japonské obyvatelstvo nejvíce negativní dopad, neboť z důvodu obav z podvrácení šógunátní vlády byl vydán zákaz křesťanství, následován postihy japonských věřících, při nichž zemřelo mnoho nevinných lidí.

²²⁴ VASILJEVOVÁ, s. 256.

²²⁵ KLÍMA. *Dějiny Portugalska v datech*, s. 232.

²²⁶ TAKAHASHI, s. 118 [cit. 10. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/842450>

3 Mezinárodní styky Japonska s Nizozemskem a Anglií

3.1 Angličané a jejich první pokus uskutečnit plavbu do Japonska

V rané fázi poznávání Japonska představiteli Portugalského království, byla tato země považována za pozoruhodnou destinaci rovněž ze strany ostatních západních mocností. Velký zájem o získání bohatství a odhalení doposud neznámé kultury měli Angličané, konkrétně dva dobrodružní šlechtici, kteří se ve svém životě již dříve angažovali v pořádání zámořských výprav. Byli jimi sir George Barne (1532–1593) a sir Rowland Heyward (1520–1593).²²⁷

O Japonsku a obchodních možnostech, jež skýtalo, slyšeli Barne a Heyward mnohé, avšak více se dozvěděli prostřednictvím díla *The History of Travayle in the West and East Indies*²²⁸ od jistého Richarda Willese (1558–1573). Autor zde na základě údajů získaných z dopisů jezuitského misionáře Luise Froise (1532–1597) popisuje japonské ostrovy, jejich bohatství v podobě stříbrných dolů a civilizované obyvatelstvo a nabádá Angličany k námořním výpravám do těchto končin a k navázání obchodní spolupráce s místními úřady. Cesta do tak vzdáleného kraje se samozřejmě neobešla bez různých překážek, které představovala například aktivita japonských pirátů *wakó* nebo nepřijemnosti spojené s tuhými zimami, jimiž je toto souostroví charakteristické. Avšak podle Richarda Willese by se zde právě díky neobyčejně chladnému počasí jistě úspěšně dalo podnikat s anglickou obilí, nebo od výrobků vyrobených v Japonsku mohly přijít k užitku. Této myšlenky se chytili výše uvedení muži.²²⁹

Pánové Barne a Heyward byli ochotni finančně podpořit expedici, již by vyslali na japonské ostrovy za účelem vytvořit zde prostor a podmínky pro zřízení anglické obchodní faktorie. Poněkud problematická však byla volba dopravní trasy na toto území, nebo možnosti, které měli k dispozici, se jim jevíly jako příliš riskantní. První možností bylo plavit se napříč Indickým oceánem, kde většina územních celků, nacházejících se v jeho vodách, spadala pod koloniální nadvládu Portugalska. Druhý způsob dopravy na japonské souostroví představoval dlouhou a zároveň velice nebezpečnou cestu přes Tichý oceán. V případě, že by bez úhony dokázali proplout

²²⁷ MILTON, s. 27.

²²⁸ Dílo bylo vydáno v roce 1577 a jeho celý název v originále zní: *The history of travayle in the West and East Indies, and other countreys lying eyther way towards the fruitfull and ryche Moluccaes.*

²²⁹ MILTON, s. 28–29.

Magalhães v prliv, ekalo je zejm nezbytné p istání na Filipínách, což bylo vzhledem k tomu, že je spravovalo Španlské království, též naprosto nemyslitelné. Bylo proto nutné vymyslet jinou trasu, jíž by se dostali do Japonska.²³⁰

Richard Hakluyt (1553–1616), jehož šlechtici požádali o radu, p íšel s inovativním nápadem podniknout cestu nap í ledovými vodami mo í na severní ásti zem koule, podél b eh carského Ruska až na území ostrov nacházejících se v blízkosti prlivu vedoucího do Kárského mo e. Zde se m li pokusit o založení základny, jíž by propojili s ínskými obchodními trasami. Jejich další cesta by sm ovala do íny, konkrétn do m sta Cambalu, jež se rozléhalo na území dnešního Pekingu. Z tohoto místa pak m li odplout rovnou do Japonska.²³¹

Hakluytovo slovo m lo v té dob velkou váhu, nebo pracoval ve službách samotné královny Alžb ty a co se výzkum v rámci námo ních cest tý e, byl odborník. Pán m Barnemu a Heywardovi pro tuto expedici opat ili lod , jež dostaly jména *George* a *William* a najali k nim kapitány Arthura Peta a Charlese Jackmana, kte í m li již dlouholeté zkušenosti v oblasti námo nictví. Zbývalo už jen sehnat posádku a výprava mohla být uskute n na. S tímto úkonem byl zpo átku problém, nebo posádku tvo ilo dohromady jen patnáct len , což bylo podle Richarda Hakluyta p íliš málo, a proto apeloval na Barneho a Heywarda, aby si celou záležitost ješt rozmysleli. Ti však nakonec dali ob ma lodím povolení k odplutí z londýnského p ístavu Limehouse.²³² Z d vodu dopln ní zásob se ješt zdrželi v p ístavním m st Harwichi, odkud vypluli 30. kv tna 1580.²³³

Po strastiplné cest p es Severní, Norské a Barentsovo mo e a po p ekonání vzájemných nesvár mezi kapitány, kv li nimž se cesty lodí na ur itou dobu rozd lily, se ob posádky shledaly ve vodách Kárského mo e. Arthur Pet, který se k ostrov m u Kárského prlivu dostal s lodí *George* o n co d íve než Jackman, usoudil, že je okolní prost edí p íliš nehostinné a liduprázdné na to, aby zde m lo smysl z ídit základnu, a proto se spolu se svými muži vydal dále na cestu, brzy následován *Williamem* a jeho posádkou.²³⁴

²³⁰ MILTON, s. 30.

²³¹ WHITFIELD, Peter. *New found lands: maps in the history of exploration*. New York: Routledge, 1998. s. 50.

²³² MILTON, s. 30–31.

²³³ MILLS, William J. *Exploring polar frontiers: a historical encyclopedia*. Santa Barbara, California: ABC-CLIO, 2003. s. 521.

²³⁴ Tamtéž, s. 521.

Lod *William* a *George* poté pluly již společně a mlotak zstat dokud by nedosáhly japonského pobřeží. Po asi jim ovšem nepálalo a obě lodi brzy uvízly v ledu, jenž jim znemožnil pokračovat v plavbě. Problémem bylo to, že kvůli ledovému sevření nemohly ani vyplout na zpáteční cestu a hrozilo, že zde všichni umrznou. Ledy však posléze povolily a obě výpravy vypluly směrem zpátky na evropský kontinent. Pokračování v misi na japonské ostrovy bylo kvůli ledu a značnému úbytku zásob již neuskutečnitelné. Jakmile dopluly k norským břehům, došlo k optovnému rozdělení lodí, jelikož posádka *George* veleš Arthurem Petem byla pevně rozhodnuta vrátit se do Londýna, zatímco Charles Jackman a jeho muži měli v úmyslu ještě cestovat. Loď *George* doplula k anglickému pobřeží 26. prosince 1581. Co se týče Jackmanovy posádky, údajně se v únoru roku 1581 chystali na výpravu na ostrov Island. Tehdy byli zřejmě spatřeni naposled, nebo o lodi *William* již neexistují žádné další zprávy.²³⁵

3.2 William Adams a první kontakt Japonska s představiteli Anglie a Nizozemska

V rámci prvních kontaktů Japonska s Nizozemskem a Anglií sehrál důležitou roli William Adams. Narodil se v anglickém městě Gillinghamu, avšak ve svých dvanácti letech se s rodinou přestěhoval do Limehouse nacházejícího se nedaleko Londýna, kde byl vyškolen na lodního stavitele a rovněž získal praxi v oboru námořní navigace. Tyto zkušenosti využil při svém zaměstnání lodivoda u Londýnské společnosti berberských obchodníků, která podnikala cesty do severní Afriky.²³⁶

Roku 1598 se Adams přes své známosti doslechl o výpravě do Východní Indie²³⁷, kterou plánovali Nizozemci za účelem zahájit obchod s kořením nacházejícím se na tamních ostrovech. Organizátoři této výpravy již měli k dispozici pět lodí kotvících v Rotterdamu²³⁸ a též naverbovali část jejich posádky. William Adams zde získal místo lodivoda.²³⁹

Nizozemci ocenili Adamsovy navigátorské zkušenosti a kromě něj přijali mezi posádku i jeho bratra Thomase. William byl na cestu vybaven mapou světa, mosazným

²³⁵ MILLS, s. 521.

²³⁶ MILTON, s. 37–38.

²³⁷ Starý název pro oblast jihovýchodní a jižní Asie.

²³⁸ Jejich jména byla: *Hoop* (Naděje), *Geloof* (Věra), *Liefde* (Láska), *Trouw* (Věrnost) a *Blijde Boodshop* (Veselý posel).

²³⁹ MILTON, s. 38.

glóblem, astrolábem²⁴⁰ a kompasem. Rovněž spoléhal, že mu na širém moři pomůže jeho znalost noční oblohy.²⁴¹

Po adatelé expedice měli na výběr ze dvou možností, kudy flotilu poslat. Východní cesta, jež vedla okolo jižního pobřeží Afriky, se zdála být příliš riskantní, nebo se zde námořníci v minulosti setkávali s problémy nepříznivého počasí, jako byly bouře a uragány. Z tohoto důvodu byla výprava vyslána západní trasou přes Magalhãesovy průlivy na jihu Ameriky, jež dále směřovala napříč Tichým oceánem. Všechny tři lodě vypluly z rotterdamského přístavu 24. června 1598, následně flotila proplula kanálem La Manche a zamířila do Atlantského oceánu.²⁴²

Během plavby prožili námořníci mnohé nepříjemnosti. Poměrně brzy jim došly zásoby pitné vody a potravin a bylo nutné je doplnit, aby mohli pokračovat v cestě přes oceán. V té době se nacházeli u Kapverdských ostrovů, avšak ty byly ovládnuty Portugalci, kteří jim odmítli pomoci, a tak se lodě musely plavit dál. Jejich posádky trápil hlad, dehydratace, horečky, kurděje a další různé nemoci. Dne 22. září 1598 zemřel na následky onemocnění velitel flotily Jacques Mahu (1563–1598) a na jeho místo nastoupil Simon de Cordes (1540?–1599). William Adams pak přisobil na loď²⁴³ *Liefde*.²⁴⁴

Flotila postupovala dále do oceánu podél západního pobřeží Afriky, kde se marně snažila doplnit zásoby. Nizozemští námořníci nakonec přepadli portugalské mušketéry kotvící u Annobónu, jejichž potraviny jim na nějakou dobu pomohly. Členové posádky však nadále trpěli různými nemocemi, jejich stavu navíc přitížila náhlá změna počasí, když se lodě, které byly rovněž velice poškozeny, vlivem etných bouří, dostaly do jižní části Atlantiku, kde panovalo studené počasí.²⁴⁵

Na konci března roku 1599 se flotila dostala do blízkosti Magalhãesova průlivu. Námořníci však potřebovali doplnit zásoby, a tak zakotvili u břehů dnešní Argentiny. Zdrželi se zde příliš dlouho, nebo brzy nastala zima a vody v průlivu zamrzly. Bylo tudíž velice riskantní pokoušet se tento úsek proplout do Pacifiku. Také se ukázalo, že na pobřeží žijí velice nepřátelské divoké kmeny, které útočily na nizozemské námořníky, kdykoli se vylodili na pevninu. Několik z nich dokonce zabily. Kvůli zimě

²⁴⁰ Astrometrický přístroj, vynalezený ve středověku k astronomickým, navigátorským a zeměměřičským účelům. Pomocí tohoto nástroje se určovala poloha nebeských těles, zeměpisná délka daného místa a v závislosti na ní také místní čas.

²⁴¹ MILTON, s. 39.

²⁴² Tamtéž, s. 40.

²⁴³ Přivodně byl kormidelníkem na lodi *Hoop*.

²⁴⁴ MILTON, s. 41–43.

²⁴⁵ Tamtéž, s. 44–47.

a útok m domorodc zem elo mnoho muž . V srpnu se ale za alo oteplovat a v zá í již byla flotila p ipravena p eplout Magalhãesovu úžinu a vydat se na cestu p es Tichý oceán.²⁴⁶

Krátce poté, co se nizozemské lo stvo dostalo do vod Pacifiku, se k nim p ihнала mimo ádn silná bou e a mo ské proudy odnesly lod daleko od sebe. Velitel flotily Simon de Cordes již d íve podobnou situaci p edpokládal, a proto navrhl, že v p ípad ztráty kontaktu s ostatními lod mi, se kapitáni budou se svými posádkami snažit doplout k pob eží Peru, kde setrvají t icet dní a pokud se do té doby nesetkají s ostatními, budou pokračovat v plavb do Východní Indie. Celá flotila se však již nikdy nedala dohromady.²⁴⁷

Blijde Boodshop byl po bou i zna n poškozen a již se nedal ovládat, jeho posádka by jist ekala smrt na mo i, kdyby je nezahlédla špan lská lo . Posádka této lodi nizozemské námo níky zajala a uv znila. Byl to trest za to, že se nacházeli ve vodách, na které si Špan lé d lali nároky. Podobn dopadli i muži z lodi *Trouw*, kte í, aniž by jeli na ur ené místo setkání flotily v Peru, zamí ili rovnou do Východní Indie, kde byli zajati Portugalci. Z obou lodí se do rodného Nizozemska dostalo jen n kolik námo ník . Lo *Geloof* po bou i rovnou zamí ila zpátky do Nizozemska.²⁴⁸

Shledaly se pouze lodi *Hoop* a *Liefde*. Stalo se tak u ostrova Santa Maria, ležícího na pob eží dnešního Chile. Zde se jim poda ilo doplnit zásoby potravin od zástupc špan lské stráže, kte í m li dozor nad pob ežím tohoto ostrova. Simon de Cordes pak jmenoval novým kapitánem²⁴⁹ lodi *Liefde* Jacoba Quackernaeka (?–1606). Oba kapitáni se rozhodli, že spíše než ve Východní Indii bude mít jejich náklad, jenž obsahoval p edevším vln né látky, cenu v Japonsku, kde je chladn jší podnebí. V listopadu roku 1599 vyrazily ob lod severozápadním sm rem nap í Pacifikem.²⁵⁰

Plavidla *Hoop* a *Liefde* se pom rn bez problému dostala za rovníkovou áru, avšak poté op t nastala zm na po así a lo *Hoop* se v extrémn silné bou i potopila. Tato událost siln ot ásla psychikou posádky lodi *Liefde*, nicmén pro vlastní p ežití bylo nutné plout dál. 12. dubna 1600 se William Adams a ostatní vy erpaní námo níci

²⁴⁶ MILTON, s. 48–50.

²⁴⁷ Tamtéž, s. 50.

²⁴⁸ Tamtéž, s. 50–51.

²⁴⁹ P edchozí kapitán Gerrit van Beuningen (1560–1599) zem el spolu s Adamsovým bratrem Thomasem a dalšími muži p i poty ce s domorodci z ostrova Macho, u jehož b eh lo *Liefde* za ú elem dopln ní zásob zakotvila ješt p ed op tovným shledáním s *Hoop*.

²⁵⁰ MILTON, s. 51–54.

konečně ocitli v japonských vodách. Konkrétně pipluli k pobřeží provincie Bungo, stejně jako kdysi portugalský kupec Pinto.²⁵¹

Příjezd neznámé lodi vyvolal v Japonsku pozdvižení. Japonci pomohli přeživším z lodi k jejich zotavení, avšak nevěděli, co od nich mohou očekávat. Brzy si posádku *Liefde* nechal předvolat kníže vládnoucí v oblasti Nagasaki, Terazawa Hirotaka (寺沢 広高, 1563–1633). Jelikož mezi Adamsem, kterého nizozemští námořníci požádali, aby mluvil za celou skupinu, a Terazawou byla jazyková bariéra, povolil tento šlechtic jezuitské knězi z Portugalska, aby jim tlumočil. Portugalci však dostali strach z možné konkurence, a záměrně podali knížeti nepravdivé informace. Tvrdili, že Nizozemci jsou piráti a nepřátelé Japonska.²⁵²

Terazawa Hirotaka si nevěděl rady, jak s nově přichozími cizinci naložit, a tak o tom informoval Tokugawu Iejasua, který nařídil, aby byl William Adams přiveden do Ósaky. V rámci této audience nechal Iejasu předvolat tlumočníky do portugalského jazyka z řad Japonců, nebo Portugalců, kteří nedovedou.²⁵³ Díky Adamsovi se japonský šógun dozvěděl, že v Evropě panuje velká rivalita mezi zeměmi Iberského poloostrova na jedné straně a Anglií s Nizozemskem na straně druhé. Tokugawa Iejasu se proto začal o Anglii a Nizozemsko více zajímat a Williama Adamse shledal za užitečného informátora o záležitostech západního světa. Doposud šógunovi podával zprávy ze zahraničí iberský misionář a tlumočník João Rodrigues (1558?–1634?), avšak tato úloha byla brzy převedena na Williama Adamse, jehož si Iejasu velmi oblíbil.²⁵⁴ Adams se tak stal jedním z šógunových rádčů a též mu bylo přiděleno panství na poloostrov Miura, který se nachází v blízkosti města Eda, dnešního Tokia.²⁵⁵ Půzší se stal otcem Iejasuova syna, Tokugawy Hidetaky (徳川 秀忠, 1579–1632), jenž se ujal vlády v roce 1605.²⁵⁶

Kromě toho, že byl William Adams důležitým zpravodajem šógunátní vlády, měl rovněž možnost využít své schopnosti v oblasti stavby lodí. S pomocí šógunátem povolených lodních tesařů postavil loď v evropském stylu a předal tak Japoncům znalost této techniky.²⁵⁷ To představovalo velký přínos pro japonský lodní průmysl.

²⁵¹ MILTON, s. 55–56.

²⁵² Tamtéž, s. 62–64.

²⁵³ Tamtéž, s. 64–66.

²⁵⁴ JANSEN, s. 72.

²⁵⁵ VASILJEVOVÁ, s. 242.

²⁵⁶ JANSEN, s. 72.

²⁵⁷ TOKUGAWA, Tsunenari. *The Edo inheritance*. 1st pub. Tokyo: International House of Japan, 2009. s. 60.

Adams sám vlastnil jednu z japonských obchodních lodí *šuinzen*²⁵⁸ (朱印船) a profitoval z jejich námořních výprav.²⁵⁹

William Adams v Japonsku zůstal do roku 1620, kdy zemřel. Již nikdy se nevrátil do rodného Limehouse a též se již nesetkal se svou rodinou,²⁶⁰ kterou tam zanechal. Písemně však neustále posílal po anglických lodích peníze na živobytí. V Japonsku si také založil rodinu novou, neboť šógunát povolil znovu se oženit. V poslední době pak rozdělil svůj majetek mezi obě rodiny.²⁶¹ Tento pozoruhodný Angličan je v Japonsku dodnes známý pod jménem *Miura Andžin* (三浦安針), což v překladu znamená „lodivod z panství Miura“.²⁶²

3.3 Vzestup Nizozemska a Anglie do pozice námořních velmocí a sjednání jejich obchodní spolupráce s Japonskem

V roce 1600 byla založena britská Východoindická společnost.²⁶³ Bylo to v témže roce, kdy William Adams na lodi *Liefde* doplul na japonské ostrovy. Sám Adams byl u britské Východoindické společnosti zaměstnán jako konzultant. O dva roky později vznikla spojením několika menších obchodních společností také nizozemská Východoindická společnost.²⁶⁴ Její oficiální název byl: „Spojená holandská výsadní společnost pro Východní Indie“.²⁶⁵

Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, roku 1580 vznikla personální unie mezi Portugalskem a Španělskem.²⁶⁶ Společně byly obě země velkou mocí. V tomto období však probíhala také válka za nezávislost²⁶⁷, v níž se nizozemské provincie postavily proti španělské nadvládě.²⁶⁸ Nizozemce podpořila anglická královna

²⁵⁸ Šlo o tzv. „ervené značené lodě“, neboť od šógunátu získaly licenci, díky níž směly legálně obchodovat na moři.

²⁵⁹ JANSEN, s. 72.

²⁶⁰ V Nizozemsku měl údajně ženu a dvě děti.

²⁶¹ JANSEN, s. 72.

²⁶² MASSARELLA, Derek. *William Adams and Early English enterprise in Japan* [online]. © 2000. [Cit. 29. 11. 2016]. Dostupné z: <http://sticerd.lse.ac.uk/dps/is/IS394.pdf>

²⁶³ Jak již název napovídá, šlo o organizaci, která vznikla v Anglii za účelem obchodování v oblastech východní a jihovýchodní Asie.

²⁶⁴ JANSEN, s. 72–73.

²⁶⁵ BINKOVÁ, Simona. *as zámořských objevů*. 1. vyd. Praha: Triton, 2008. s. 160.

²⁶⁶ Nebo též Iberská unie. Toto společenství trvalo do roku 1640.

²⁶⁷ tzv. Osmdesátiletá válka (1568–1648).

²⁶⁸ JANSEN, s. 73.

Alžběta I. (1533–1603), která jim v roce 1585 prostřednictvím smlouvy z Nonsuchu poskytl slib vojenskou pomoc.²⁶⁹

Spojením sil anglického království a Nizozemska vznikla rovněž spolupráce a přímá alianční smlouva mezi oběma zeměmi proti španělskému velmocím v rámci zámořského podnikání v Tichém oceánu. Představitelé Nizozemska a Anglie si pak v této oblasti blízko sebe zakládali obchodní osady. V Japonsku si tímto způsobem založili faktorie v ostrovní oblasti Hirado.²⁷¹ Nizozemsko tak učinilo v roce 1609. Tehdy do ostrovní oblasti připluly dvě nizozemské lodě, jejichž posádky s sebou přivezly dopis určený japonskému panovníkovi, který obsahoval žádost o navázání obchodní spolupráce Nizozemska s Japonskem. Krátce na to byla jejich žádost schválena šógunátní vládou. Anglická delegace provedla obdobný krok roku 1613.²⁷²

Kromě povolení k obchodu na japonském území získali velitelé nizozemské a britské Východoindické společnosti privilegium audience u šóguna. Při této příležitosti s nimi bylo zacházeno, jako kdyby zastávali funkci provinčního knížete.²⁷³ Tokugawa Iejasu si ve své blízkosti udržoval poradce z Evropy. Jedním z nich byl již zmíněný William Adams, který reprezentoval Anglii. Prvním nizozemským rádcem byl jmenován Jan Joosten van Lodenstejn (1560–1623). Byl to významný a vlivný muž, který rovněž zaujímal pozici prostředkovatele kontaktů mezi zástupci Nizozemska a představiteli šógunátní vlády.²⁷⁴ Na japonské ostrovy se dostal na palubě lodi *Liefde* společně s Williamem Adamsem. Joosten si též získal sympatie Tokugawy Iejasua, a obdobně jako Adams dostal dům v Edo.²⁷⁵

Zatímco španělské velmoci prožívaly úpadek, vliv Anglie a Nizozemska v Pacifiku značně sílil. Japonští úředníci dostávali ze španělské základny v Manile a z Portugalské kolonizovaného Macaa dopisy, které se spíše než o obchodu, jenž byl středem zájmu šógunátu, zmíněly o nutnosti šířit v Japonsku víru v Ježíše Krista. Takové jednání bylo na japonské půdě vnímáno velice negativně a se značným podezřením.²⁷⁶

²⁶⁹ Tehdejší španělský panovník Filip II. na toto spojení zareagoval tím, že roku 1588 poslal velkou armádu do Anglie. Jeho vojsko bylo ovšem poraženo.

²⁷⁰ MACKENNEY, Richard. Evropa šestnáctého století. 1. vyd. Přeložil Martin Hošek. Praha: Vyšehrad, 2001. s. 20.

²⁷¹ Další takové základny si Angličané a Nizozemci zřídili v indickém Suratu, i na Jáve, kde roku 1619 založili město Batavia (dnešní Džakarta).

²⁷² JANSEN, s. 73.

²⁷³ Tamtéž, s. 74.

²⁷⁴ TOKUGAWA, s. 61.

²⁷⁵ SMITH Henry, Ed., *Learning from Shogun: Japanese History and Western Fantasy* [Online]. Santa Barbara: University of California, Program of Asian Studies, 1980. s. 6. [Cit. 29. 11. 2016]. Dostupné z: http://www.columbia.edu/~hds2/learning/Learning_from_shogun_txt.pdf

²⁷⁶ JANSEN, s. 74.

Roku 1611 obdržel Tokugawa Iejasu dopis od španělského krále Filipa III., doprovázený darem v podobě krásných hodin.²⁷⁷ Hodiny byly odměnou za to, že Japonci v roce 1609 pomohli posádce ztroskotané španělské lodi, na níž se do Mexika plavil také bývalý guvernér generál Filipín Don Rodrigo de Vivero y Velasco (1564–1636). Tímto Evropanům byla poté nabídnuta loď, kterou postavil Adams, aby mohli pokračovat ve své plavbě. Loď byla pokřtěna jménem *San Buena Ventura*. Tokugawa Iejasu při této příležitosti poslal prostřednictvím Dona Rodriga dopis pro krále Iberského poloostrova, ve kterém jej žádal, aby Japonsku umožnil podílet se na španělsko-portugalském podnikání ve vodách Pacifiku.²⁷⁸ Filip III. však ve své odpovědi, stejně jako obchodníci z Manily, pouze zdůrazoval důležitost šíření křesťanské víry a o obchodu Španělska s Japonskem i o vstupu japonských lodí do španělských obchodních cest v Tichém oceánu se nijak nezmínil.²⁷⁹ Tento fakt jen posílil japonskou nedůvěru vůči Španělsku a Portugalci.

Zástupci Anglie a Nizozemska byli japonskými úřady vnímáni jako mnohem menší hrozba než kolonizátoři z Iberského poloostrova. Podezření Japonska vůči Španělsku a Portugalci ještě více posilovali představitelé nizozemské Východoindické společnosti, kteří tak využili obavy vládních úředníků, aby si získali jejich důvěru. Varovali Japonce před Jeziuty, o nichž prohlásili, že se pod záminkou šíření osvěty snaží přivést místní obyvatele ke křesťanské víře, čímž zamýšlejí podvrátit moc šógunátu a přivést zemi k dalším obanským válkám. Své varování Nizozemci posílili tím, že jim pro efekt poslali jako dary olovo a stříbrný prach, což jsou dary určené spíše pro válečné vojvodce než pro vládců zemí, v nichž by měl panovat mír a pořádek. Ovlivněn tímto obavami poslal Iejasu do Manily varovný dopis, v němž zdůrazňoval, že Japonsko je odvek považováno za zemi božstev²⁸⁰ a že tento stav nehodlá nikterak změnit, nebo by tím zneuctil odkaz svých předků.²⁸¹

²⁷⁷ Tyto hodiny se dochovaly dodnes. Jsou uloženy ve svatyni Kunosan Tóšógú, která je zasvěcená Iejasuovi a která byla postavena na místě jeho pohřbu.

²⁷⁸ TOKUGAWA, s. 60.

²⁷⁹ Tamtéž, s. 61.

²⁸⁰ Tímto měla na mysli božstva, jež Japonci uctívali v rámci buddhismu a šintó.

²⁸¹ JANSEN, s. 74.

3.4 P sobení anglických zástupců na japonském území

3.4.1 Písemná sv dectví

Hlavní základna britské Východoindické společnosti v Hiradu byla založena roku 1613. Stalo se tak poté, co na břehu Japonska zakotvila loď *Clive* s anglickou posádkou. Jednalo se o osmou námořní výpravu této organizace.²⁸² Faktorie ovšem působila na japonských ostrovech pouze deset let. Jejím členům však během tohoto období po řádili četné množství písemných záznamů, z nichž se velká část dochovala do současnosti. Sepisovali různé dokumentace týkající se především jejich podnikání s japonskými kupci, které pak posílali svým nadřízeným sídlícím v Londýně. Mnozí Angličané si rovněž psali deníky, ve kterých popisovali své zkušenosti a zážitky, které jim v Japonsku potkaly.²⁸³

Zachovány jsou také dopisy, jež si mezi sebou posílali zástupci britské Východoindické společnosti v době, kdy se nacházeli mimo Hirado. Například když cestovali do Eda za účelem navštívit šóguna nebo když podnikali obchodní výpravy do různých částí japonského souostroví, udržovali vzájemné kontakty prostřednictvím korespondence.²⁸⁴ Tyto dopisy jsou cenným sv dectvím každodenního života obyčejných obyvatel Japonska na počátku 17. století. Jejich autory zde zmíníme například u příležitosti událostí, jichž se účastnili. Rozepisují se o hospodských potyčkách, návštěvách nevstícných, krádežích a veškerých popravách.²⁸⁵

Velitel anglické faktorie Richard Cocks (1566–1624), si během deseti let svého působení na japonských ostrovech rovněž vedl deník, který obsahuje například glosář s různými exotickými výrazy pro zboží, s nímž Angličané obchodovali, záznamy a data, jež se týkaly posádek anglických lodí kotvících v přístavu Hirado, a jeho vlastní poznatky o lidech a kultuře v této zemi. Cocks si též uchovával dokumenty psané v japonštině o obchodní spolupráci s místními kupci.²⁸⁶

²⁸² MASSARELLA, Derek. *The early career of Richard Cocks (1566-1624), head of the English East India Company's factory in Japan (1613-1623)*. 3. vyd. Tokyo: Asiatic Society of Japan, 1985. s. 46.

²⁸³ COOPER, Michael. The Brits in Japan. In: *Monumenta Nipponica*, Vol. 47, No. 2 [Online]. Sophia University, 1992, s. 265 [cit. 11. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2385239>

²⁸⁴ Jako zajímavost lze podotknout, že Britové působící na japonských ostrovech ve svých dopisech užívali slangových výrazů a zvláštních slovních obrátů, jež mají pramálo společného s moderní angličtinou. Korespondence představitelů Východoindické společnosti tudíž zároveň svědčí o stavu anglického jazyka té doby, alespoň o stavu komunikace mezi obchodníky a námořníky.

²⁸⁵ COOPER, s. 265 [cit. 11. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2385239>

²⁸⁶ Tamtéž, s. 266.

3.4.2 Zrušení britské faktorie v Hiradu

Angličané po několika letech zjistili, že jejich povolení pro vplouvání do japonských přístavů je nutné obnovovat s každým dalším šógunem, který se ujme vlády. S nástupem Hidetady se podmínky, nebo tento vojenský vládce omezil jejich obchodní privilegia pouze na přístav Hirado, což jim znemožnilo rozšířit pole působnosti na další oblasti a získat tak nové obchodní kontakty.²⁸⁷

Dalším problémem britských zástupců v Japonsku bylo, že měli svou základnu v Hiradu blízko nizozemské osady. Vzhledem k tomu, že nizozemská Východoindická společnost působila v zemi déle, se Japonci více soustředili na obchod s jejími členy, nebo je již znali a dávali jim. Angličané tak byli upozaděni.²⁸⁸ Rivalita mezi Angličany a Nizozemci postupem času přešla v nepřátelství, které vyústilo v různé šarvátky a spory. Nizozemci například napadli anglickou osadu a zabrali Britům jednu z jejich lodí.²⁸⁹ Angličané tak doplatili na to, že neuposlechli rad Williama Adamse, který své spoluobčany již před jejich přejezdu v roce 1613 nabádal, aby si zařídili faktorii blíž k Edu. V Hiradu kromě Angličanů působili také Walesané a Skotci, ale ani jejich podnikání nebylo příliš úspěšné.²⁹⁰

V roce 1623 dospěla britská Východoindická společnost k přesvědčení, že její zástupci v Tichomoří využívají zisky společnosti k osobním potřebám a pro svůj vlastní prospěch. Z tohoto důvodu zavřela své faktorie v Hiradu a v Batavii a začala se soustředit na přínosnější zisky v Indii.²⁹¹

3.5 Vztahy Japonska s Nizozemskem v průběhu období *Sakoku*

Období politické izolace Japonska neboli období *Sakoku* bylo zahájeno v roce 1633.²⁹² Nizozemci již dlouho předtím udržovali zástupce šógunátní vlády v pochybnostech ohledně portugalských a španělských plánů s japonskými ostrovy a nabádali je, aby se měli na pozoru před vlastními lidmi působícími v záměstí, jimiž byli především renegáti z řad japonských křesťanů. Naznačovali, že by se tyto Japonci

²⁸⁷ JANSEN, s. 74–75.

²⁸⁸ COOPER, s. 267 [cit. 11. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2385239>

²⁸⁹ Tamtéž, s. 268.

²⁹⁰ Tamtéž, s. 267 a 269.

²⁹¹ JANSEN, s. 75.

²⁹² NUMATA, Jiro. The Acceptance of Western Culture in Japan. General Observations. In: Monumenta Nipponica, Vol. 19, No. 3/4 [Online]. Sophia University, 1964, s. 236 [cit. 11. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2383170>

mohli spojit s představiteli iberských království a vyrazit s nimi do útoku proti své vlasti. Vyslanci Nizozemska tak zřejmě předpokládali, že jejich země zůstane jedinou evropskou mocností, jež bude profitovat z obchodu s Japonskem.²⁹³

Roku 1639 byla šógunátní vládou již předem dodržována politika izolace a jediné země, které směly obchodovat s Japonskem, byly Nizozemsko a Čína. Nizozemci tak dosáhli svých cílů.²⁹⁴ Šógunát se však nadále obával možnosti napadení zvenčí a jeho zástupci za cíl měli být ostražití nejen před Portugalskem a Španělskem, které vnímali jako nepřátele, ale i před Nizozemci, jejichž faktorii roku 1641 přesunuli na uměle vybudovaný ostrov Dejima,²⁹⁵ umístěný v přístavu Nagasaki.²⁹⁶

Obchod Japonska s Nizozemskem byl též omezen striktními pravidly. Nizozemští kupci směli jednat jen se skupinami podnikatelů, které jim určila japonská vláda.²⁹⁷ Na jejich činnost pečlivě dohlíželi šógunátem pověření úředníci a pro všechny Evropany, již zde přišli, platil zákaz vycestovat z Dejimy dále do Japonska.²⁹⁸ Podnikání nepřátelství a nedůvěry Japonců vůči Portugalcům a Španělům se tak obrátilo proti jeho straně z Nizozemce.

Jediná příležitost, kdy bylo členům nizozemské Východoindické společnosti umožněno vstoupit na japonskou půdu, byla každoročně konaná audience v Edo²⁹⁹, v rámci níž velitel faktorie předstoupil před šóguna, jemuž předložil své dary a poté mu podal nejnovější zprávy z okolního světa.³⁰⁰ V roce 1790 šógunát zmírnil své nařízení a tyto povinné návštěvy, kterým se rovněž říkalo „hofreis“, se od té doby konaly už jen jednou za pět let.³⁰¹

Nizozemci udržovali kontakty s Japonci i přes všechny restriktce, jež na ně uvalila šógunátní vláda, a stali jejich obchodními partnery po celou dobu vlády tokugawského³⁰² šógunátu.³⁰³

²⁹³ JANSEN, s. 75.

²⁹⁴ NUMATA, s. 236 [cit. 11. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2383170>

²⁹⁵ Osada na Dejimě byla přivodněna pro portugalské obchodníky, kteří však byli již od roku 1639 vyhoštěni ze země.

²⁹⁶ JANSEN, s. 75.

²⁹⁷ Tamtéž, s. 75.

²⁹⁸ NUMATA, s. 236 [cit. 11. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2383170>

²⁹⁹ Dnešní Tokio. V letech 1603–1868 bylo Edo sídlem šógunátní vlády.

³⁰⁰ VASILJEVOVÁ, s. 256.

³⁰¹ CLULOW, Adam. *The company and the shogun: the Dutch encounter with Tokugawa Japan*. 1st pub. New York: Columbia University Press, 2014. s. 120.

³⁰² Šógunové z rodu Tokugawa vládli Japonsku v letech 1603–1867.

³⁰³ TOKUGAWA, s. 62.

3.6 Vzájemné vlivy Japonska a Nizozemska

3.6.1 Rozvoj holandských v d v japonském prost edí

Pro zprost edkovávání kontakt mezi Japonci a Nizozemci byla vždy d ležitá práce tlumo ník . Tlumo níci z ad Japonc , kte í si osvojili holandský jazyk, pracovali ve službách len nizozemské Východoindické spole nosti již v dobách, kdy ješt sídlili v p ístavu Hirado. Když byla nizozemská faktorie p esunuta na Dedžimu, mnozí z t chto tlumo ník se sem p est hovali spolu se svými zam stnavateli a pokračovali ve své innosti. Tlumo nictví se stalo výnosným povoláním, které se začalo dít z otce na syna. Nápl práce tlumo ník nizozemských kupc zahrnovala p edevším shán ní obchodních partner a asistenci p í vyjednávání s nimi.³⁰⁴

Spolu s nizozemskými obchodníky na Dedžim p sobili také léka i. Tlumo níci, kte í pracovali pro tyto léka e, m li možnost dozv d t se mnohé o evropské medicín a o dalších v dách. B hem každoro n konaných audiencí v Edu, kam Nizozemci cestovali i se svými tlumo níky, docházelo k setkáním nizozemských a japonských léka . Díky práci tlumo ník z Dedžimy byli japonští léka i a medici obohaceni o nové v domosti. Poznatky vycházející z holandského lékařství se v Japonsku nazývaly *Kómó rjú* (紅毛流).³⁰⁵

O znalosti nizozemských vzd lanc projevili velký zájem šógun Tokugawa Jošimune (徳川吉宗, 1684–1751), nebo shledal, že by mohly být užite ným p ínosem pro japonské v dní obory. Z tohoto dvodu p ikázal tlumo ník m a léka m, již pracovali ve službách šógunátu, aby navštívili Dedžimu a získali co nejvíc informací o evropských naukách od tamních léka .³⁰⁶ Roku 1740 byli tímto úkonem pov eni dva u enci Aoki Konjó (青木昆陽, 1698–1769) a Noro Gendžó (野呂元丈, 1693–1761). Oba dva pak každý rok navštvovali Nizozemce, když byli na audienci v Edu, a vzd lávali se v jejich v domostech a jazyce.³⁰⁷

Na holandský jazyk se specializoval hlavn Aoki Konjó, který pak na základ poznatk získaných od nizozemských vyslanc a jejich tlumo ník vydal t i knihy. Byly jimi *Oranda modži rjakkó* (和蘭文字略考, 1746), pojednávající o výkladu japonských slov, *Oranda wajaku* (和蘭和訳, 1743), v níž se Aoki zam ũje na japonský

³⁰⁴ NUMATA, s. 237 [cit. 11. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2383170>

³⁰⁵ Tamtéž.

³⁰⁶ Tamtéž, s. 239.

³⁰⁷ Tamtéž.

p eklad holandštiny, a *Oranda bun'jaku* (和蘭文訳, 1758), která se v nuje p ekladu holandské konverzace. Noro Gendžó se zabýval studiem botaniky a rovn ž napsal dílo vycházející z jeho oboru, jež nese název *Oranda honzó wage* (和蘭本草和解, 1750), neboli *Pochopení holandské botaniky*³⁰⁸. Aoki a Noro se tak stali prvními významnými propagátory holandského u ení v Japonsku.³⁰⁹

Nejd ležit jší roli pro rozvoj holandských v d se hráli Maeno Rjótaku (前野良沢, 1723–1803) a Sugita Genpaku (杉田玄白, 1733–1817).³¹⁰ Oba muži byli již vzd laní v tradi ní ínské medicín , avšak m li zájem rozší it své znalosti o nové poznatky. Obdobn jako mnozí další léka i sbírali informace, které jim poskytovali tlumo níci z Dedžimy. P i p íležitosti jedné z audiencí nizozemských delegát v Edu obdrželi Maeno a Sugita knihu anatomie *Ontleedkundige Tafelen* (1734). Šlo o holandský p eklad díla, které bylo v evropském prost edí známé jako *Tabulae Anatomicae* (1722) a jehož autorem byl n mecký lékař jménem Johann Adam Kulmus (1689–1745).³¹¹

V roce 1771 provedl Sugita spolu s dalšími léka i v etn Maena historicky první pitvu na japonské p d . Ú elem této operace bylo ov ení správnosti poznatk obsažených v p ekladu Kulmusovy knihy anatomie. Ukázalo se, že výsledky evropských studií p esn odpovídají skute nosti a japonské léka ství tím bylo obohaceno o nové v domosti.³¹² Tento fakt inspiroval Sugitu a Maena k rozhodnutí knihu p eložit. U inili tak za asistence svých dvou p átel, Nakagawy Džun'ana (中川順庵, 1739–1786) a Kacuragawy Hošúa (桂川甫周, 1751–1809). P eklad jim trval dohromady ty i roky a výsledné dílo bylo vydáno v roce 1774. Jeho japonský název byl *Kaitai Šinšo* (解体新書, *Nová kniha anatomie*). Maeno a Sugita tak seznámili japonské u ence s v deckými poznatky evropských léka , jež ozna ili pojmem *rangaku* neboli „Holandské v dy“. Termín *rangaku* byl p vodn užíván pouze pro lékařské nauky, avšak postupem asu za aly být tímto názvem ozna ovány také další v decké disciplíny, s nimiž Nizozemci seznámili japonské u ence. K t mto disciplínám pat ily nap íklad astronomie, geografie, botanika, fyzika, a chemie.³¹³

Dalším významným ši itelem holandských v d na japonských ostrovech byl Maen v a Sugit v žák Ócuki Gentaku (大槻玄沢, 1757–1827), který v Edu roku 1788

³⁰⁸ V anglickém originálu: *Understanding of Dutch Botany*.

³⁰⁹ NUMATA, s. 239 [cit. 11. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2383170>

³¹⁰ Tamtéž, s. 240–241.

³¹¹ Tamtéž, s. 241.

³¹² VASILJEVOVÁ, s. 305.

³¹³ NUMATA, s. 241 [cit. 11. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2383170>

založil školu *Šinrandó* (芝蘭堂) zaměřenou především na výuku medicíny a dalších přirodních věd.³¹⁴ Jeho následovníci zřídili podobné instituce v Ósace, Kjótu a dalších městech Japonska. Tímto krokem se holandské vědy dostaly do povědomí japonských vědců.³¹⁵

Velký rozkvět holandských věd byl zaznamenán především v éře Tanuma³¹⁶ (田沼, 1760–1780). Tanuma Okicugu (田沼意次, 1719–1788) se velmi zajímal o studium *rangaku*, a proto zmírnil restriktive týkající se obchodu se zahraničím. Podnikání Nizozemců již nebylo tak přísně kontrolováno. Zájem o Evropany dovážené produkty ze strany bohatých japonských kupců se zvýšil a obchody začaly prosperovat. Nimata Džiro ve svém díle uvádí, že import holandských knih vzrostl natolik, že si je kromě představitelů vysokých společenských vrstev mohli dovolit i méně majetní obyvatelé japonských ostrovů. V tomto období se nejvíce prohloubily vztahy Japonska s Nizozemskem.³¹⁷

Na počátku 19. století zaujímal pozici *ródžú*a Macudaira Sadanobu (松平定信, 1758–1829), který rozvoj holandských věd v japonském prostředí vnímal poněkud skepticky, nebo podobně jako kdysi Tokugawa Iejasu, pojal podezření, že by evropské učení mohlo nepříznivě ovlivnit morálku japonského obyvatelstva. Z tohoto důvodu byl opatřen přísný dohled nad styky japonských obchodníků s představiteli nizozemské Východoindické společnosti. Macudaira si však sám uvědomoval, jaký přínos studium evropských nauk představovalo, a proto nechal roku 1811 zřídit centrum zaměřené na překlad holandských vědeckých knih. Tato instituce sloužila výhradně pro potřebu představitelů šógunátní vlády. Mnozí japonští vzdělanci však zakládali soukromé školy a studium *rangaku* tak v Japonsku nadále pokračovalo.³¹⁸

3.6.2 Vlivy Japonska na evropské mocnosti v oblasti umění

Již v průběhu prvních kontaktů Japonska se Západem v první polovině 16. století se Evropané seznámili s barevnými svitky, které obsahovaly erotické kresby japonských umělců. Jelikož šlo o esteticky kvalitní díla, měli o ně Portugalští a španělští mořeplavci velký zájem. Avšak misionáři, již přijeli na japonské ostrovy šířit křesťanství, byli tímto uměním velice pohoršeni. Japonští malíři na svých dílech ovšem neshledávali nic

³¹⁴ VASILJEVOVÁ, s. 305.

³¹⁵ NUMATA, s. 241 [cit. 11. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2383170>

³¹⁶ Éra získala svůj název podle úředníka Tanumy Okicugua, který v té době zastával funkci *ródžú*a (老中). Nositelé tohoto titulu byli nejvýše postavení členové šógunátní vlády.

³¹⁷ NUMATA, s. 240 [cit. 11. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2383170>

³¹⁸ VASILJEVOVÁ, s. 305.

pobu ujícího, nebo sex vnímali na základ šintoistických tradic jako pirozenou součást lidského života.³¹⁹

Pozoruhodným typem japonského umění byla díla vyráběná japonskou technikou devotisku zvaná *ukijo-e* (浮世絵). Oblíbenými *ukijo-e* byly kresby známé jako *šunga* (春画), jež znázorňovaly intimní scény ze soukromého života japonských milenců. Roku 1613 připlul do Japonska na palubu anglické lodi *Clove* kapitán John Saris (1580–1643), který měl o erotické umění a literaturu velký zájem. Po roce svého pobytu v anglické faktorii v Hiradu opustil japonské souostroví a vydal se na cestu zpět do své vlasti. V roce 1615 připlul ke břehům Anglie a s sebou údajně vezl lascivní knihy, eroticky laděné malby a také japonské devotisky *šunga*. Sarisova sbírka však byla zabavena a zničena londýnskými úřady. Z tohoto důvodu pak mnozí námořníci považovali tato díla potají.³²⁰

V období politické izolace Japonska bylo Nizozemsko jedinou evropskou mocností, jež měla monopol na obchod s touto zemí. V Evropě tak byly japonské produkty ještě vzácnější. Zájem byl nejen o malby, ale také o devotisky, lakované dekorativní předměty, porcelán a hedvábná kimona. Export tohoto zboží na evropský kontinent přinesl nizozemským obchodníkům velké zisky. Nicméně evropské umění nejvíce ovlivnily japonské ilustrované svitky a malby *ukijo-e*. Vzhledem k tomu, že majetek Johna Sarise byl ihned po jeho příchodu do Londýna zabaven, byly japonské devotisky v Evropě poprvé představeny prostřednictvím německého naturalisty Engelberta Kaempfera (1651–1716). *Ukijo-e* se pak staly inspirací pro devotizující umělce.³²¹

Členové nizozemské Východoindické společnosti, kteří měli možnost navštívit Edo, zde skupovali díla japonských umělců, jež pak v Evropě prodávali v různých sbírkách umění nebo je vystavovali v rámci vlastních soukromých sbírek. Evropané se o japonské malby, ilustrované svitky a devotisky zajímali nejen z hlediska jejich estetické kvality, ale také proto, že mnohé z nich zobrazovaly výjevy z běžného života japonských obyvatel a staly se tak cenným svědectvím své doby. Například dílo japonského umělce Kawahary Keigy (川原慶賀, 1786–1859) znázorňuje atmosféru města Nagasaki, kde spolu v poklidu koexistovali Japonci a evropští obchodníci. Mnohá

³¹⁹ BRU, Ricard. *Erotic japonisme: the influence of Japanese sexual imagery on Western art*. 1st pub. Leiden: Hotei Publishing, 2014. s. 26.

³²⁰ Tamtéž.

³²¹ BRU, s. 26–34.

z těchto děl jsou dnes vystavována v muzeích jakožto cenné svědectví Japonska v období první poloviny 19. století.³²²

3.7 Snahy o navázání kontaktů s Japonskem ze strany dalších západních mocností a konec období izolace

Jak již bylo v této kapitole mnohokrát zmíněno, jediní Evropané, kteří měli privilegium udržovat obchodní styky s Japonskem v průběhu období izolace, byli Nizozemci a členové nizozemské Východoindické společnosti. Představitelé různých západních mocností se mnohokrát pokoušeli navázat kontakty s Japonskem a přesvědčit zástupce šógunátní vlády, aby přehodnotili své striktní stanovisko ohledně spolupráce s dalšími evropskými zeměmi. Jejich snahy však byly neúspěšné.

Jednou z vlivných velmocí, jež měly za cíl vyjednat spojení s japonským císařstvím, bylo Ruské impérium³²³. Na přelomu 18. a 19. století byly ke břehům Japonska vyslány dvě skupiny ruských delegátů. Velitelem poselstva z roku 1793 byl Adam Kirillovič Laksman (1766–1806?). Jelikož mu Macudaira Sadanobu zamítl přístup do Eda, vyjednával s tímto funkcionářem prostřednictvím korespondence. Ohledně nabídky mezinárodní spolupráce se mu však dostalo nejasných odpovědí. V roce 1804 se o navázání kontaktů s Japonskem pokoušel Nikolaj Petrovič Rezanov (1764–1807).³²⁴ Představitelé šógunátní vlády tentokrát ruského velvyslance nepřijali a v nově mu určené dary, mezi nimiž byly mimo jiné i malby *šunga*. Jeho žádost týkající se uzavření partnerských smluv však striktně odmítli a vyzvali jej k návratu do vlasti.³²⁵ V následujících letech se na japonské úřady s podobnými žádostmi obraceli také Britové, již se tímto způsobem pokoušeli obnovit obchodní spolupráci, kterou Japonsko a Anglie navázaly na počátku 17. století.³²⁶

Roku 1844 obdrželi představitelé šógunátní vlády dopis od nizozemského krále Viléma II. (1792–1849), ve kterém tento evropský monarcha nabádal německé představitel Japonska, aby zmírnili politiku izolace a pokusili se s velmocemi Západu spolupracovat. Bylo to zároveň přátelské varování před nevyhnutelným střetem s těmito zeměmi, jež byly oproti Japonsku z technického i vojenského hlediska v mnohém napřed.³²⁷

³²² BRU, s. 29.

³²³ Oficiální název Ruska v letech 1721–1917.

³²⁴ MITANI, Hiroshi. *Escape from impasse: the decision to open Japan*. 1st English ed. Tokyo: International House of Japan, 2006. s. 12–13.

³²⁵ BRU, s. 34.

³²⁶ COOPER, s. 269 [cit. 11. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2385239>

³²⁷ VARLEY, Paul H. *Japanese culture*. 3rd ed. Honolulu: University of Hawaii Press, 1984. s. 203.

O navázání obchodních styků a založení partnerské aliance s Japonskem se pokoušeli i zástupci Spojených států amerických. Avšak jejich delegace rovněž skončila neúspěšně.³²⁸ Vzhledem k tomu, že se nedánilo přímě šógunát ke spolupráci mírovou cestou, byla roku 1845 se souhlasem tehdejšího prezidenta Millarda Fillmorea (1800–1874) k japonským ostrovům vyslána flotila válečných lodí vedená komodorem Matthewem C. Perrym.³²⁹ Cílem této výpravy bylo zaúvit, aby se Japonsko otevřelo okolnímu světu.

V roce 1853 připluly americké lodě do zálivu u města Edo a Matthew C. Perry pak jménem prezidenta Spojených států amerických vyzval představitelů japonských úřadů k ukončení politiky izolace a k zahájení kontaktů s Evropou a Amerikou. Šógunát dostal rovněž ultimátum na svou odpověď. Představitelé šógunátní vlády se po roce váhání nakonec rozhodli Američanům vyhovět a roku 1854 podepsali s Perrym japonsko-americkou smlouvu o míru a přátelství (日米和親条約, *Ni ibei wašin džójaku*). Tato dohoda je rovněž známá jako „Kanagawská smlouva“ (神奈川条約 *Kanagawa džójaku*), podle místa, kde došlo k jejímu podpisu.³³⁰ O rok později byly uzavřeny obdobné smlouvy s představiteli Spojeného království a Ruského impéria. Novou obchodní smlouvu Japonci podepsali též s Nizozemci. Tímto kroky Japonsko oficiálně ukončilo období národní izolace.³³¹

Mezinárodní styky Japonska s Nizozemskem a Anglií úzce souvisí s námořními výpravami, jež zástupci těchto evropských zemí podnikli ve snaze nalézt japonské souostroví. Ačkoli byla anglická výprava neúspěšná, představovala první pokus anglických mořeplavců o kontakt s Japonskem. S neúspěchem se později setkali rovněž Angličané, kteří si v Japonsku roku 1613 založili obchodní faktorii, a museli se proto o deset let později vrátit zpět do své vlasti.

Naopak Nizozemci se na japonských ostrovech velmi dařilo a to i přesto, že byli v roce 1640 kvůli politice národní izolace Japonska odsunuti na umělé zřízený ostrov Dejžima. Představitelé této evropské mocnosti udržovali styky s Japonci po celou dobu vlády šógunátu Tokugawa. Jelikož Nizozemsko přebíralo úlohu hlavního obchodního partnera po Portugalcích, rozsah této práce neumožňuje popis zboží, s nímž

³²⁸ REISCHAUER a CRAIG, s. 120.

³²⁹ VASILJEVOVÁ, s. 318.

³³⁰ Kanagawa je v současnosti část Jokohamy.

³³¹ VASILJEVOVÁ, s. 318–319.

ob zem obchodovaly, rozebrat podrobn ji. Šlo totiž v podstat o ty stejné artikly, které byly zmín ny ve druhé kapitole, jen se jejich hlavním distributorem stali nizozemští kupci. Díky len m nizozemské Východoindické společnosti byly do Evropy dováženy japonské malby a d evotisky, které se staly inspirací místních um lc . Nizozemsko m lo na Japonsko významný vliv v oblasti lékařských a p írodov dných disciplín. Holandské v dy *rangaku* se v tomto období dostaly sice jen do pov domí okruhu japonských vzd lanc , umožn ní jejich vzniku lze však považovat za nejv tší p ínos Nizozemska Japonsku.

V záv re né ásti této kapitoly byly stru n zmín ny snahy ostatních západních mocností, jakými byly ve své dob Ruské impérium a Spojené státy americké, o navázání obchodních styk s Japonskem a okolnosti, které zahájily novou etapu vztah Japonska se Západem.

Závěr

Tato práce byla zaměřena na kontakty Japonska se západními mocnostmi, jako byly Portugalsko, Španělsko, Nizozemsko a Anglie. Popsala jsem zde okolnosti, které předcházely prvnímu setkání Japonců s Evropany a vývoj mezinárodních vztahů těchto zemí do padesátých let 19. století. Kromě historických souvislostí jsem se zabývala také různými vlivy, jimiž bylo Japonsko v rámci styků se zeměmi Západu ovlivněno.

Přestože hlavním předmětem mé práce bylo obnovat sepeřím kontaktům Japonska s danými západními mocnostmi, považovala jsem za důležité zmínit i vodní legendy, jimiž v iliv dříve obyvatelé evropského a asijského kontinentu, nebo tyto představy evokovaly v podvědomí zástupců obou kultur strach z neznáma, nedvěru v cizincem a rovněž jistý pocit nadřazenosti. V Japonsku byl tento postoj kvůli jeho geografické poloze o to silnější, a proto bylo navazování kontaktů s jeho představiteli poněkud složitější.

V první kapitole jsem nastínila vodní mýty a legendy o uspořádání světa a o domnělých obyvatelích jeho končin, které se během starověku a raného středověku tradovaly mezi lidmi žijícími na území Evropy a východní Asie. Ačkoli tyto dvě odlišné kultury neměly v daném období možnost se setkat, v jejich příbězích lze zaznamenat jisté podobnosti. Například představy, že v mořích a v dalekých krajích žijí různé přisery a znetvořené bytosti, jsou společným rysem obou civilizací a také jedním z důvodů, proč se jejich představitelé nesetkali již v této době. Strach z dalekých plaveb pomohl být v evropském prostředí překonán až ve 12. a 13. století a teprve tehdy mohlo dojít k prvním kontaktům mezi Evropany a Asiaty. V této kapitole jsem rovněž popsala představy o světě, jež panovaly na území japonských ostrovů.

Druhá kapitola pojednávala o kontaktech Japonska s Portugalci a krátce zde byly nastíněny i styky se Španělskem. Důvodem, proč jsem se z iberských velmocí zabývala především Portugalskem, byl fakt, že jeho představitelé přišli na japonském území mnohem dříve než Španělé, kteří sem přišli až v roce 1584, nebo do té doby se na základě tordesillaské smlouvy z roku 1494 soustředili převážně na západní polokouli Země. Portugalci zahájili kontakty s Japonskem již v roce 1543 a stali se tak prvními Evropany, s nimiž se tamní obyvatelé setkali, a s nimiž navázali obchodní spolupráci.

Do Japonska se prostřednictvím Portugalců dostalo rozličné zboží z celého světa, jako bylo například koření, hedvábí a tabák. Největší zájem ze strany Japonců byl však

o stelné zbraně, díky kterým zaznamenali výrazné úspěchy v bitvách, jež v období *Sengoku* probíhaly po celé zemi. Pro Portugalce bylo významným obchodním artiklem japonské stříbro. Představitelé Portugalského království ovlivnili japonské obyvatelstvo v mnoha oblastech, jako byly móda, hudba a také pěstování rýže.

Nejvýznamnějším vlivem však bylo seznámení Japonců s křesťanskou vírou, o jejíž rozšíření na japonské půdě se zasloužil především jezuita František Xaverský. V rámci křesťanství jsem popsala také první návštěvy japonských delegátů v Evropě.

Čím více se tato víra šířila v japonském prostředí, tím větší mli zástupci novonastolené šógunátní vlády obavy o budoucnost Japonska, které se vlivem misionářů mohlo opět dostat mimo jejich kontrolu. Bylo proto zahájeno kruté pronásledování japonských křesťanů a portugalští kněží byli vyhoštěni ze země. Následně byly ukončeny veškeré styky s Portugalskem.

Ve této kapitole byly předloženy informace o mezinárodních stycích Japonska s Nizozemskem a Anglií. Kromě námořních výprav pořízených Angliany a Nizozemci za účelem objevit Japonsko jsem popsala vznik obchodních faktoríí britské a nizozemské Východoindické společnosti v Hiradu a neúspěšné podnikání anglických obchodníků. V souvislosti s prvními kontakty Japonska a Nizozemska jsem se zaměřila na postavu anglického námořníka Williama Adamse, který se dostal do přízoru vojenského vládce Tokugawy Iejasua a získal tak právo i pro Nizozemce, s nimiž do země přijel. Dále jsem se v této kapitole zabývala vlivy Nizozemska na Japonsko, především holandskými vřadami *rangaku*, díky kterým se japonští učenci zdokonalili v oblasti lékařství a přirodních nauk. Též jsem popsala vlivy Japonska na západní země v oblasti umění. členové nizozemské Východoindické společnosti v Japonsku kupovali malby a dekorativní předměty místních umělců a odváželi je do Evropy, kde o ně byl velký zájem. Oproti zásadním vlivům západních mocností na Japonsko to byl jen malý vliv japonských umělců na evropskou kulturu, nicméně mohl předznamenat impuls pro vznik japonizmu, uměleckého směru, jenž se v evropském prostředí nejvíce rozšířil až na přelomu 19. a 20. století.

Z výše zmíněných západních velmocí mly na Japonsko nejvíce vliv Portugalsko a Nizozemsko. Představitelé Iberského poloostrova se do povdomí tamních vládců zapsali především šířením křesťanství mezi místní obyvatele. Vzhledem k tomu, že propagování víry v Ježíše Krista bylo hlavním důvodem, pro něž byli portugalští misionáři a kupci ze země vypovězeni a japonští vřadci byli hrůznými způsobem umučeni

a hromadná poprava, lze expanzi k esanství alespo v japonském prostředí považovat za vliv spíše negativní.

Dalším výrazným vlivem Portugalska na Japonsko byl dovoz stelných zbraní, ehož si nejvíce cenili japonští vojáci. Z hlediska vojenské techniky, již Japonsko do té doby disponovalo, znamenalo seznámení Japonců s touto zbraní a jejich užíváním velký pokrok. Otázkou však zůstává, zda se nástroje určené k zabíjení, dají považovat za přínos v pravém slova smyslu. Nicméně, bylo-li v prubele období *Sengoku* nutné využít této techniky k uspíšení vítězství sjednotitelů, jež vedlo k nastolení míru a ušetření dalších životů, pak se svým způsobem skutečně jedná o přínos.

Za nejpozitivnější vliv Západu na Japonsko považuji holandské vědy *rangaku*, s nimiž byli Japonci obeznámeni prostřednictvím evropských vzdělaných sobičů na Dejdimě a jejich tlumočnicků. Díky znalostem těchto vědců a lékařů a jejich odborným knihám dosáhli japonští učenenci velkých pokroků v medicíně, biologii a v dalších vědeckých disciplínách. Lze tedy shrnout, že nejpozitivnějším přínosem pro Japonsko byly mezinárodní styky s Nizozemskem.

V závěrečné části této kapitoly jsem krátce nastínila kontakty Japonska s dalšími zeměmi Západu na přelomu 18. a 19. století a okolnosti vedoucí k ukončení období národní izolace. Jsem si vědoma, že tyto styky a okolnosti by bylo možné popsat a rozebrat mnohem podrobněji. Například kontakty Japonska se Spojenými státy americkými v první polovině 19. století by mohly být předmětem samostatné diplomové práce. Usoudila jsem však, že prostřednictvím Portugalska a Nizozemska se do japonského prostředí dostalo v rámci prvních kontaktů Japonska se Západem nejvíce vlivů. Samotná historie styků představitelů Japonska s Portugalci a Nizozemci je též velice obsáhlá. Z tohoto důvodu jsem soustředila svou práci především na tyto země.

Cílem mé práce bylo podat informace o prvních kontaktech Japonska s jednotlivými zeměmi Západu a jejich následnému vývoji do poloviny 19. století a zjistit, jaký byl přínos těchto styků v japonském prostředí. Dle mého názoru byly oba cíle splněny. V hlavním textu své práce jsem předložila informace o kontaktech Japonska s Portugalskem, Španělskem, Anglií a Nizozemskem a v závěru práce jsem pak na základě těchto informací dospěla k názoru, že nejpozitivnějším západním vlivem byly holandské vědy *rangaku* a naopak nejvíce negativní dopad mělo na japonské obyvatelstvo k esanství, jež šířili portugalští misionáři.

Summary

This thesis explores the contacts between Japan and the western powers until 1850s as well as the events which preceded these contacts. The text describes not only the historical context, but also the various influences which resulted from it and helped to transform Japan. The thesis consists of three chapters. The first chapter presents the concepts and projections regarding the world that were prominent among the peoples of Europe and Asia throughout the Antiquity and Middle ages. The second chapter is dedicated to the description of first contacts between Japan and Portugal accompanied by the spread of Christianity and introduction of firearms to the Japanese isles. Circumstances of termination of these contacts followed by the isolation period are then also described. The third chapter focuses on Japan's relations with England and the Netherlands. It presents the influence of Dutch science, *rangaku* practiced on the isle of Dejima as well as the impact that Japanese arts had on European culture through the trade managed by the Dutch. The end of the chapter mentions Japan's contacts with other western countries at the turn of the 18th and 19th century and describes the circumstances of the end of the isolation period.

The main purpose of the thesis is to uncover which of the western powers had the most positive impact on Japan and which the least. I have arrived to the conclusion that contacts with the Netherlands and the introduction of Dutch science were the most beneficial for Japan. On the contrary, the least beneficial western influence would be the introduction of Christianity by the Portuguese since the governmental restrictions provoked by the religion's spread resulted in the death of a great number of innocent people.

Bibliografie

- ANESAKI, Masaharu. Psychological Observations on The Persecution of the Catholics in Japan in The Seventeenth Century. In: *Harvard Jopurnal of Asiatic Studies Vol. 1, No. 1* [Online]. Harvard-Yenching Institute, 1936, s. 13–27 [cit. 6. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2718033>
- BINKOVÁ, Simona. *as zámo ských objev* . 1. vyd. Praha: Triton, 2008, 254 s. D jiny do kapsy. ISBN 978-807-3870-300.
- BINKOVÁ, Simona. *Portugalsko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2004. Stru ná historie stát . ISBN 80-7277-217-1.
- BIRRELL, Anne. *ínské mýty*. 1. vyd. P eklad Tomáš Pekárek. Praha: Levné knihy, 2006, 80 s. Bájná minulost. ISBN 80-7309-379-0.
- BRU, Ricard. *Erotic japonisme: the influence of Japanese sexual imagery on Western art*. 1st pub. Leiden: Hotei Publishing, 2014, 182 s. ISBN 9789004258327.
- CLULOW, Adam. *The company and the shogun: the Dutch encounter with Tokugawa Japan*. 1st pub. New York: Columbia University Press, 2014, 335 s. Columbia studies in international and global history. ISBN 978-0-231-53573-1.
- COOPER, Michael. The Brits in Japan. In: *Monumenta Nipponica, Vol. 47, No. 2* [Online]. Sophia University, 1992, s. 265–272 [cit. 11. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2385239>
- DEMEL, Walter. *D jiny sv ta: globální d jiny od po átk do 21. století*. 4, Objevy a nové struktury 1200 až 1800. 1. vyd. P eklad Jan Hlavi ka ... et al. Praha: Vyšehrad, 2013, 478 s. ISBN 978-80-7429-385-6.
- ELISONAS, Jurgis. *Christianity and the daimyo*. In: HALL, John W. (ed.). *The Cambridge history of Japan: Early modern Japan*. 1st pub. Cambridge: Cambridge University Press, 1991, 831 s. ISBN 05-212-2355-5.
- EYLENBOSH, J. M. Foreign Survivals in the Japanese Language. In: *Monumenta Nipponica, Vol. 3, No. 2* [Online]. Sophia University, 1940, s. 579–589 [cit. 11. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2382599>
- FARRIS, William Wayne. *Japan to 1600: a social and economic history*. 1st pub. Honolulu: University of Hawai'i Press, 2009, 248 s. ISBN 978-0-8248-3379-4.
- FELDMAN, Eric A. The Landscape of Japanese Tobacco Policy: Law, Smoking and Social Change. In: *The American Journal of Comparative Law, Vol. 49, No. 4* [Online]. ASCL, 2001, s. 679–706 [cit. 7. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/841054>
- František Xaverský: (1506-1552): výb r z korespondence jezuitského misioná e Dálného Východu*. 1. vyd. P eklad Danuše Š avíková. Velehrad: Refugium Velehrad-Roma, 2005, 263 s. Societas, 19. ISBN 80-86715-36-1.

FRIED, Johannes a Ernst Dieter HEHL. *D jiny sv ta: globální d jiny od po átk do 21. století*. 3, Výklady sv ta a sv tová náboženství. 600 až 1500. 1. vyd. P eklad Jan Hlavi ka, Pavel Kolma ka, Magdalena Kone ná. Praha: Vyšehrad, 2013, 480 s. ISBN 978-80-7429-343-6.

HRDLI KOVÁ, V na a Aleš TRNKA. *Rostlina jako symbol v ínské a japonské kultu e*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, 156 s. ISBN 978-80-247-1985-6.

JANSEN, Marius B. *The making of modern Japan*. 3rd pub. Cambridge: The Belknap Press of Harvard University Press, 2002, 871 s. ISBN 06-740-0991-6.

LABUS, David. *Japonsko*. 1. vyd. Praha: Libri, 2009, 184 s. ISBN 978-80-7277-426-5.

LIDIN, Olof G. *Tanegashima: the Arrival of Europe in Japan*. 1st pub. Copenhagen: Nordic Institute of Asian Studies, 2002, 272 s. ISBN 0203479572.

KLÍMA, Jan. *D jiny Portugalska v datech*. 1. vyd. Praha: Libri, 2007, 655 s. ISBN 978-80-7277-166-0.

KLÍMA, Jan. *Zámo ské objevy: Vasco da Gama a jeho sv t*. 1. vyd. Praha: Libri, 2006, 271 s. ISBN 80-7277-326-7.

MACKENNEY, Richard. *Evropa šestnáctého století*. 1. vyd. P eklad Martin Ho ák. Praha: Vyšehrad, 2001, 400 s. D jiny Evropy. ISBN 80-7021-469-4.

MASSARELLA, Derek. *Envoys and Illusions: The Japanese Embassy to Europe, 1582-90, "De Missione LegatorvmIaponensium", and the Portuguese Viceregal Embassy to Toyotomi Hideyoshi, 1591*. In: *Journal of the Royal Asiatic Society, Third Series, Vol. 15, No. 3* [Online]. Cambridge University Press on behalf of the Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland, 2005, s. 329–350 [cit. 18. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/25188561>

MASSARELLA, Derek. *The early career of Richard Cocks (1566-1624), head of the English East India Company's factory in Japan (1613-1623)*. 3rd pub. Tokyo: Asiatic Society of Japan, 1985. 211 s.

MASSARELLA, Derek. *William Adams and Early English enterprise in Japan* [online]. © 2000. [Cit. 29. 11. 2016]. Dostupné z: <http://sticerd.lse.ac.uk/dps/is/IS394.pdf>

MILLS, William J. *Exploring polar frontiers: a historical encyclopedia*. Santa Barbara, California: ABC-CLIO, 2003. 797 s. ISBN 1576074226.

MILTON, Giles. *Na dvo e japonského vládce: dobrodružství prvních Evropan v ostrovní íši*. P eklad Dušan Zbavitel. 1. vyd. Praha: Knižní klub, 2003, 222 s. ISBN 80-242-0999-3.

MITANI, Hiroshi. *Escape from impasse: the decision to open Japan*. 1st English ed. Tokyo: International House of Japan, 2006, 332 s. ISBN 49-249-7119-7.

MORROW, Avery. *The sacred science of ancient Japan: lost chronicles of the age of the gods*. 1st pub. Rochester: Bear & Company, 2014, 224 s. ISBN 978-1-59143-750-5.

NAWATA, Haruko. Jesuit Encounters with Confucianism in Early Modern Japan. In: *The Sixteenth Century Journal, Vol. 40, No. 4* [Online]. Sixteenth Century Journal Stable, 2009, s. 1045–1067 [cit. 10. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/40541185>

NUMATA, Jiro. The Acceptance of Western Culture in Japan. General Observations. In: *Monumenta Nipponica, Vol. 19, No. 3/4* [Online]. Sophia University, 1964, s. 235–242 [cit. 11. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2383170>

OOIJEN, David Van. *European Music in Japan in the 16th and 17th centuries* [Online]. 2013, s. 15 [cit. 11. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.fomrhi.org/vanilla/fomrhi/uploads/bulletins/Fomrhi-120/Comm%201955%20web%20version.pdf>

OKAZAKI, Takashi. *Japan and the continent*. In: BROWN, Delmer M. (ed.). *The Cambridge history of Japan: Ancient Japan*. 1st pub. Cambridge: Cambridge University Press, 1993, 602 s. ISBN 05-212-2352-0.

OKIMORI, Takuja. et al. *Zukai Nihongo*. Tókjó: Sanseidó, 2006, 167 s. ISBN 978-4-385-36242-7. (沖森卓也他『図解日本語』. 三省堂, 2006年.)

PERRIN, Noel. *Giving up the gun: Japan's reversion to the sword, 1543-1879*. 2nd pub. Boston: D. R. Gordine, 1994, 122 s. ISBN 0879237732.

POLO, Marco, Quido Hodura a Bohuslav Horák. *Milion*. Praha: Orbis, 1950, 205 s.

RATH, Eric C. *Food and fantasy in early modern Japan*. 1st pub. Berkeley: University of California Press, 2010, 258 s. ISBN 0520262271.

REISCHAUER, Edwin O. a Albert M. CRAIG. *D jiny Japonska*. 1. vyd. P eklad David Labus, Jan Sýkora. Praha: Lidové noviny, 2000, 441 s. D jiny stát . ISBN 80-7106-391-6.

SCHREIBER, Hermann. *Mo eplavci, cestovatelé, objevitelé: 4000 let objevných cest*. 1. vyd. P eklad Antonín Rykl. Praha: Olympia, 1974, 448 s.

SMITH Henry, Ed., *Learning from Shogun: Japanese History and Western Fantasy* [Online]. Santa Barbara: University of California, Program of Asian Studies, 1980, 163 s. [Cit. 29. 11. 2016]. Dostupné z: http://www.columbia.edu/~hds2/learning/Learning_from_shogun_txt.pdf

TAKAHASHI, Minoru. A Portuguese Clavichord in Sixteenth-Century Japan? In: *The Galpin Society Journal, Vol. 54* [Online]. Galpin Society Stable, 2001, s. 116–123 [cit. 10. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/842450>

TOKUGAWA, Tsunenari. *The Edo inheritance*. 1st pub. Tokyo: International House of Japan, 2009, 200 s. ISBN 978-4-924971-26-4.

TURNBULL, Stephen R. *Samuraj: p íb h vznešených japonských vále ník* . 1. vyd. P eklad Blahoslav Mikolášek. Praha: Metafora, 2006, 256 s. ISBN 80-7359-081-6.

UENO, Masuzo. The Western Influence on Natural History in Japan. In: *Monumenta Nipponica*, Vol. 19, No. 3/4 [online]. Sophia University, 1964, s. 315–339 [cit. 7. 3. 2016]. Dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2383175>

VARLEY, Paul H. *Japanese culture*. 3rd ed. Honolulu: University of Hawaii Press, 1984, 331 s. ISBN 08-248-0927-0.

VASILJEVOVÁ, Zde ka. *D jiny Japonska*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1986, 603 s.

What is the Keicho Mission [online]. Miyagi Sant Juan Bautista Museum: Keicho Diplomatic Mission Ship Association, © 2007. [Cit. 17. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.santjuan.or.jp/bautista/mission-english.html>

WHITFIELD, Peter. *New found lands: maps in the history of exploration*. New York: Routledge, 1998, 200 s. ISBN 0415920264.

WINKELHÖFEROVÁ, Vlasta. *Japonsko*. Praha: Lidové noviny, 1999, 325 s. D jiny odívání. ISBN 80-710-6297-9.